

СОЁЛЫН ДЭЭД СУРГУУЛЬ

Т. Хайдав

CDS/ISIS програм хэрэглэгчийн гарын авлага

Улаанбаатар
2008 он

Соёлын дээд сургууль

CDS/ISIS програм хэрэглэгчийн гарын авлага

Т.Хайдав

редактор: Б.Цахлай

Улаанбаатар
2008 он

025.04 (ДАА-21)

78.3 (НСНА)

X 163

Хайдав Т.

CDS/ISIS програм хэрэглэгчийн гарын
авлага / ред.Б.Цахлай .- УБ.: "ХХХ"ХГ, 2008.-
156х.:зур.-(Соёлын дээд сургууль).-ISBN:
97899929-72-30-0 300 ш.

редактор: Б.Цахлай

Хэвлэлийн

хуудас: 9.7 х.х.

web: <http://www.culture-edu.mn>

<http://www.libr.phpnet.us>

email: khaidaw@yahoo.com

Сорхон Цагаан ХК-д хэвлэв

ISBN: 97899929-72-30-0

ГАРЧИГ

Өмнөх үг.....	6
CDS/ISIS програмын тухай ерөнхий ойлголт.....	7
Програмыг компьютерт суулгах, ажиллуулах.....	11
Системийн параметрийн файл (Syspar.par).....	18
Програмыг ажиллуулах.....	22
Програмын цэс.....	23
Үндсэн цонх.....	23
Database цэс.....	24
Browse цэс	25
Search цэс.....	26
Edit цэс.....	26
Configure цэс.....	27
Utils цэс.....	28
Windows цэс.....	29
Help цэс.....	29
Шинээр мэдээллийн сан үүсгэх.....	30
Үүссэн мэдээллийн сан(бааз)-г нээх.....	39
MARC формат.....	41
Баазад ашигласан талбаруудын нэр, төрөл.....	42
Талбар тодорхойлох хүснэгт	53

Шинэ талбар нэмэх.....	55
Талбарт өөрчлөлт оруулах.....	55
Талбарын шинж чанарыг өөрчлөх.....	56
Өгөгдөл оруулах хүснэгт.....	58
Жагсаалт үүсгэх.....	62
Өгөгдөл оруулах хүснэгт шинээр үүсгэх.....	65
Талбарт оруулж буй мэдээлэл зөв эсэхийг шалгах.....	68
Мэдээллийн сан (бааз)-д өгөгдөл оруулах.....	72
DATA ENTRY цонхны бүтэц.....	75
Талбар сонгох хүснэгт (Field Selection Table).....	78
I/F Update.....	84
Баазаас хайлт хийх.....	85
Expert Search.....	85
Search Operators	91
Dictionary ашиглан хайлт хийх.....	93
Guided Search.....	96
Хэвлэх форматыг тохируулах нь.....	94
Хэвлэх форматын эхний мөрийг алдаатай бичсэнээс бааз нээгдэхгүй болох.....	105
Гарчгийн мөрөнд талбарын мэдээг харуулах.....	106
LINK(Холбоос) үүсгэх.....	107

Зураг.....	109
Зүйлчилсэн каталогийн картын тохиргоо.....	110
Текстийн өнгө.....	115
Export хийх.....	117
Import хийх.....	122
Хэвлэх.....	125
Presentation өлгүүр (Tab).....	129
Layout өлгүүр.....	130
Sorting өлгүүр.....	131
Хэрэглэгчийн нэрээр баазад нэвтэрдэг болгох.....	132
Сүлжээний орчинд ажиллах.....	139
Толгой (server) компьютерийн тохиргоо.....	139
Сүлжээний компьютер(client)-ийн тохиргоо.....	146
Товчлуурт гарын тусламжтай хийх үйлдлүүд.....	152
Ашигласан зүйлийн жагсаалт.....	153

Өмнөх үг

Мэдээллийн нөөц нэмэгдэхийн хэрээр мэдээллийг зохион байгуулах, эрэл хайлт хийхэд төвөгтэй болсоор байна.

Номын санд автоматжуулалтын програм хангамж хэрэглэснээр гараар хийгдэж байсан олон ажил хөнгөвчлөгдөж өөр бусад ажил хийхэд шаардлагатай цаг гарч ирдэг давуу талтай.

Олон улсын номын сангийн практикт КОНА, OPENBIBLIO, PHPMYLIBRARY, elibrary, dspace, зэрэг үнэгүй програм хангамж олон байдагийн нэг нь CDS/ISIS юм.

Өнөөдөр манай оронд номын сангийн хэд хэдэн програм хангамж байгаагаас дотроос хамгийн түгээмэл нь CDS/ISIS билээ. 2007 оны 12 сарын байдлаар 292 номын сан уг програмыг хэрэглэж байна гэсэн тоо баримт бий.

Энэхүү гарын авлагыг CDS/ISIS програмыг ашиглаж байгаа болон ирээдүйд ашиглах хэрэглэгчдэд уг програмтай ажиллах анхан шатны мэдлэг олгох зорилгоор бичсэн болно.

CDS/ISIS програмын тухай ерөнхий ойлголт

CDS/ISIS(Computerised Documentation Service / Integrated Set of Information Systems) нь тоон бус мэдээллийн санг зохион байгуулж удирдах зориулалттай програм хангамж юм.

Энэ програмаар хязгааргүй мэдээллийн сан (бааз) үүсгэх бөгөөд баазын бүтцийг хэрэглэгч өөрөө тодорхойлох боломжтой байдаг.

CDS/ISIS програмыг Джамаполо Дель Биджогийн удирдлагын дор ЮНЕСКО-ийн програм хангамж боловсруулах хэлтэст боловсруулан 1970 оны дунд үеэс мэдээлэл боловсруулахад ашигладаг болсон.

1986 онд ЮНЕСКО энэ програмыг өөрийн програм хангамж болгон авч номын сангийн автоматжуулсан систем, сүлжээний үйл ажилллагаа нээлттэй байх шаардлагыг харгалзан хөгжиж байгаа орнуудын номын санг дэмжих зорилгоор дэлхий нийтэд үнэ төлбөргүйгээр тараах болсон байна.

CDS/ISIS програмыг ашиглахын тулд мэдээллийн сангийн талаар тодорхой ойлголттой, компьютерийн мэдээллийн системд ажиллах чадвартай хэрэглэгч байх шаардлагатай.

Орчин үед шинжлэх ухаан техникийн эрчимтэй хөгжил, хүмүүсийн мэдлэг, эрэлт хэрэгцээтэй уялдан мэдээллийн урсгал (нөөц) асар их нэмэгдэх болсон байна. Мэдээллийн хэмжээ өсөхийн хэрээр энэ их мэдээллийг зохион байгуулах, өөрт хэрэгтэй мэдээллээ

олж авах нь тэр хэмжээгээр төвөгтэй болж байна. Энэ их мэдээллийн нөөцийг удирдан зохион байгуулж хэрэгтэй мэдээллийг богино хугацаанд, түргэн шурхай олж авахад мэдээллийн санг удирдах систем тус болдог.

21-р зууныг мэдээллийн зуун болно гэж бүх нийтээр үзэж байна. Мэдээллийн зуунд мэдээллийг аль түрүүлж олж авсан нь давуу чанарыг олж авна гэж үздэг. Номын санд ч мөн адил мэдээлэл асар ихээр хуримтлагдаж байгаа бөгөөд үйлчлүүлэгчдийн эрэлт хэрэгцээ, цаг үеийн шаардлагад нийцүүлэн ажиллахад уламжлалт арга технологи шаардлага хангахгүй байна. Хэрэглэгчдэд богино хугацаанд чанартай (хэрэгтэй) мэдээллийг олж өгөх нь номын сангийн эн тэргүүний зорилго юм. Номын сангийн мэдээллийн санг удирдах (автоматжуулсан) системтэй болсоноор цаг үетэйгээ нийцэж ажиллах, үйлчлүүлэгчдийн эрэлт хэрэгцээг түргэн хугацаанд биелүүлэх болно.

Номын сангийн мэдээллийн санг удирдах системүүдийн нэг нь электрон каталог юм. Электрон каталог нь номын сангийн уламжлалт каталогийн адил тухайн (нэг болон хэд хэдэн) номын санд хадгалагдаж байгаа ном, хэвлэлийн бүтээгдэхүүнийг хэрэглэгчдэд мэдээлэх үүрэгтэй байдаг.

Электрон каталогийн болон номын сангийн үйл ажиллагааг автоматжуулахад зориулагдсан олон програм хангамж байдагийн нэг нь CDS/ISIS юм.

CDS/ISIS програмын хөгжил

Цаг хугацаа улирах тусам номын сангийн мэдээллийн хэмжээ нэмэгдэж, хэрэгтэй мэдээллээ түргэн хугацаанд олж авахад төвөгтэй болж ирсэн байна. 1960-аад онд компьютерийн шинжлэх ухааны хөгжлийг номын санд нэвтрүүлэх ажил эхэлж энэ ажлын хүрээнд 1960-д оны сүүлээр CDS/ISIS програмын анхны хувилбарыг гаргасан байна. 1985 оны 12-р сард IBM компаний үйлдвэрлэдэг компьютерт (PC) зориулсан анхны хувилбар, 1989 оны 3-р сард хоёрдахь хувилбар, 1993 оны 3-р сард гурав дахь хувилбар гарсан байна. Харин WINDOWS-н орчинд ажилладаг анхны хувилбарыг 1997 оны арван нэгдүгээр сард (version 1.0 for windows), 1999 оны нэгдүгээр сард хувилбар-1.31 (version 1.31 for windows-complete), 2000 оны 6 сард JavaISIS 3.0 , 2001 оны 1-р сард хувилбар-1.4 (version 1.4 of CDS/ISIS for windows), 2003 онд хувилбар-1.5(version 1.5 of CDS/ISIS for windows)-ыг тус тус гаргасан байна.

Дээрх хувилбарууд нь мэдээллийн болон компьютерийн шинжлэх ухааны тухайн үеийн ололт амжилттай зохицон ажиллах чадвартайгаар бүтээгдэж байдаг ажээ.

CDS/ISIS програмын онцлог, давуу талууд

CDS/ISIS програм нь өөрийн гэсэн онцлог давуу талуудтай. Тухайлбал:

- Хэрэглэгч баазад өөрт хэрэгтэй талбар, дэд талбарыг үүсгэх, засах, устгах, тухайн талбар давтагдах эсэхийг тодорхойлох
- Өгөгдөл оруулах хүснэгтийг удирдах
- Мэдээллийг нэмэх, устгах, засах
- Хайлт хийх өргөн боломж
- Хэвлэх материалыг эрэмблэх
- Картан каталог хэвлэх
- ISO-2709 форматын дагуу мэдээлэл солилцох
- Нэмэлт програм хангамж ашиглан өөрийн боломжуудыг нэмэгдүүлэх
- Мэдээллийн хооронд холбоос (link) үүсгэх
- Баазын мэдээллийг интернэтээр үзэх
- Хэрэглэгчийн эрхээр ханддаг болгох
- Мэдээллийг нөөцлөх
- Хэвлэх форматын өргөн боломжуудтай.

Програмыг ажиллахад шаардагдах техникийн болон програм хангамжийн үзүүлэлтүүд

Програмын хувилбар-1.5 –ыг ажиллуулахын тулд таны компьютерийн хүчин чадал хамгийн багадаа Intel Pentium процессор, 32MB хатуу диск, CD-ROM(Compact Disc-Read Only Memory), уян дискийн төхөөрөмж, хатуу дискний 10MB сул зай, windows үйлдлийн системийн сүүлийн үеийн хувилбарууд (win98, winMe, winXP гэх мэт.) байх шаардлагатай

Програмыг компьютерт суулгах, ажиллуулах

CDS/ISIS програмтай ажиллахын тулд юуны өмнө таны компьютер програмын шаардлагыг хангасан хүчин чадалтай, CD-ROM унших төхөөрөмжтэй байх шаардлагатай.

Програмыг компьютерт суулгахын тулд та дараах үйлдлийг хийж гүйцэтгэнэ.

1. CDS/ISIS програмыг агуулсан CD-г компьютерийн CD-ROM-д хийж уншуулна.
2. CD-г компьютерт уншуулахад дараах цонх автоматаар нээгдэх ба **Accept >>** товчийг дарж програм суулгах ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.

3. Ассерт товчийг сонгосны дараа СД-д агуулагдаж байгаа програмуудын жагсаалтыг харуулсан цонх нээгдэх бөгөөд **CDS/ISIS 1.5 for Windows** холбоосыг сонгоно.

Winisis is a database management software based on the CDS/ISIS database engine. Compatible with all Windows versions. Please read the installation notes for Win2000/XP.

Install Winisis 1.5 ← 3

Reference Manual (PDF)

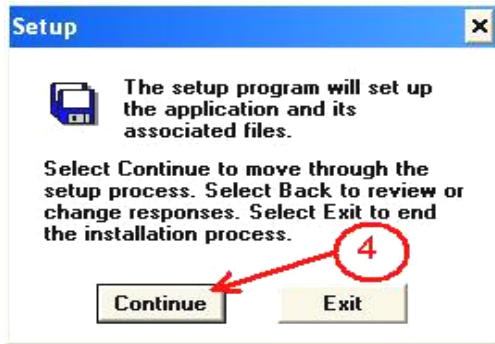
Some files refer to previous version of the software but most documentation remains valid for the current version.
You will find more documentation at: <http://www.unesco.org/isis>

- Winisis Handbook
- Winisis 1.5 What's new
- Advanced Features Guide
- Winisis Network configuration example

Browse other available documentation files...

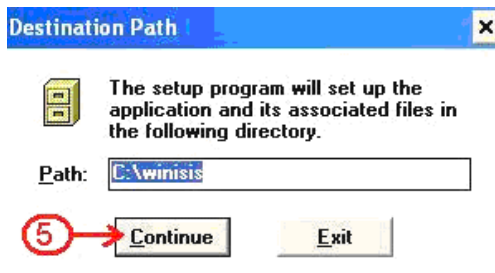
[Français](#)
[Español](#)
[Russian](#)
[Chinese](#)

4. Өмнөх үйлдлийг гүйцэтгэсний дараа Winisis 1.5 -ын суулгах програм болон ашиглах гарын авлагуудыг агуулсан жижиг цонх гарч ирнэ. **Install Winisis 1.5** холбоосыг хулганы заагчаар дарж суулгах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

5. Програм суулгах үйлдлийг эхлүүлэх цонх.
Програмыг компьютерт суулгах бол **Continue** товчийг сонгоно.
Хэрэв програмыг суулгахгүй гэж үзвэл Exit товчийг хулганы

заагчаар дарсанаар програм суулгах үйлдлийг зогсооно.

6. Энэ цонх нь програмыг аль хавтсанд суулгахыг тохируулна. Хэрэглэгч гараар тохиргоо хийгээгүй үед CDS/ISIS програм нь өөрөө

C: хатуу дискний **WINISIS** нэртэй хавтсанд задарч суудаг.

Програмыг суулгах ажиллагааг үргэлжлүүлэхийн тулд **Continue** товчийг сонго.

Тайлбар: Хэрэглэгч хүсвэл програмыг *D:\winisis* гэх мэт өөрийн сонгосон хатуу дискний хавтсанд суулгаж болно. Ихэнх хэрэглэгчийн үйлдлийн систем *C:* дээрээ суусан байдаг. Ингэснээр үйлдлийн систем эвдрэх, дахин форматлах үед *C:* дискэнд хадгалагдаж байсан програмын бааз устгах нөхцөл бүрдэнэ гэсэн үг юм. *D:* дискэнд програмыг суулгаснаар виндовс эвдрэх, дахин форматлах үеийн эрсдэлээс баазыг хамгаалж болно.

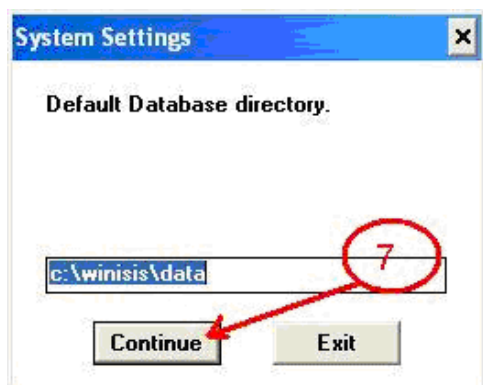

7. C:\Documents and Settings\All Users\Start Menu\Programs\CDS_ISIS for Windows хавтас буюу **Start** цэсэнд

програмын бүлэг байрлана.

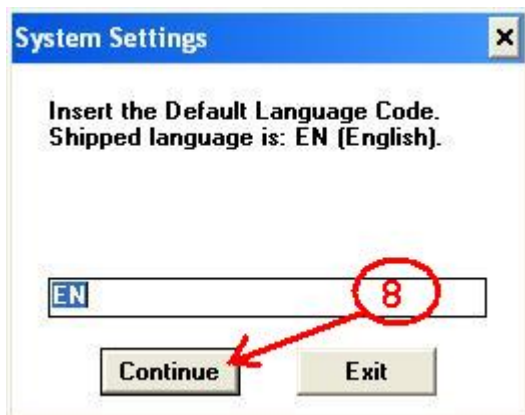
Continue товчийг хулганаар сонгож үргэлжлүүлнэ.

Тайлбар. CDS_ISIS for Windows гэсэн хавтасны нэрийг гараар өөрчилж болно.

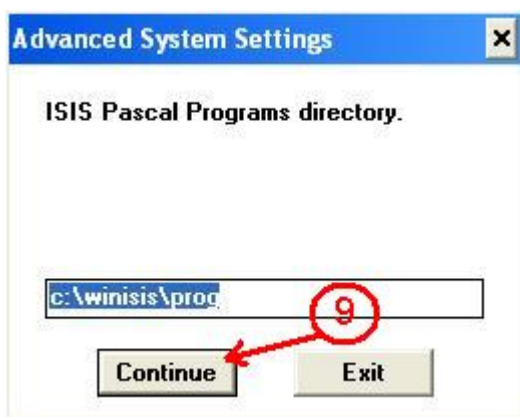
8. Мэдээллийн сан байрлах хавтсыг тохируулах цонх. Хэрэглэгч тохиргоо хийгээгүй үед програмын бааз нь **c:\winisis\data** хавтсанд үүсдэг.

Тохиргоо хийгдсэний дараа **Continue** товчийг сонгож суулгах ажиллагааг үргэлжлүүлнэ.

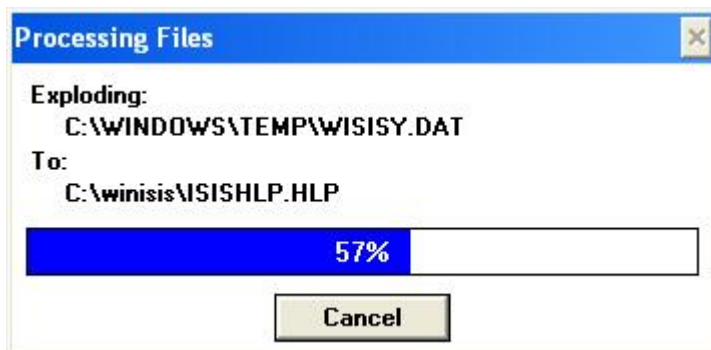

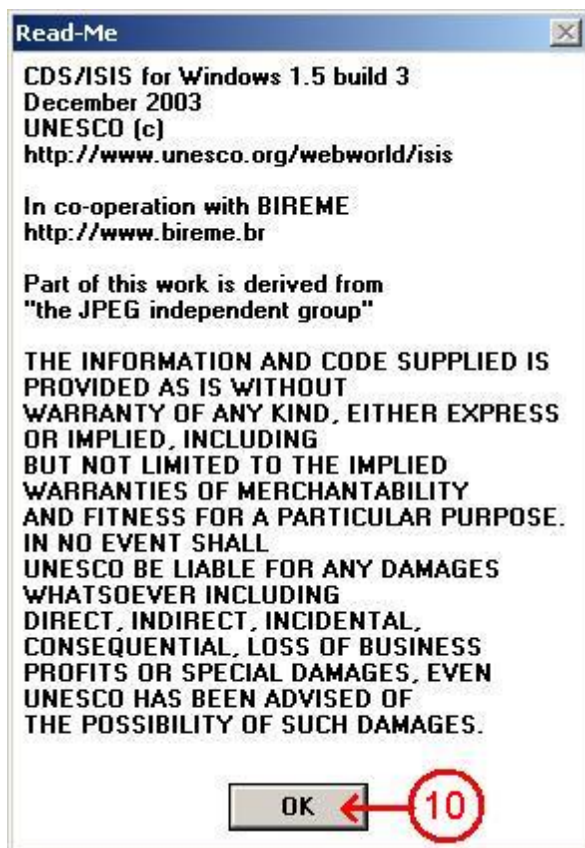
9. Програмын ажиллах хэлийг сонгох цонх. EN- Англи хэл, RU- Орос, ES- Испани гэх мэт.

10. Pascal програмын файл хадгалагдах замыг тодорхойлох цонх

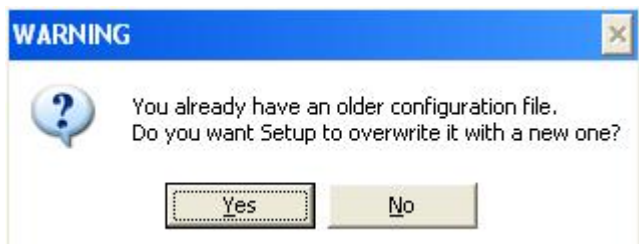
11. Тохиргоонуудыг хийж дууссаны дараа програм суулгах процесс явагдаж байгаа нь

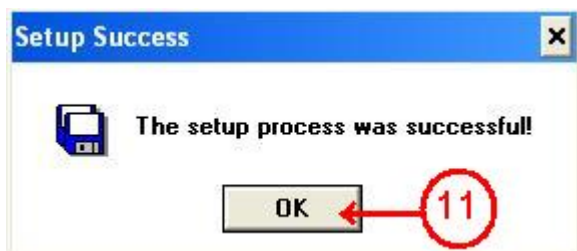

12. CDS/ISIS
програмын
танилцуулга
цонх
нээгдэхэд **OK**
товчийг
сонгоно

Тайлбар!: Хэрэв програм суулгаж байгаа компьютерт урьд өмнө нь CDS/ISIS програм суусан бол дараах цонх нээгдэх ба энэ үед **Yes** товчийг сонго

13. Дээрх үйлдлүүд алдаагүй хийгдсэн тохиолдолд програм суулгаж дууссаныг анхааруулсан цонх нээгдэх ба **OK** товчийг сонгож суулгах ажиллагааг төгсгөнө.

Системийн параметрийн файл (Syspar.par)

Бааз үүссэний дараа мэдээлэл оруулахаас өмнө системийн параметрийн файлд тохиргоо хийх хэрэгтэй. Уг файлыг стандарт байдлаар CDS/ISIS-ын суулгах програм тохируулдаг (Жнь: Програм суулгах явцад Англи (EN) хэлний орчинд ажиллахаар тохируулсан.) бөгөөд хэрэглэгч өөрийн хэрэгцээнд тохируулан өөрчилж болдог. Тухайлбал: Сүлжээний орчинд ажиллах, хайлтын горимд тохируулах, хэрэглэгчийн нэрээр нэвтэрдэг болгох гэх мэт.

Системийн параметрийн файлд тохиргоо хийхийн тулд уг файлыг текст засварлагч ямар нэг програмаар нээнэ. Файлыг нээх хэд хэдэн арга байдаг ба тэдгээрийн нэгийг доорх жишээгээр тайлбарласан болно.

1. Үндсэн дэлгэц (desktop)дээр байрлах **My Computer** нэртэй дүрсийг (icon) хулганаар хоёр товшно.

2. Нээгдсэн харилцах цонхноос **C:** дискийг нээнэ.

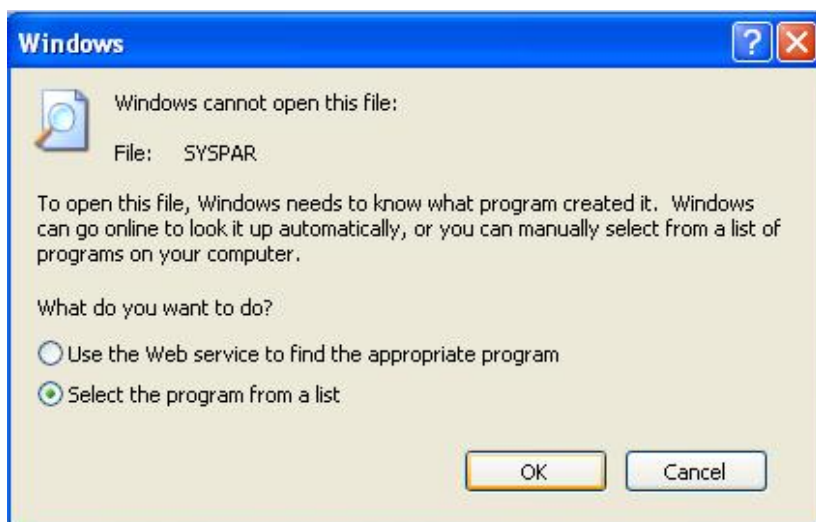

3. C: дискэнд байрлах WINISIS нэртэй хавтсыг нээнэ

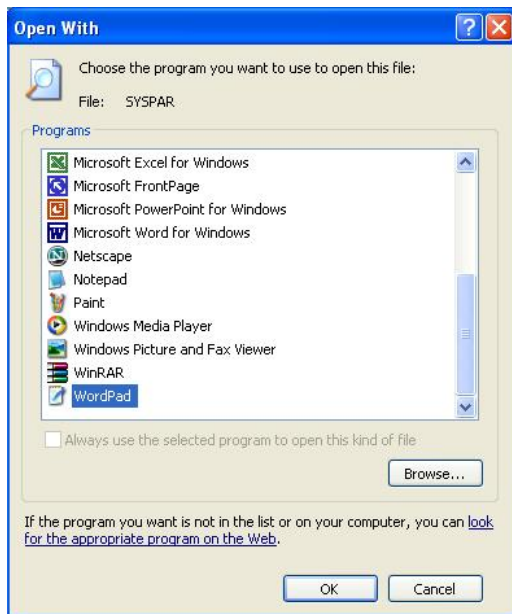
4. WINISIS нэртэй хавтсыг нээсний дараа уг хавтсанд байрлах SYSPAR.par нэртэй файлыг хулганаар хоёр товшно.

5. Syspar.par файлыг анх нээхэд файлыг ямар програмаар нээх талаар асуусна. Нээгдсэн харилцах цонхны **Select the program from a list** (Програмын жагсаалтаас сонго) сонголтыг идэвхжүүлсний дараа **OK** товчийг сонго

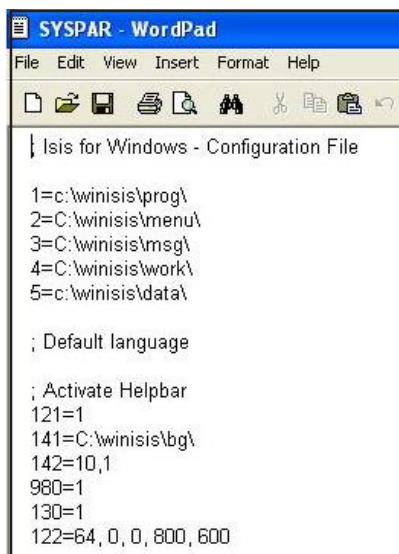
6. Дээрх командыг өгсний дараа програмын жагсаалтыг харуулсан цонх нээгдэх ба эндээс аль нэг текст засварлагч програмыг (MSWord, Notepad, WordPad гэх мэт.) сонгоод **OK** товчийг дарна.

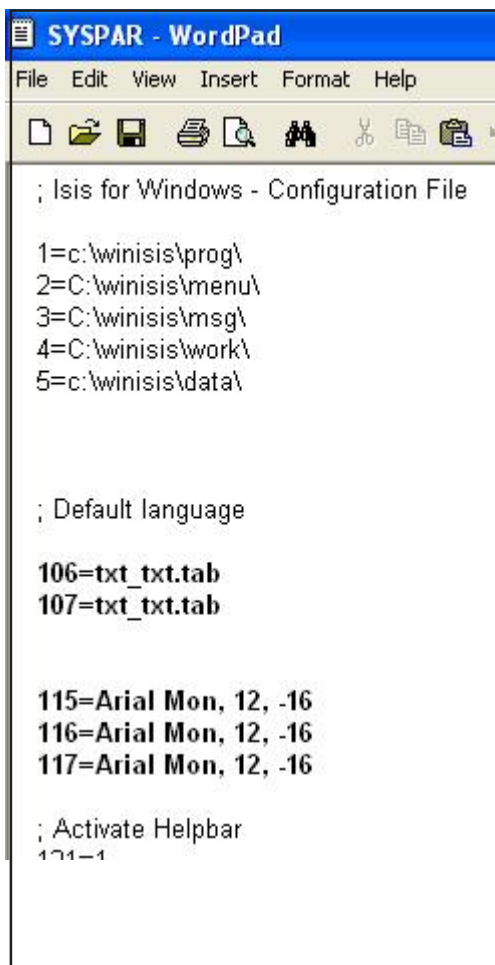
Жишээн дээр **WordPad** програмыг сонгосон байна.

Always use the selected program to open this kind of file
сонголтыг
идэвхжүүлбэл
дараагийн удаа
файл сонгосон
програмаар шууд
нээгдэх болно.
BROWSE
товчлуурын
тусламжтайгаар
жагсаалтанд
харагдахгүй байгаа
програмуудаас
сонгож болно.

7. Syspar.par файлыг
WordPad програмаар
нээсэн байдал.
(Програм стандарт
байдлаар системийн
параметрийн файлыг
тохируулсан байна.)

8. Параметрийн

тохиргоонд дараах мөрүүдийг нэмж өгөөд хадгална(File=>Save).

106=txt_txt.tab

107=txt_txt.tab

115=Arial Mon,12, -14

116=Arial Mon,12, -14

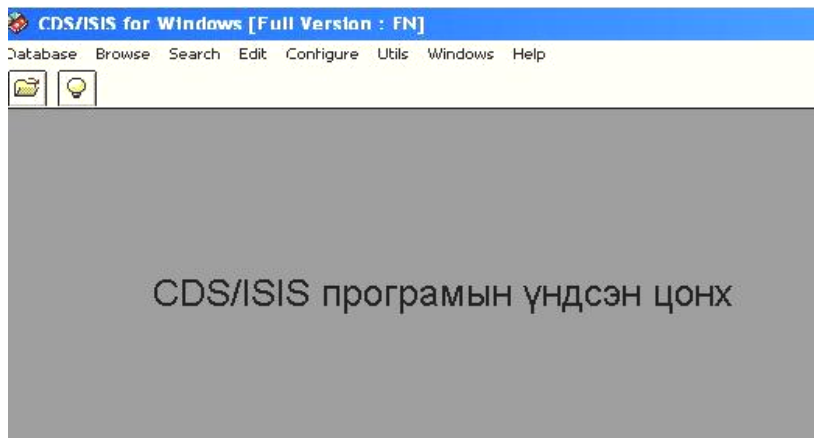
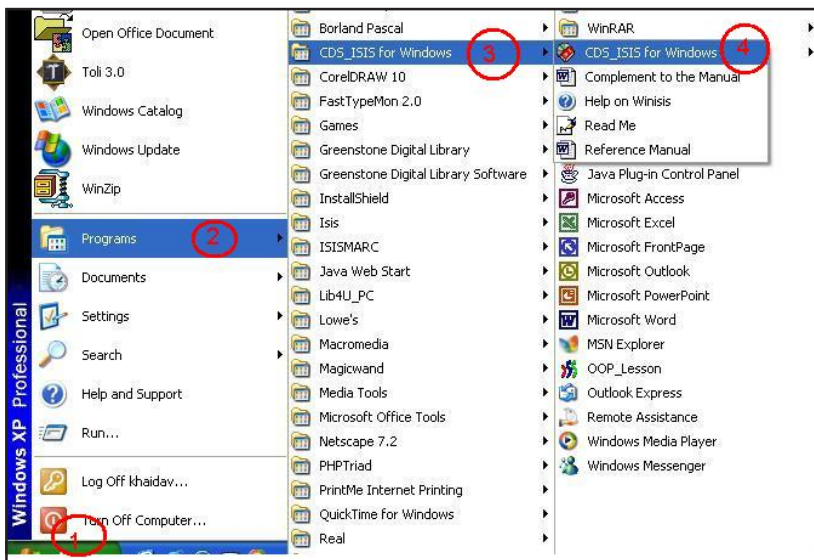
117=Arial Mon,12, -14

Дээрх тохиргоо нь баазын бичлэгийг Arial Mon үсгээр харагдуулна.

Энэ мэтээр Syspar.par-ын тусламжтайгаар програмыг сүлжээний орчинд ажиллуулах, програмын ажиллах хэлний орчинг солих, сонгосон баазыг эхэлж нээх, хэрэглэгчийн эрхээр баазад нэвтэрдэг болгох, хэрэглэгчийн эрхийг хязгаарлах гэх мэт боломжтой.

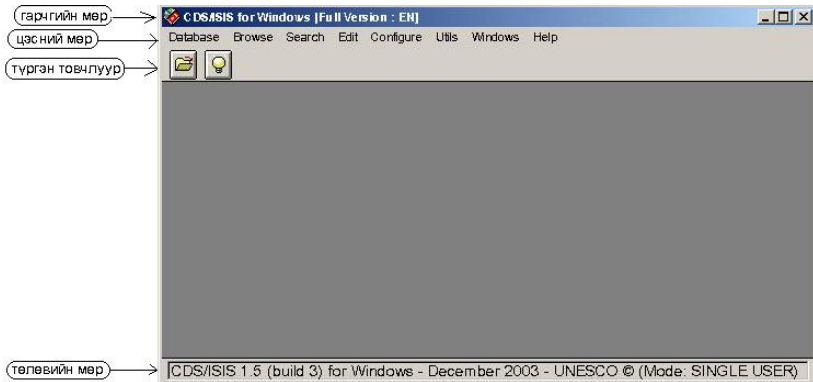
Програмыг ажиллуулах

CDS/ISIS програмыг ажиллуулахдаа **Start =>Programs**
=>CDS_ISIS for windows =>CDS_ISIS for windows гэсэн
 дарааллаар гүйцэтгэнэ. Энэ командын үр дүнд
 програмын үндсэн цонх нээгдэнэ.

Програмын цэс

Үндсэн цонх

Гарчгийн мөр (Title bar) –Цонхны дээд хэсэгт байрлах цэнхэр мөрийг гарчгийн мөр гэж нэрлэдэг.

Цэсний мөр (Menu bar) – Програмын үндсэн цэсүүд байрлах мөр

Түргэн товчлуур (Toolbar) – Өргөн ашиглагддаг командыг хулганы тусламжтайгаар түргэн ажиллуулахад зориулагдсан товчлууруудыг агуулсан мөр. Энэ мөрөнд агуулагдах товчлуурууд нь хэрэглэгчийн эрхээс (Full version, Search only version) шалтгаалан олон, цөөн байна.

Төлөвийн мөр (Status bar) - Цонхны доод хэсэгт байрлах мөр бөгөөд тусламжийн чанартай зурвасыг харуулна.

Database цэс

Open – Үүсгэсэн

мэдээллийн санг нээнэ

New – Энэ командын тусламжтайгаар шинээр мэдээллийн сан үүсгэнэ

Close - Тухайн үед идэвхтэй байгаа (нээлттэй) мэдээллийн санг хаана

Close All – Нээлттэй байгаа бүх мэдээллийн санг хаана

Import – ISO-2709 форматтай бичлэгийг баазад оруулж ирнэ

Export - ISO-2709 формат руу сонгосон бичлэг гаргана

I/F Update – Мэдээллийн сангийн сонгосон

бичлэгүүдийг хөрвүүлнэ. Ямар нэг мэдээллийн сан нээгдээгүй байгаа үед энэ команд идэвхжихгүй

Print - Хэвлэх. Аль нэг мэдээллийн санг нээсний дараа идэвхжинэ

Printer Setup – Хэвлэгчийн тохиргоог хийхэд хэрэглэх команд

Exit – Програмаас гарах

Browse цэс

Database – Хайлтын үр дүнг харуулсны дараа энэ командын тусламжтайгаар баазын үндсэн цонхонд буцаж шилжинэ

Search results – Сүүлд хийгдсэн хайлтын жагсаалтыг гаргаж харуулна

All records – Хайлтын үр дүнд олдсон бүх бичлэгүүдийг дэлгэцэнд харуулна

Marked record – Тэмдэглэсэн (сонгогдсон) бичлэгүүдийг дэлгэцэнд

харуулна

Open dictionary – Идэвхтэй байгаа баазын DICTIONARY-г нээх команд

Split/Unsplit view – Мэдээллийн сангийн цонхыг 2 хэсэгт хувааж харах, нэгэнт хуваагдсан цонхыг хэвийн байдалд оруулах

Print current page – Идэвхтэй байгаа бичлэгийг хэвлэнэ

Zoom in(+) – Бичлэгийн харагдах хэмжээг томсгоно

Zoom Out (-) – Бичлэгийн харагдах хэмжээг багасгана

Search цэс

Expert Search – Програмын хайлтын цонхыг нээх бөгөөд энэ цонхыг ихэвчлэн туршлагатай хэрэглэгч нар ашиглана

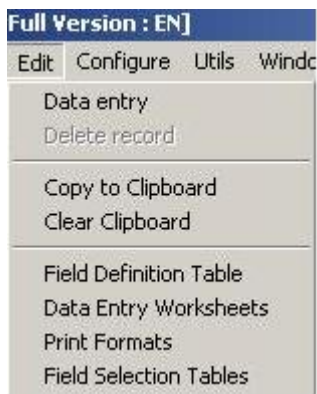
Guided Search – Guided Search харилцах цонхыг нээх ба хайлт хийх аргыг хялбарчилсан байдаг.

Close Search Window – Идэвхтэй байгаа баазын хайлтын цонхыг хаана

Save search – Хайлтын үр дүнг хадгална

Recall saved search – Хадгалсан хайлтын үр дүнг буцааж харуулна.

Edit цэс

Data entry – Өгөгдөл оруулах ажлын цонхыг нээх ба өгөгдөл шинээр нэмэх, засах ажлыг хийнэ

Delete record – Сонгосон бичлэгийг устгана. Устсан бичлэг өгөгдөл оруулах цонхонд харагдах ба уг бичлэгийг Undelete record командаар сэргээж болно.

Copy to Clipboard - Тухайн үед идэвхтэй байгаа бичлэгийг санах ой руу хуулна

Clear Clipboard – Санах ойг цэвэрлэнэ

Field Definition Table – Тухайн баазын талбар

тодорхойлох хүснэгтийг нээнэ

Data Entry Worksheets – Өгөгдөл оруулах ажлын

хуудасны засварлагчийг нээнэ

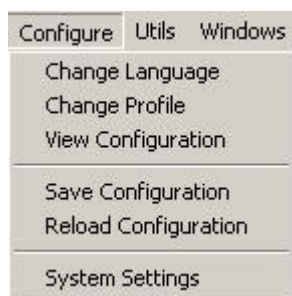
Print Formats – Хэвлэх формат засварлагч цонхыг нээнэ

Field Selection Tables – Талбар сонгох хүснэгтийн

засварлагчийг нээх ба энэ засварлагчаар аль

талбараас хайлт хийхийг тохируулна.

Configure цэс

Change Language – Програмын ажиллах хэлийг сонгоно.

Жишээлбэл: Орос, Испани, Франц гэх мэт. **Change Profile**

Change Profile – Програмын бүрэн хувилбар болон хайлтын горимын хооронд сонголт хийнэ.

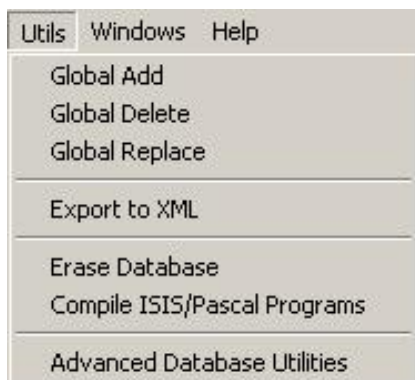
View Configuration – Програмын ажиллаж буй орчинг харуулна

Save Configuration – Програмын ажиллаж буй орчинг өөрчилсний дараа хадгална.

Reload Configuration – Өөрчлөхөөс өмнөх орчинг дахин ачаална

System Settings – Системийн параметрийн тохиргоог өөрчилнө

Utils цэс

Global Add - Global Add харилцах цонхыг нээх ба энэ цонхны

тусламжтайгаар үндсэн бичлэгийн сонгосон талбарт тусгай мэдээ нэмнэ

Global Delete - Global Delete харилцах цонхыг нээнэ

Global Replace - Global

Replace харилцах цонхыг нээнэ

Export to XML – Сонгосон талбарын мэдээг XML форматруу гаргана

Erase Database – Баазын мэдээллийг устгах ба энэ мэдээлэл сэргэхгүй

Compile ISIS/Pascal Programs – Энэ команд нь Pascal хэлээр бичихэд зориулагдана

Advances Database Utilities – Multi User Information харилцах цонхыг нээнэ

Windows цэс

Cascade – Цонхыг зүүн

дээд талаас
давхарласан
байдлаар цонхыг
байрлуулна

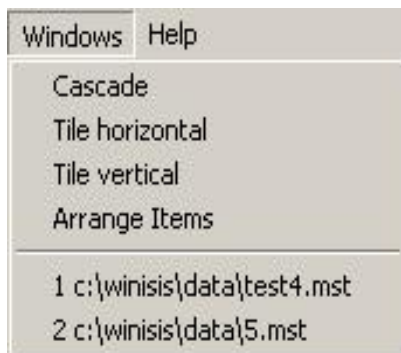
Tile horizontal –

Цонхнуудыг хэвтээгээр
зэрэгцүүлнэ

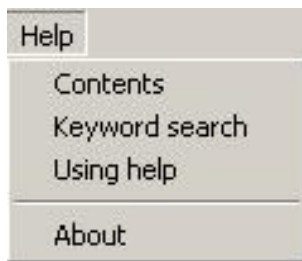
Tile vertical – Цонхнуудыг

босоогоор зэрэгцүүлнэ

Arrange Items – Мөрөн дэх дүрсүүдийг эрэмбэлнэ

Help цэс

Contents – Програмын тусламж

Keyword search -

Using help -

About – Програмын зохиогчийн эрхийг
дэлгэцэнд харуулна

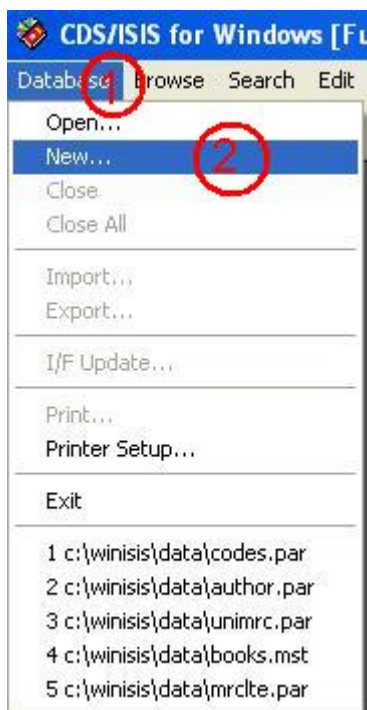
Шинээр мэдээллийн сан үүсгэх

Номын сангийн картан каталог нь бүтцийн хувьд каталогийн карт, уг картыг агуулагч шогол, шүүгээ гэсэн хоёр хэсгээс бүрддэг.

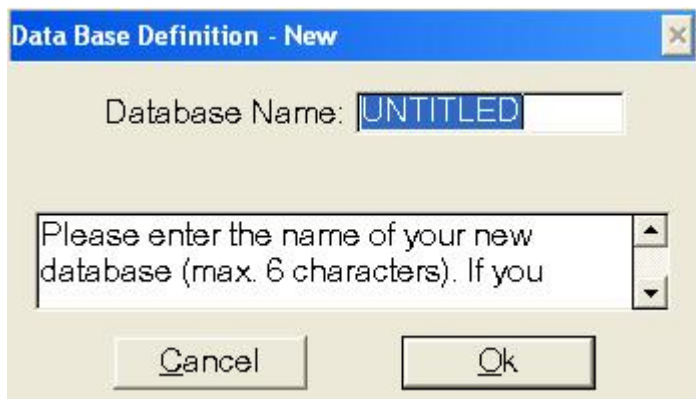
Мэдээллийн сан (бааз) үүсгэнэ гэдэг нь каталогжуулалтын уламжлалт ойлголтоор бол “каталогийн шүүгээ”-г бэлдэнэ гэсэн үг юм. Өөрөөр хэлбэл каталогийн шүүгээ нь энэ програмын хувьд “бааз”, харин каталогийн карт нь “бичлэг” юм.

Шинээр мэдээллийн сан үүсгэхийн тулд юуны CDS/ISIS

програмыг ажиллуулсан байна. Програмыг ажиллуулсны дараа

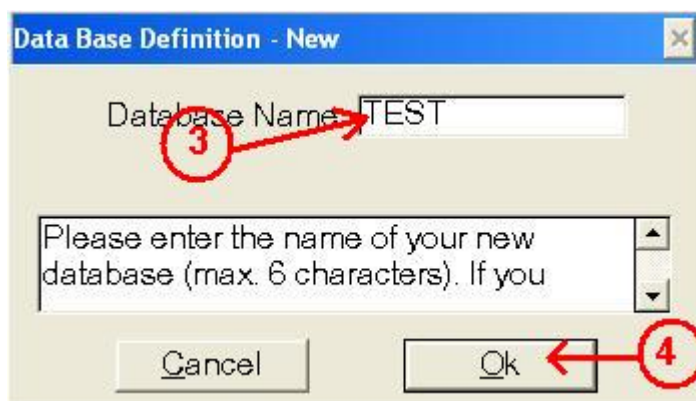
1. **Database** цэсний
2. **New** командыг сонгоно. Энэ үед **Data Base Definition – New** нэртэй харилцах цонх нээгдэнэ.

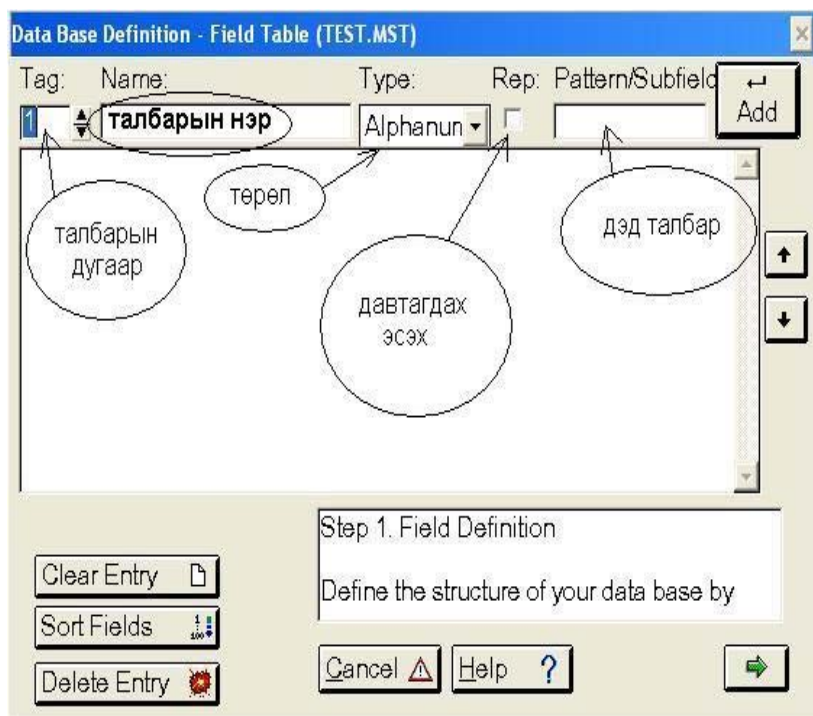
3. **Data Base Definition – New** харилцах цонхны Database Name талбарт баазын нэрийг өгнө.

Сануулга!: Баазын нэр хамгийн ихдээ 6 тэмдэгт байх ба нэрэнд кирилл үсэг, хоосон зай оруулахыг хориглоно. Түүнчлэн баазын нэр дахцсан тохиолдолд шинээр бааз үүсдэггүй.

4. Нэрийг өгсний дараа **OK** товчийг дарж үргэлжлүүлнэ.

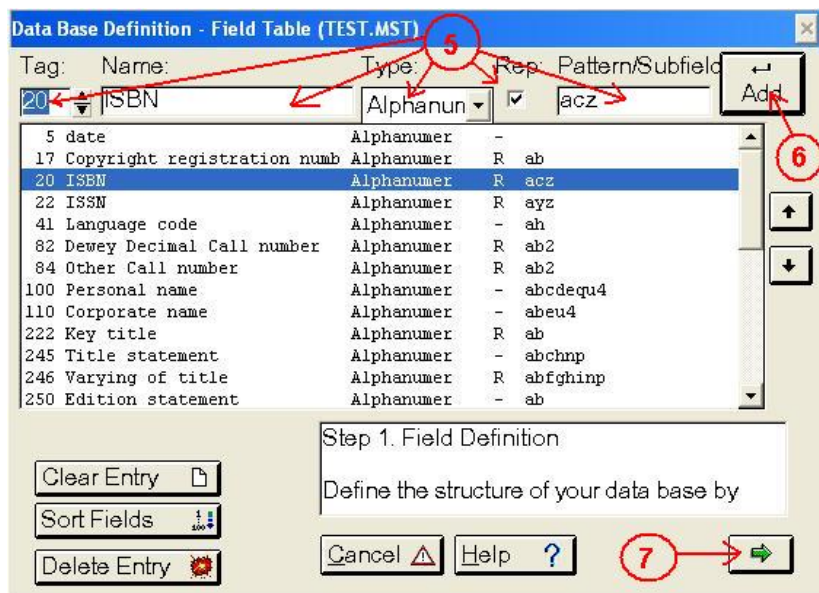

5. Баазын нэр давхцаагүй бол Data Base Definition – Field Table нэртэй харилцах цонх нээгдэнэ. Уг цонхонд талбарын дугаар, талбарын нэр, талбарын төрөл, давтагдах эсэх, дэд талбаруудыг оруулаад
6. **Add** товчийг дарна.

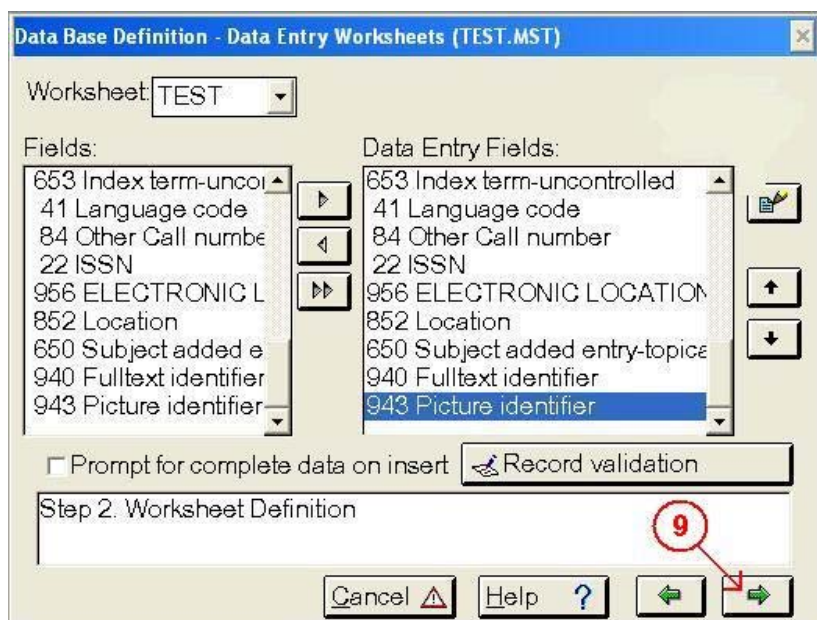
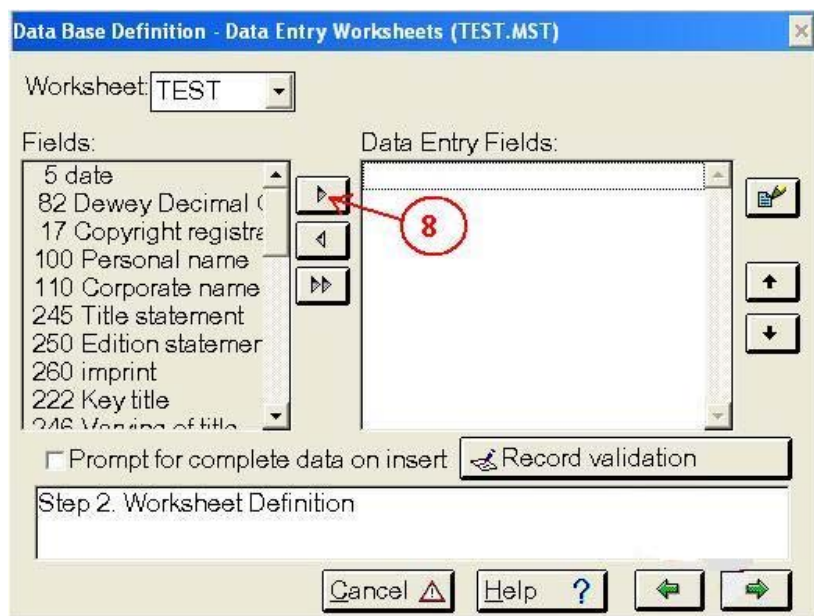
Tag - талбарт талбарын дугаарыг оруулна. Талбарын дугаарыг хэрэглэгч өөрөө зохиож болох хэдий ч MARC форматын дагуудугаарласнаар баазын мэдээллийг олон улсын стандартын дагуу солилцох боломж бүрдэнэ. Талбарын нэр, дэд талбар ямар байх нь MARC форматаар зохицуулгдана.

7. Баазад шаардагдах бүх талбарыг оруулж дууссаны дараа баруун тийш заасан сумны дүрсийг (⇒) дарж дараагийн харилцах цонхонд шилжнэ.

8. Дараагийн алхамд Data Base Definition – Data Entry Worksheets цонхны зүүн талын багананд байгаа талбаруудыг товчны тусламжтайгаар баруун талын багананд шилжүүлсний дараа баруун тийш заасан сумны дүрсийг (⇒) дарж дараагийн харилцах цонхонд шилжинэ.

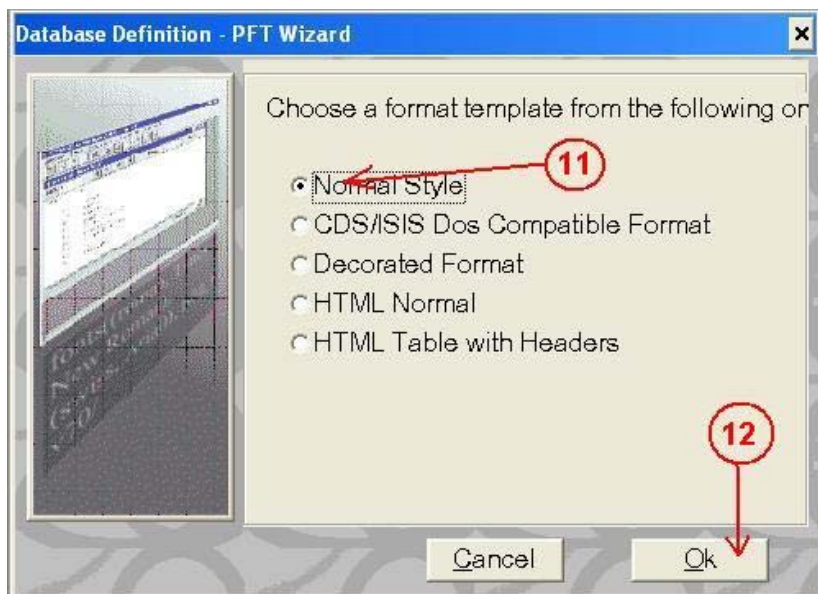
Энэ цонхны тусламжтайгаар ямар талбарт мэдээ оруулахыг сонгох, мэдээлэл оруулах ажлын хуудсыг хэд хэдэн янзаар үүсгэх боломжтой.

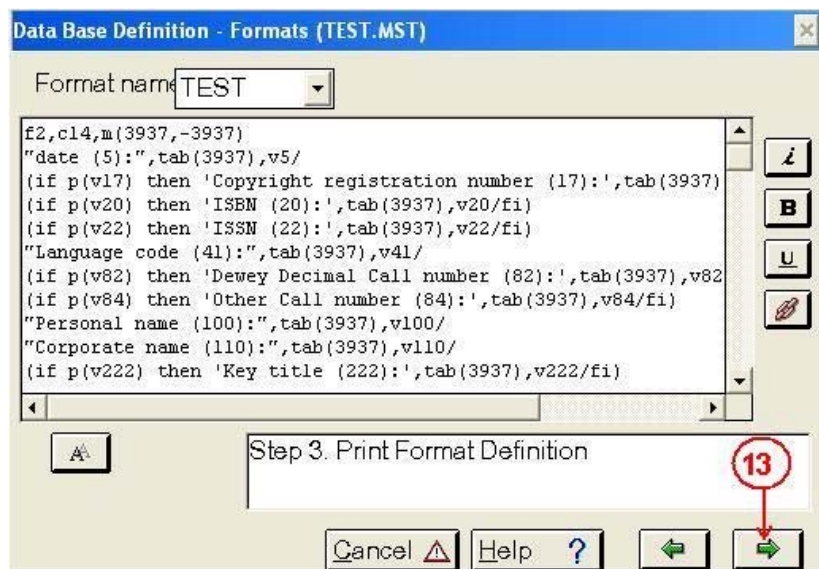
10. Принт формат үүсгэгчийг ажиллуулах эсэхийг асуусан цонх нээгдэхэд **Yes** товчийг товшно.

11. , 12. Хэвлэх форматыг ямар байдлаар тохируулахыг сонгох цонх нээгдэхэд **Normal Style** сонголтыг идэхвжүүлсний дараа **OK** товчийг сонгоно.

13. Дээрх алхмыг хийсний дараа хэвлэх форматыг тохируулах цонх нээгдэх ба энэ талаар хойно өгүүлэх тул баруун тийш заасан сумны дүрсийг ($\Rightarrow$) дарж дараагийн харилцах цонхонд шилжнэ.

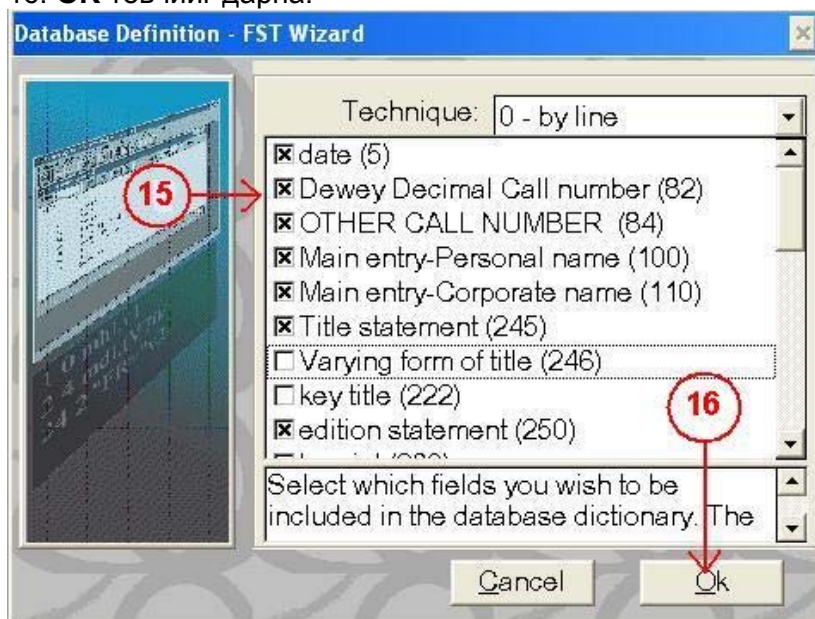

14. Талбар сонгох хүснэгтийг автоматаар үүсгэхийг асуусан харилцах цонх нээгдэхэд **Yes** товчийг дарна.

15. Аль талбараас хайлт хийхийг сонгосны дараа

16. **OK** товчийг дарна.

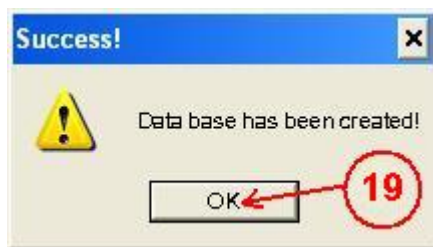
17. **Terminate** товчийг сонго

18. Өмнөх үйлдлүүд нь бааз үүсгэхэд шаардагдах нөхцлүүдийг тодорхойлсон билээ. Нэгэнт нөхцөл биелсэн тул **Yes** товчийг дарна.

19. Бааз үүсэнийг илтгэсэн цонх нээгдэхэд **OK** товчийг сонгож бааз үүсгэх ажиллагааг дуусгана.

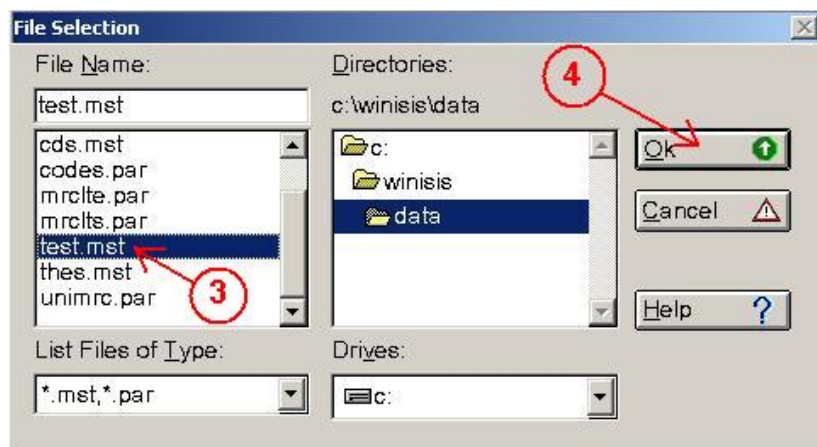
Үүссэн мэдээллийн сан(бааз)-г нээх

Нэгэнт үүссэн мэдээллийн санг нээхдээ:

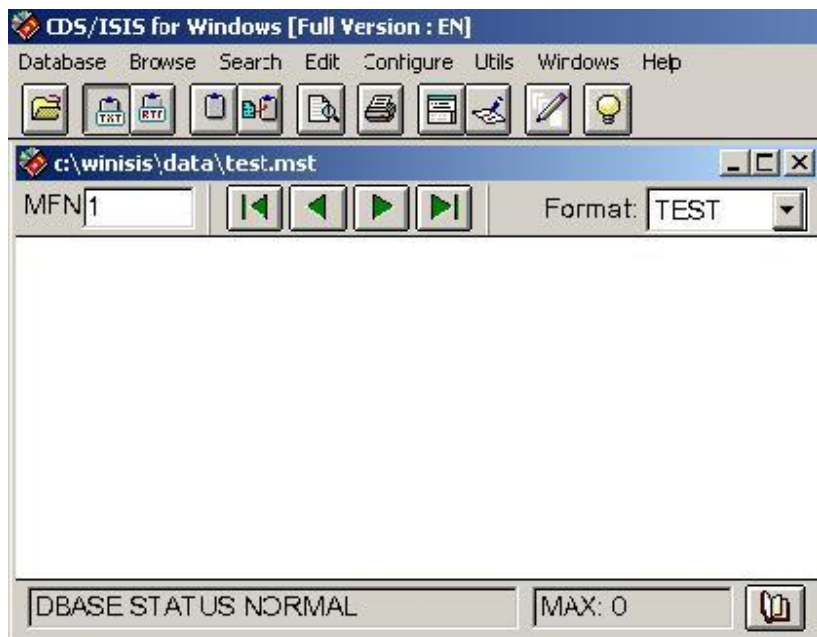
А/ **Database** цэсний **Open** командыг сонгоно.

Б/ **File Selection** харилцах цонхны **File Name** хэсгээс нээх баазын нэрийг сонгоод **OK** товчийг дарна.

Баазыг анх ажиллуулахад доорх зурган дээр харагдаж байгаатай адил ямар нэг мэдээлэл ороогүй бааз нээгдсэн байна. Үүнийг карт байрлуулаагүй каталогийн хоосон шүүгээтэй зүйрлэж болно.

MARC формат

MARC гэдэг нь машинаар унших хэлбэрийн каталог гэсэн утгыг илэрхийлдэг. Номын сангийн каталогийн програм хангамжууд нь мэдээлэл солилцохдоо ихэвчлэн MARC форматыг ашигладаг.

Номын сангийн практикт машинаар уншигдах хэлбэрийн олон формат байдагийн нэг нь MARC-21юм.

MARC-21 форматаар ном, тогтмол хэвлэл, компьютерийн файл, газрын зураг, хөгжим, дууны бичлэг, видео материал болон гар бичмэл, архивын материалуудын мэдээллийн санг үүсгэж, солилцох боломжтой.

CDS/ISIS програмын баазыг аль ч MARC форматаар үүсгэж болно. Ямар форматыг ашиглах нь тухайн хэрэглэгчийн сонголт байдаг.

Энэхүү гарын авлагад үзэж буй жишээнд MARC-21 формат ашигласан болно.

Баазад ашигласан талбаруудын нэр, төрөл

Т/Д	Талбарын нэр	дэ	Дэд талбар	Тайлбар
5	Огноо			
	Жишээ: 20070308			
20	ISBN	R	acz	а - isbn дугаар с - Үнэ z - ИСБН-ийг хүчингүй болгосон дугаар
	Жишээ: ##\$a0394502884 (Random House) : \$c\$12.50 ##\$a0491001304 ##\$c\$8.95 ##\$a0877790019 (black leather) \$z087778s0116 : \$c\$14.00 Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			
22	ISSN	R	ayz	а - ИССН-ий дугаар у - Алдаатай дугаар z - ИССН-ийг хүчингүй болгосон дугаар
	Жишээ: ##\$a0376-4583 ##\$a0046-225X \$y0046- 2254 ##\$a0145-0808 \$z0361- 7106 ##\$z0027-3473 Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхой заалт байхгүй 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			

41	Хэл	-	ah	а - Бичвэрийн хэл h - Орчуулагдсан хэл
	Жишээ: 0#\$aeng \$afre 1#\$aeng \$hger \$hswe Indicators (Тодорхойлогч): 1) 0 – Тухайн бичвэр орчуулагдаагүй, эх хэл дээрээ байгаа 1 – Тухайн бичвэр орчуулагдсан (Орчуулгын зохиол) 2) # - Тодорхойлогдохгүй			
82	Дьюигийн аравтын ангилал	R	ab2	а - Ангиллын дугаар b - Зохиогчийн 3 тэмдэгт 2 - Дахин хэвлэлтийн дугаар
	Жишээ: 04\$a697/.78 \$220 14\$a914.3 \$212 04\$a343.7306/8 \$a347.30368 \$220 Indicators (Тодорхойлогч): 1) 0 – Бүрэн хувилбараар ангилсан 1 – Хураангуй хувилбараар ангилсан 2) 4 – Конгрессийн номын сангийн бүс ангилал			

84	Номын сан номзүйн ангилал	R	ab2	а - Ангиллын дугаар b - Зохиогчийн 3 тэмдэгт 2 - Ямар ангилал болох, тэр ангиллын дугаар
	Жишээ: ##\$a78\$L 943 \$2HHA ##\$a016 \$a014 \$a018 \$a122 \$2frbnpna ##\$a8501(043) \$2rueskl ##\$aCA2 PQ C07 81P52 \$2cacodoc Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			
100	Толгой гарчиг	-	abcdequ4	а - Толгой гарчиг b - Хэддүгээр Павел гэх мэт c - Өөрөөр нэрлэгдэх нэр d - Амьдарч байсан хугацаа
	Жишээ: 1#\$aWard, Humphrey, \$cMrs., \$d1851- 1920 0#\$a110908. 0#\$aDr. X. 0#\$aDr. X. Indicators (Тодорхойлогч): 1) 0 – Эцгийн нэр (Forename) 1 - Өөрийн нэр (Surname) 3 – Овгийн нэр (Family name) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			

110	Хам зохиогч	-	abeu4	a - Хам зохиогч b - Subordinate unit (R) e - Relator term (R) u - Affiliation (NR) Нэгдэл 4 - Relator code (R)
	Жишээ: 1#\$aPennsylvania. \$bState Board of Examiners of Nursing Home Administrators 2#\$aSt. James Church (Bronx, New York, N.Y.) 1#\$aUnited States. \$bPresident (1981-1989 : Reagan) Indicators (Тодорхойлогч): 1) 1 – Хуулийн нэр (Байгууллагын нэр) 2 – Удирдах тушаал (Name in direct order) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			
245	Үндсэн гарчиг	-	abchnp	a- Номын нэр b - Гарчигт хамааралтай мэдээ c - Оролцогчдын тухай мэдээ h - хэвлэлийн төрөл (онцгой ямар материалаар хийгдсэн тухай мэдээлэл) n – хэсгийн дугаар p - хэсгийн нэр

246	Хавтасны гарчиг	-	abfghinp	
250	Дахин гаралт	-	ab	а – Дахин гаралтын дугаар b – Бусад зүйлс
	Жишээ: <code>##\$a4th ed. / \$brevised by J.G. Le Mesurier and E. McIntosh, Repr. with corrections</code> <code>##\$aSpecial education ed.</code> Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			
260	Гаралтын мэдээ	-	abc	а - Хэвлэгдсэн газар b - Хэвлэлийн газар c - Хэвлэгдсэн он
	Жишээ: <code>##\$aNew York, N.Y. : \$bElsevier, \$c1984</code> <code>##\$aNew York ; \$aBerlin : \$bSpringer Verlag, \$c1977.</code> <code>##\$aParis : \$bGauthier-Villars ; \$aChicago : \$bUniversity of Chicago Press, \$c1955.</code> Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			

300	Тооны мэдээ	R	abce	a - Хуудас b - Зураг c - Хэмжээ e – Дагалдах материал
	Жишээ: ##\$a149 p. ; \$c23 cm. ##\$a271 p. : \$bill. ; \$c21 cm. + \$eatlas (37 p., 19 leaves of plates : 19 col. maps ; 37 cm.) ##\$a1 sound disc (56 min.) : \$bdigital, stereo. ; \$c4 3/4 in ##\$a1 score (30 p.) ; \$c20 cm. + \$a16 parts ; \$c32 cm. Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			

700	Зохиогчид	R	abcdequ4	а – Зохиогчийн нэр b - Хэддүгээр Павел гэх мэт дугаарлалт с - Хамтран зүтгэгч d - Амьдарч байсан хугацаа
	Жишээ: 0# \$aFather Divine. 0# \$aR. M. B. 1# \$aVerez Peraza, Elena, \$d1919- 1# \$aSalamin C., Marcel A. 0# \$aCharles Edward, \$cPrince, grandson of James II, King of England, \$d1720-1788. 1# \$aHecht, Ben, \$d1893-1964, \$ewriting, \$edirection, \$eproduction. Indicators (Тодорхойлогч): 1) 0 – Эцгийн нэр (Forename) 1 - Өөрийн нэр (Surname) 3 – Овгийн нэр (Family name) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			
710	Эрхлэн гаргасан байгууллага	R	abetu4	а - Эрхлэн гаргасан байгууллага
	Жишээ: 1# \$aUnited States. \$bArmy Map Service. \$tEastern United States 1:250,000. 1# \$aEcuador. \$tPlan Nacional de Desarrollo, 1980-1984. 1# \$aMinnesota. \$bConstitutional Convention 2# \$aHerbert E. Budek Films and Slides (Firm) Indicators (Тодорхойлогч): 1) 1 – Хуулийн нэр (Байгууллагын нэр) 2 – Удирдах тушаал (Name in direct order) 2) # - Мэдээлэл дамжуулахгүй			

500	Тайлбар	R	a	a - Тайлбар
	Жишээ: ##\$aRecast in bronze from artist's plaster original of 1903. ##\$aBased on a play which originally appeared in France as "Un peu plus tard, un peu plus t�t." ##\$a"The first American Jewish weekly of its kind"--The Jewish encyclopedia, v. 8. Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			
504	Номзүй	R	ab	a - Номзүйтэй эсэх b – Лавлагааны тоо
	Жишээ: ##\$aBibliography: p. 238-239. ##\$aFilmography: v. 2, p. 344- 360 ##\$a"The first American Jewish weekly of its kind"--The Jewish encyclopedia, v. 8. ##\$aIncludes bibliographies and index. ##\$aChronological list of the author's works: p. 469-475. ##\$a"Literature cited": p. 67-68. \$b19 Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			
520	Товч агуулга	R	a	a - Товч агуулга (Аннотац)
	Жишээ: ##\$aDescribes associations made between different animal species for temporary gain or convenience as well as more permanent alliances formed for mutual survival ##\$aAn illustrated collection of nursery rhymes set to music. Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Товчлол 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			

	Зүйлчилсэн гарчиг (Зүйл үг)	R	aevxyz2	а - Зүйлчилсэн гарчиг (Зүйл үг) е – Холбох хэсэг v – Хэлбэрийн дэд хэсэг у – Он дарааллын хэсэг z – Газарзүйн дэд хэсэг 2 - Толгойн мэдээлэл (Source of heading or term)
650	Жишээ: #7\$aArchitecture, Modern \$y19th century. \$2lcsh #7\$aFlour and feed trade \$vPeriodicals. \$2lcsh #7\$aCareer Exploration. \$2ericd #7\$aVocal music \$zFrance \$y18th century. \$2lcsh #7\$aReal property \$zMississippi \$zTippah County \$vMaps. \$2lcsh #7\$aEducational buildings \$zWashington (D.C.) \$y1890-1910. \$2lctgm. Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Мэдээлэл дамжуулахгүй 2) 7 – “2” дэд талбарын мэдээллийг заана			
	Alternate barcode (данс)	R	a	а - Alternate barcode (данс)
996	Жишээ: ##^a49003031000057. Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined) 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			

	Электрон нөөцийн байрлал	R	uxz	u - Нөөцийн байрлал x - Нийтэд харуулахгүй тайлбар z - Нийтэд харуулах тайлбар
856	Жишээ: ##\$u www.jstor.org/journals/0277903x.html ##\$u jefferson.village.virginia.edu/pmc/contents.all.html ##\$zPart of the Ovid Mental Health Collection (MHC). Follow instructions on MedMenu page for Ovid login. \$u info.med.yale.edu/medmenu/info%5Fcbc.html Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Мэдээлэл дамжуулахгүй 2) # - Мэдээлэл дамжуулахгүй			
	Түлхүүр үг	R	a	a - Түлхүүр үг
653	Жишээ: ##\$afuel cells \$amolten carbonate \$apower generation ##\$aMan \$aEyes \$aDiseases Indicators (Тодорхойлогч): 1) # - Мэдээлэл дамжуулахгүй 2) # - Тодорхойлогдохгүй (Undefined)			

Тайлбар:

Т/Д – Талбарын дугаар

ДЭ – Талбар давтагдах эсэх

1) – нэгдүгээр тодорхойлогч(indicator)

2) - хоёрдугаар тодорхойлогч(indicator)

\$ - Дэд талбарыг илэрхийлэгч (CDS/ISIS програмын хувьд ^ тэмдэг хэрэглэдэг. Жишээ: Дьюигийн аравтын ангилал MARC-21 -д 04\$a697/.78 \$220, CDS/ISIS -д 04^a697/.78 ^220 гэж бичигдэнэ)

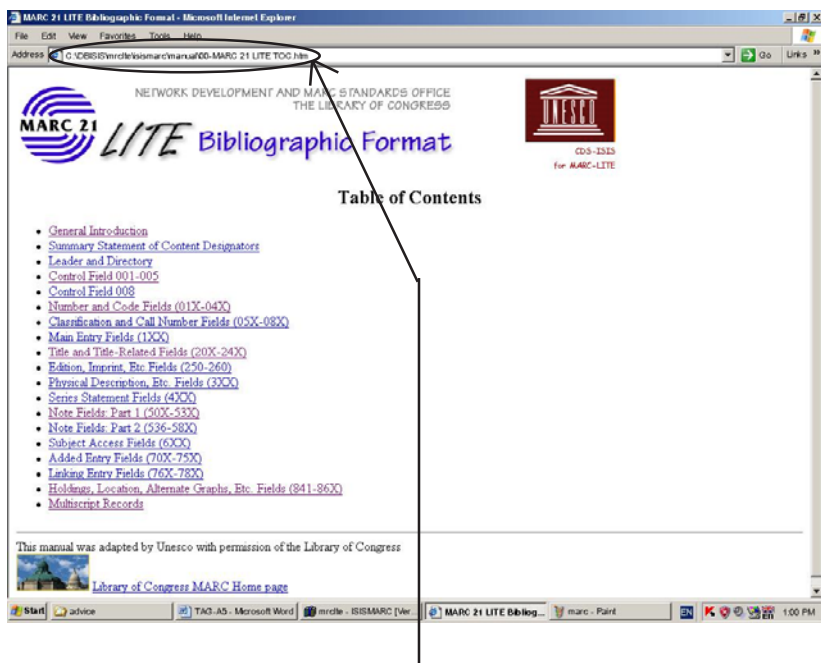
Marc21 форматын талбарын нэр, төрөл, давтагдах эсэх талаар дэлгэрэнгүй мэдээллийг Конгрессийн номын сангийн

<http://lcweb.loc.gov/marc/> вэб сайтаас үзнэ уу.

Хэрэв интернэт ашиглах боломжгүй бол CDS/ISIS програмын СД дээр байгаа ISISMARC програмыг компьютерт суулгасны дараа

C:\DBISIS\mrclte\isismarc>manual\00-MARC 21 LITE TOC.htm

хаягийг windows explorer цонхны хаягийн мөрөнд бичээд үзэж болно.

C:\DBISIS\mrclte\isismarc>manual\00-MARC 21 LITE TOC.htm

Талбар тодорхойлох хүснэгт - Field Definition Table(FDT)

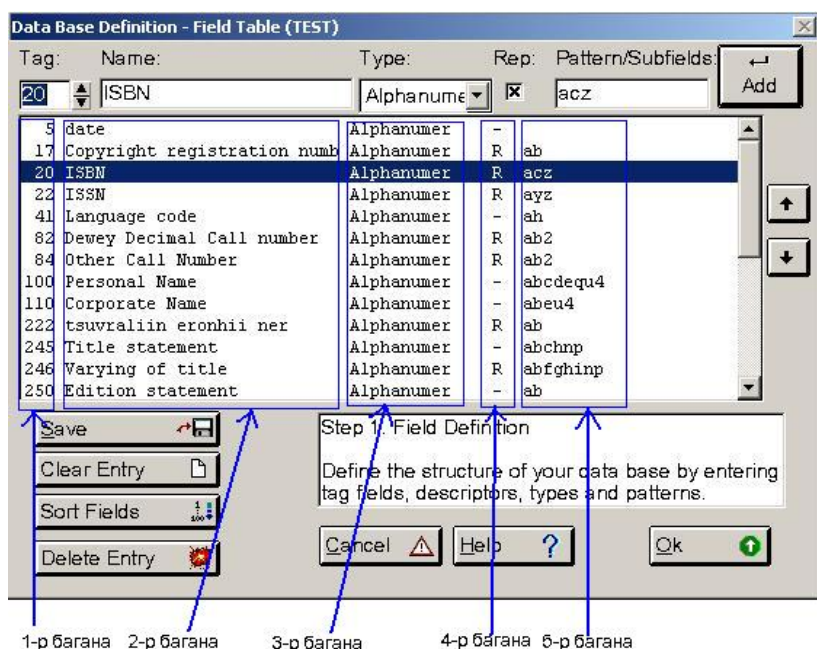
Талбар тодорхойлох хүснэгт нь баазад ямар талбарууд орох, тухайн талбар давтагдах эсэх, ямар дэд талбарууд агуулахыг тодорхойлдог.

Өгөгдөл оруулах ажлын хүснэгт нь талбар тодорхойлох хүснэгт дээр тулгуурладаг.

Талбар тодорхойлох хүснэгтэд шинэ талбар нэмэх, талбар устгах, талбарын нэрийг өөрчлөх зэрэг засвар хийхдээ

Edit цэсний =>Field Definition Table

командаар нээх ба дараах цонх нээгдэнэ.

1-р баганд талбарын дугаарууд, 2-р баганд талбарын нэрс, 3-р баганд талбарын төрөл, 4-р баганд тухайн талбарын давтагдах эсэхийг сонгосон тэмдэглэл, 5-р баганд тухайн талбарт ямар дэд талбарууд агуулагдаж байгаа нь харагдаж байна.

Tag – нь тухайн талбарын хувийн дугаарыг илэрхийлнэ. Талбарын дугаар давтагдахгүй. CDS/ISIS програмд 32767 талбартай мэдээллийн сан үүсгэж болно. Талбарын тооны дээд хязгаар нь 9999 байна.

Name – Талбарын нэр 30 хүртэлх тэмдэгтийн урттай байж болно. Талбарт дээд тал нь 32000 тэмдэгтийн урттай мэдээлэл оруулж болдог.

Type – Талбар нь дотроо 4 төрөлтэй байна.

Alphanumeric Энэ талбарт үсэг, тооноос бүрдсэн ямар ч мэдээлэл оруулж болно.

Alphabetic Зөвхөн үсэгнээс бүрдсэн мэдээлэл орйуулахыг зөвшөөрнө.

Numeric Зөвхөн тооноос бүрдсэн мэдээлэл орйуулахыг зөвшөөрнө.

Pattern Нөхцөл шалгах боломжтой талбар

Ref – Repeatability буюу тухайн талбарын дахин давтагдах эсэхийг тодорхойлох сонголт. (R)- давтагдана. (-) давтагдахгүй

Pattern/Subfields – Тухайн талбарт агуулагдах дэд талбарыг тодорхойлно. Дэд талбарыг

тодорхойлохдоо **acz** гэх мэтээр оруулах ба **^a^c^z** гэж тодорхойлдоггүй. **^** тэмдгийг мэдээлэл оруулах үед хэрэглэнэ.

- Талбар тодорхойлох хүснэгтэд хийсэн өөрчлөлтийг хадгална.

- Талбар тодорхойлох хүснэгтэд мэдээлэл нэмэх ажлын талбаруудыг цэвэрлэнэ.

- Талбаруудыг дугаарын дагуу эрэмбэлнэ.

- Сонгосон талбарыг устгана.

Шинэ талбар нэмэх:

CDS/ISIS програмын нэг давуу тал нь мэдээллийн сан үүсгэх явцад оруулахаа мартсан, эсвэл цаг үеийн шаардлагаар хэрэгтэй болсон талбаруудыг ямар нэг хүндрэлгүйгээр нэмэх боломжтой байдаг. Ингэж талбар нэмэхийн тулд

1. талбар сонгох хүснэгтийг нээнэ.
2. Талбарын дугаар, нэр, төрөл, давтагдах эсэх, дэд талбарыг тодорхойлж өгсний дараа хадгална.
3. Data entry worksheet цонхыг нээж нэмсэн талбараа 1-р баганаас 2-р баганд шилжүүлнэ.

Талбарт өөрчлөлт оруулах:

Бааз үүсгэх явцад талбарт алдаа гаргасан, талбарыг тодорхойлох явцад зарим тэмдэгтийг дутуу, буруу оруулсан байвал энэ алдааг дараа нь засаж болдог.

Талбарын алдааг засахдаа дараах алхмуудыг гүйцэтгэх хэрэгтэй.

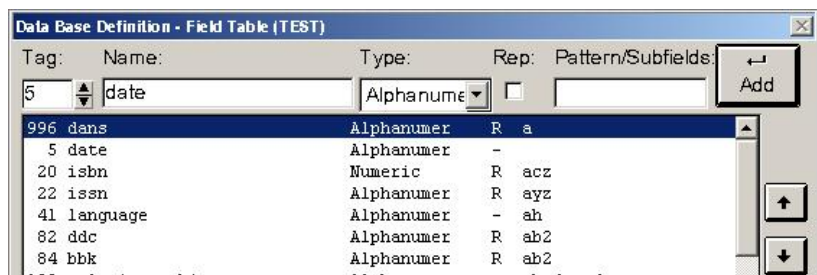
1. Талбар сонгох хүснэгтийг нээнэ.
2. Засвар хийх талбарыг сонгоно.
3. Өөрчлөлтийг хийсний дараа **Add** товчийг сонгоод хадгална.
4. Data entry worksheet цонхыг нээж өөрчлөлт хийсэн талбараа 1-р баганаас 2-р баганд шилжүүлнэ.

Талбарын шинж чанарыг өөрчлөх

Баазтай ажиллах явцад зарим нэг талбарын шинж чанарыг өөрчлөх шаардлага гардаг. Жишээлбэл: “Дансны дугаар” талбарын Alphanumeric төрлийг numeric талбараар солих гэх мэт.

Талбарын шинж чанарыг өөрчлөхийн тулд

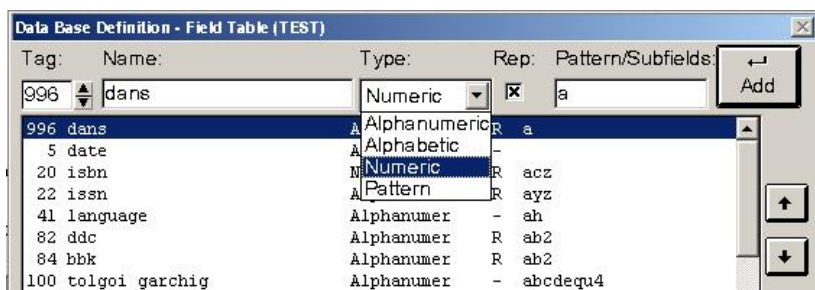
1. **Edit =>Field Definition Table**
2. Жагсаатлаас шинж чанарыг өөрчлөх гэж буй талбарыг сонгоно. (996 - dans)

3. Шинж чанарыг өөрчлөх цонхны Type: хэсгээс талбарын шинж чанарыг сонгоод **Add** товчлуурыг дарсны дараа

 товчлуурыг сонгож хадгална.

Жишээн дээр Numeric(тоон төрөл) төрлийг сонгосон байна

Өгөгдөл оруулах хүснэгт

Data entry worksheet буюу өгөгдөл оруулах хүснэгт нь аль талбарт ямар мэдээлэл оруулахыг тохируулдаг цонх гэж үзэж болно.

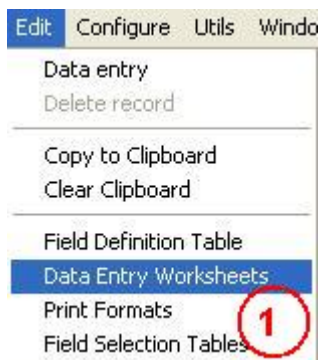
Өөрөөр хэлбэл энэ хүснэгтийг ашиглаад нэг баазад хэд хэдэн өгөгдөл оруулах ажлын хуудас үүсгэх, талбарын нэрийн харагдах байдлыг өөрчлөх, талбарт мэдээлэл оруулахад хэрэглэгдэх тусламж үүсгэх, тухайн талбарт урьдчилсан байдлаар харагдах (default) мэдээллийг үүсгэх, сонголт хийх жагсаалт үүсгэж хэрэглэх зэрэг боломжтой.

Талбарын нэрийн харагдах байдлыг өөрчлөх (бааз үүсгэхдээ талбарын нэрийг author, title гэх мэтээр үүсгэсэнийг Зохиогч, Номын нэр болгож өөрчлөх);

талбарт мэдээлэл оруулахад хэрэглэгдэх тусламж үүсгэх;

тухайн талбарт урьдчилсан байдлаар харагдах (default) мэдээллийг үүсгэх

жишээ үзье.

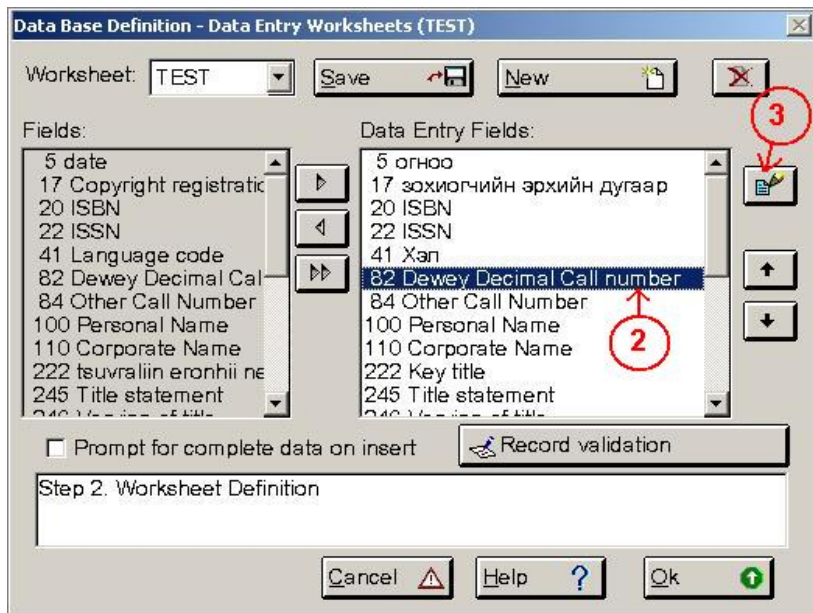

1. Edit цэсний Data Entry

Worksheets командыг сонго

2. **Data Entry Worksheets** нэртэй харилцах цонхны баруун талын баганаас засвар хийх талбарыг идэвхжүүлнэ

3. Харилцах цонхны баруун хэсэгт байрлах дүрсийг хулганаар сонго

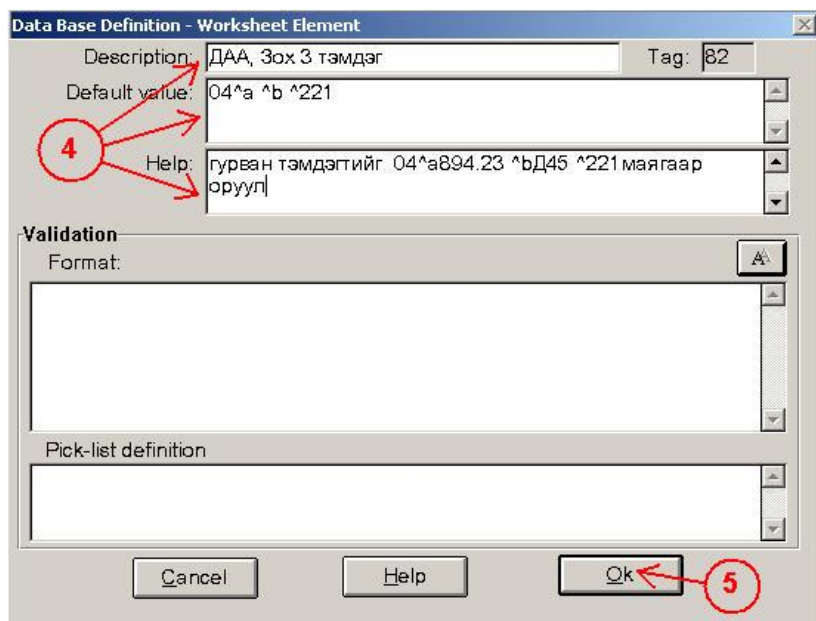

4. Description, Default Value, Help нүдэнд зохих мэдээллийг оруулна.

Description – Мэдээлэл оруулах талбарын нэр

Default Value – Шинэ мэдээлэл оруулах NEW командыг өгөхөд талбарт урьдчилсан байдлаар харагдах мэдээлэл

Help – Сонгосон талбарт мэдээлэл хэрхэн оруулахыг тайлбарласан тусламж үүсгэнэ.

Description: нүдэнд Dewey Decimal Call Number -ийг ДАА, зох. 3 тэмдэг болгож өөрчилсөн байна.

5. Цонхны баруун доод хэмэгт байрлах ОК товчийг хулганаар товшно.

6. Дээрх үйлдлийг гүйцэтгэсний дараа Data Entry Worksheets нэртэй харилцах цонхны дээд хэсэгт байрдах товчийг сонгож хийсэн үйлдлээ хадгална.

7. Хадгалсныг батлах цонх гарч ирэх ба ОК товчийг хулганы заагчаар сонгож үйлдлийг баталгаажуулна.

8. Data Entry Worksheets харилцах цонхны баруун доод хэсэгт байрлах товчийг дарж уг цонхноос гарна.

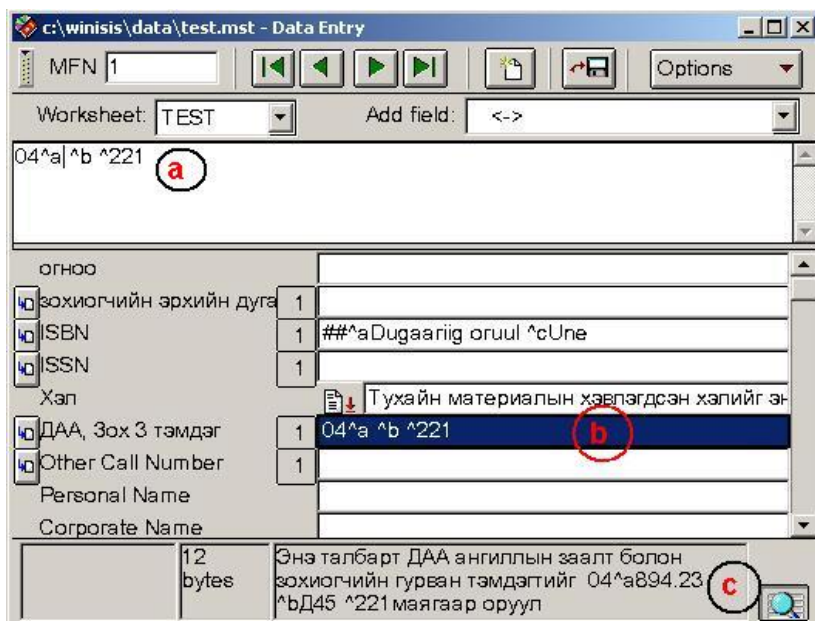
Хийсэн өөрчлөлтийг **Edit цэсний =>Data Entry** командаар үзэж болно.

Жишээлбэл: Доорх зураг дээр

a / Default Value нүдэнд бичсэн мэдээлэл

b / Descriptions нүдэнд бичсэн мэдээлэл (“Dewey Decimal Classification Number” нь “ДАА, Зох тэмдэг” болж өөрчлөгдсөн байна)

c / Help нүдэнд бичсэн мэдээлэл

The screenshot shows the 'Data Entry' window for a test file. The 'Worksheet' is set to 'TEST'. The 'Add field' button is visible. The 'Default Value' field contains '04^a|^b^221' (marked with 'a'). The 'Descriptions' list includes 'ISBN', 'ISSN', 'Хэл', 'ДАА, Зох 3 тэмдэг', and 'Other Call Number'. The 'ДАА, Зох 3 тэмдэг' entry is highlighted with '04^a|^b^221' (marked with 'b'). The 'Help' field contains text about the 'ДАА' classification (marked with 'c').

Field	Value
Default Value	04^a ^b^221
ISBN	##^aDugaariig oruul ^cUne
ISSN	
Хэл	Тухайн материалын хэвлэгдсэн хэлийг э
ДАА, Зох 3 тэмдэг	04^a ^b^221
Other Call Number	
Personal Name	
Corporate Name	
12 bytes	Энэ талбарт ДАА ангиллын заалт болон зохиогчийн гурван тэмдэгийг 04^a894.23^bД45 ^221 маягаар оруул

Өгөгдөл оруулах ажлын хуудсанд жагсаалт үүсгэх

Баазад мэдээлэл нэмэх явцад зарим талбарт жагсаалтаас сонголт хийх шаардлага гардаг. Ялангуяа талбарт тогтсон өгөгдөл оруулах үед тухайн талбарт орж буй мэдээллүүд хоорондоо адил байх хэрэгтэй. Тухайлбал: Ямар нэг номын талаарх мэдээллийг баазад нэмэхдээ “Хэл...” талбарт тухайн номын хэвлэгдсэн хэлийг нэг л стандартын дагуу оруулах шаардлага гардаг. Жагсаалт ашиглахгүй мэдээлэл оруулах үед нэг ижил мэдээллийг хоорондоо ялгаатай оруулах боломж нээгддэг. Жишээлбэл: монгол хэлээр хэвлэгдсэн номыг баазад оруулахдаа “хэл...” талбарт mon, мон, mn, mo, mongolia, монгол гэх мэтээр янз бүрээр оруулж болзошгүй юм. Харин жагсаалтаас сонгох үед ийм бэрхшээл үүсэхгүй юм.

Жагсаалтыг үүсгэхдээ өмнөх жишээний 1-3 –р алхмыг гүйцэтгэж

Data Base Definition – Worksheet Element цонхонд “Хэл” талбарыг нээнэ.

Pick-list definition талбарт

CHOICE:firstdescribe:multi:: 'Language code' /
'Монгол' / '0#^amon' / 'Орос' / '0#^arus' / 'Англи' /
'0#^aeng' / 'Япон' / '0#^ajpn' / 'Франц' / '0#^afre' /
'Герман' / '0#^ager'

гэх мэтээр хэл сонгох тохиргоог бичээд хадгална.

Data Base Definition - Worksheet Element

Description: Tag:

Default value:

Help:

Validation

Format:

Pick-list definition

CHOICE:firstdescribe:multi::'Language code'/ 'Īīīāīē',/ '0#^amon'/ 'Īīīāīē',/ '0#^arus'/ 'Āīāēē',/ '0#^aeng'/ 'Bīīī',/ '0#^ajpn'/ 'Ōāāīō',/ '0#^afre'

Жагсаалт үүсгэсэн талбарын нэр, мэдээлэл оруулах хэсгийн хооронд сонголт хийх дүрс үүссэн байх ба энэ дүрсийг хулганаар товвшсоноор жагсаалтын цонх нээгддэг.

c:\winisis\data\test.mst - Data Entry

MFN

Worksheet: Add field:

огноо	
☒ зохиогчийн эрхийн дуга	1
☒ ISBN	1 ##^аДугаарыг оруул ^сҮнэ
☒ ISSN	1
Хэл	 Тухайн материалын хэвлэгдсэн хэлийг энэ талбар
☒ ДАА, Зох 3 тэмдэг	1 04^а ^b ^221
☒ Other Call Number	1
Personal Name	
Corporate Name	

NEW RECORD 55 bytes

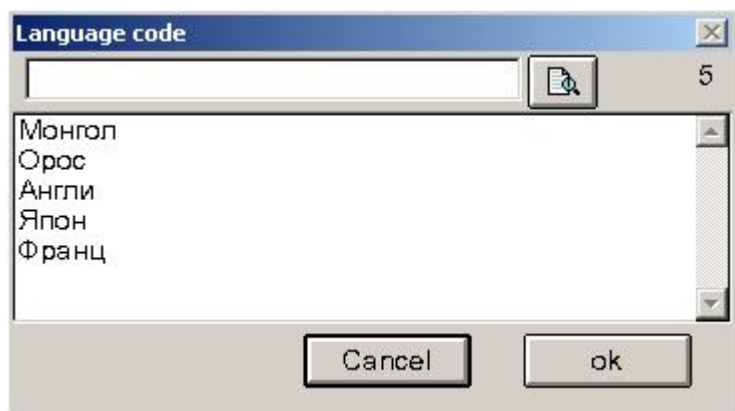
Энэ талбарт хэвлэгдсэн хэлийг оруулахдаа талбарын нэрийн ард байгаа дүрсийг хулганаар сонгосны дараа гарч ирэх жагсаалтаас хэлийг сонгоно

Жишээн дээр Монгол, Орос, Англи, Япон, Франц гэсэн 5 хэлээс сонголт хийх боломжтой жагсаалт үүсэн байна.

Хэрэв жагсаалт урт бол дүрсний тусламжтайгаар хайлт хийж болно.

 дүрсний ард жагсаалтад хэдэн бичлэг байгааг харуулсан тоо байна.

Жагсаалтаас тохирох хэлийг сонгосны дараа (Жишээлбэл : “Монгол”) **OK** товчийг дарж өгөгдөл оруулах ажлын хуудсанд буцаж шилжинэ.

Жагсаалт үүсгэж ашиглах талаар дэлгэрэнгүй мэдэхийг хүсвэл програмын СД -нд байгаа **Pick-lists** нэртэй файлыг уншина уу.

Өгөгдөл оруулах хүснэгт шинээр үүсгэх

CDS/ISIS програмд ном, сонин, сэтгүүл, аудио видео материал зэрэг мэдээллийн сан (бааз) үүсгэхэд хэвлэлийн төрөл тус бүрээр нь бааз үүсгэх үү эсвэл хэвлэлийн төрөл бүрийн бүх талбарыг агуулсан нэг л бааз үүсгэх үү гэсэн асуулт гарч ирдэг.

Өөрөөр хэлбэл нэг талаас “nom” гэсэн нэртэй нэг бааз, “setguul” гэсэн нэртэй нэг бааз, “CD” нэртэй 3 дахь бааз үүсгэх ба харин нөгөө талаас дээрх баазуудад орох бүх талбарыг агуулсан “burdel” нэртэй нэг л бааз үүсгэнэ гэсэн үг.

CDS/ISIS програмын хувьд дээрх хоёр аргын аль нь ч боломжтой юм.

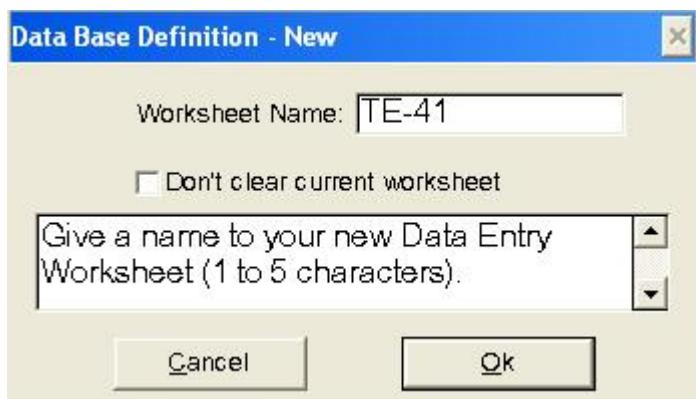
Эхний арга нь мэдээлэл оруулах үед хялбар мэт харагдавч баазаас мэдээлэл хайх, өөрчлөлт хийх үед бааз тус бүрийг нээх шаардлага гардаг.

Харин хоёрдугаар арга нь нэгл баазаас ном, сонин, сэтгүүл, СД зэрэг бүх материалын мэдээллийг хайх, баазад өөрчлөлт хийх боломж олгодгоороо давуу байдаг.

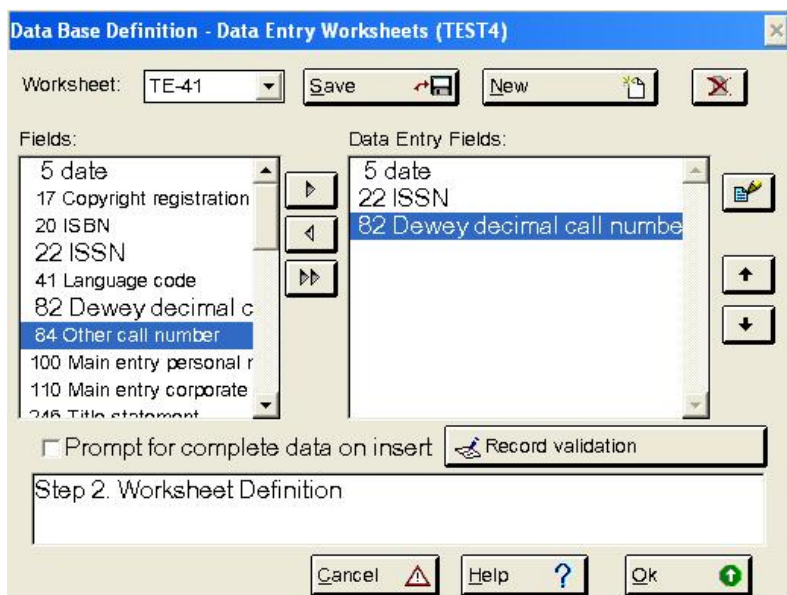
Баазад өгөгдөл оруулах хүснэгт шинээр үүсгэхдээ :

1. **Edit** цэсний **Data Entry Worksheet** командыг нээнэ
2. **Data Entry Worksheet** харилцах цонхны баруун дээд хэсэгт байрлах **NEW** товчийг сонго

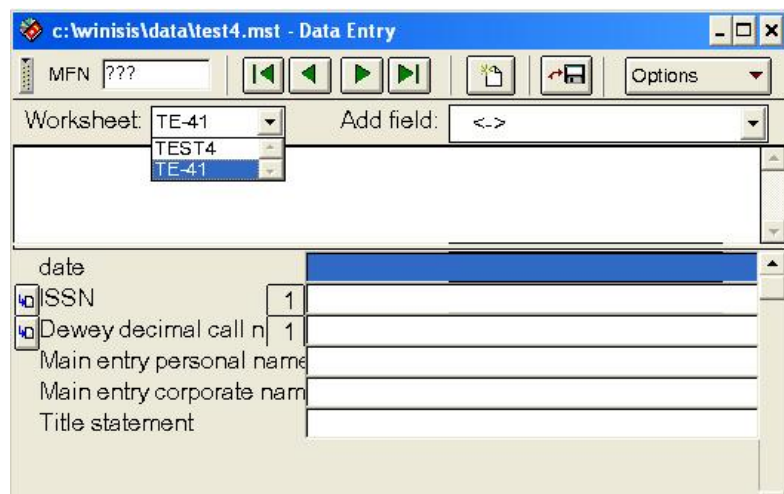
3. Шинээр үүсгэх өгөгдөл оруулах хүснэгтийн нэрийг **Worksheet Name** талбарт оруулаад (Жишээн дээр TE-41) **OK** товчийг дарна.
(Нэрний урт 5 тэмдэгтээс илүүгүй, латин үсэг, тооноос бүрдсэн байж болно.)

4. Нээгдсэн харилцах цонхны зүүн талын багананд байгаа талбарын нэрсээс сонгож | > | товчны тусламжтайгаар сонгосон талбаруудыг баруун талын багананд оруулна.
5. Талбаруудаас сонгож оруулсаны дараа **Save** товчийг хулганы заагчаар сонгож хадгал
6. Data Entry Worksheets харилцах цонхыг хаана

Нэмэгдсэн өгөдөл оруулах хүснэгтэд мэдээллийг нэмэхдээ **Data Entry** цонхны **Worksheet** жагсаалтаас хэрэгтэй хүснэгтээ сонгосны дараа мэдээллийг нэмж болно. (Жишээлбэл:TE-41)

Талбарт оруулж буй мэдээлэл зөв эсэхийг шалгах

Тухайн талбарт ямар мэдээ оруулахыг урьдчилан тодорхойлж болно. Баримт бичиг номзүйн бичилтийн дагуу номзүйн бичлэгийн “толгой гарчигт” номын зохиогч, хам зохиогчийн аль нэгийг бичдэг. Бидний үзэж буй жишээнд толгой гарчгийг оруулахдаа зохиогчтой номын толгой гарчиг v100^a талбарт, хам зохиогчтой номын толгой гарчиг v110^a талбарт бичигдэж байгаа билээ. Иймээс 100-р талбарт мэдээ орсон тохиолдолд 110-р талбарт мэдээ оруулах шаардлагагүй юм.

Дээрх хоёр талбарын аль нэгэнд нь мэдээ орсон байвал нөгөөд нь мэдээ оруулахгүй байх талаар шалгах формат бичье.

1. Edit=>Data Entry Worksheets

2. Data Entry Fields хэсгээс 110-р талбарыг сонгоод

товчийг сонгоно

3. Validation Format талбарт

if p(v100^a) and p(v110^a) then ‘Анхаар! Толгой гарчигт зохиогч бичигдсэн байна’ fi

текстийг оруулж өгөөд хадгалсны дараа уг цонхыг хаана.

4. Бичсэн тохиргоог шалгахдаа **Edit=>Data Entry**

командаар өгөгдөл оруулах цонхыг нээнэ

5. Толгой гарчиг (v100^a) талбарт номын зохиогчийг бичнэ

6. Хам зохиогч (v110^a) талбарт мэдээ оруулахад дараах цонх гарч анхааруулга өгөх ба 110-р талбарын мэдээг устгасны дараа бичлэгийг хадгална.

Жишээ 2

Аль нэг талбарт орох мэдээний уртыг тодорхойлж болно.

Тухайлбал “**огноо**” (v5) талбарт бичигдэх тэмдэгтийн уртыг шалгая

1. Edit=>Data Entry Worksheets

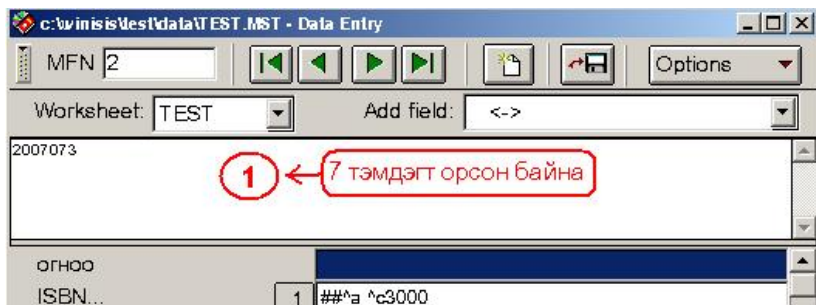
2. Data Entry Fields хэсгээс 5-р талбарыг сонгоод товчийг сонгоно

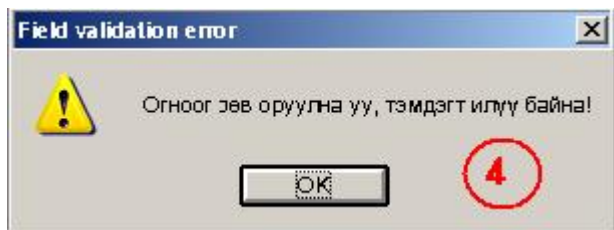
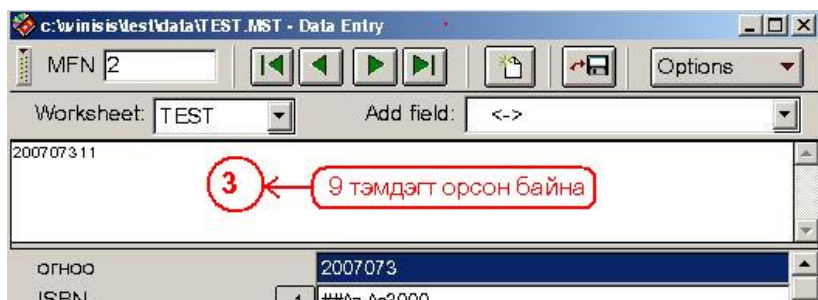
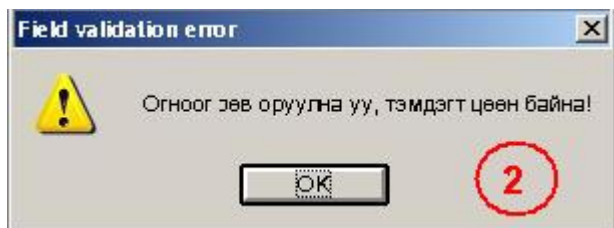

3. Validation Format талбарт

if size(v5)>8 then ‘ Огноог зөв оруулна уу, тэмдэгт илүү байна! ‘ else if size(v5)<8 then ‘ Огноог зөв оруулна уу, тэмдэгт цөөн байна! ‘ fi fi

текстийг оруулж өгөөд хадгална. Дээрх тохиргоог хийсний дараа “огноо” талбарт 8 тэмдэгтээс их буюу бага мэдээ оруулбал алдаа зааж анхааруулга өгнө.

Тайлбар: Шалгах форматын талаар дэлгэрэнгүй мэдэхийг хүсвэл

CDS/ISIS for Windows: reference manual: (Version 1.5).-2003.-р.46

ном, эсвэл програмын СД дээр байгаа гарын авлагуудаас уншина уу.

Мэдээллийн сан (бааз)-д өгөгдөл оруулах

Мэдээллийн санд өгөгдөл оруулна гэдэг нь каталогт номын картыг бичиж байрлуулахтай адил юм.

Өгөгдлийг оруулахдаа

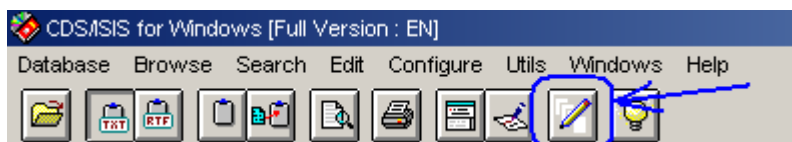
1. Edit цэсний **Data Entry** командыг сонгоно.

Эсвэл хэрэгслийн мөрөн дээрх үзэгний дүрстэй товчийг хулганы заагчаар нэг товшно..

a/

б/

2. Дээрх командыг өгөхөд Data Entry буюу дараах зурган дээр харагдаж байгаатай адил цонх нээгдэнэ.

c:\winisis\data\test.mst - Data Entry

MFN 1

Worksheet: TEST Add field: <->

огноо	
Зохиогчийн эрхийн дугаар	1
ISBN	1 ##^aДугаарыг оруул ^cҮнэ
ISSN	1
Хэл	Тухайн материалын хэвлэгдсэн хэлийн
ДАА, Зох 3 тэмдэг.	1 04^a ^b ^221
ББК	1 ##^a ^b ^2ББК
Толгой гарчиг	1#^a
Хам зохиогч...	1#^a
Цувралын ерөнхий нэр	1 #0^a
Үндсэн гарчиг	10^a ^b ^c ^h
Хавтасны гарчиг	1
Дахин гаралт	##^a
Гаралтын мэдээ	##^a^b^c
Тооны мэдээ	1 ##^a ^b ^c ^e
Зохиогчид(нэмэлт)	1 1#^a
Эрхэлсэн байгууллага	1 1#^a
Тайлбар...	1 ##^a
Номзүйтэй эсэх	1 ##^a
Товч агуулга	1 ##^a

0 bytes

Огноог 20070109 маягаар оруулна

2. Нээгдсэн Data Entry цонхонд мэдээлэл нэмэхдээ

товчийг сонгож шинэ өгөгдлийг оруулна.

(Зураг дээр Marc-21 стандартын дагуу мэдээллийг оруулсан байна.)

Field	Value
ISBN	1 ##^a99929-8-020-6 ^c8000
Хэл	0#^aмон
ДАА, Зох 3 тэмдэг	1 04^a420.1^077 ^bO-48 ^221
ББК	1 ##^a ^b ^2ББК
Толгой гарчиг	1#^aОюунцэцэг Ж., Увш П.
Хам зохиогч...	1#^a
Цувралын ерөнхий нэр	1 #0^a
Үндсэн гарчиг	10^aАнгли хэл өөрөө сурах бичиг ^сред Ц.Сумъяа, дизайнер Ж.Эрд
Дархын гаралт	##^a4 дэх хэвлэл
Гаралтын мэдээ	##^aУБ. ^bУрлах эрдэм ^c2004
Тооны мэдээ	1 ##^a280 ^bsур. ^c ^ехуурцаг.
Зохиогчид(нэмэлт)	1 1#^aОюунцэцэг Ж.
	2 1#^aУвш П.
Эрхэлсэн байгууллага	1 1#^aЗасгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг.Удирдлагын академи
Тайлбар...	1 ##^a
Номзүйтэй эсэх	1 ##^a
Товч агуулга	1 ##^a
Түлхүүр үг...	1 ##^aОюунцэцэг
	2 ##^aУвш
	3 ##^aангли хэл

Огноог 20070109 маягаар оруулна

4. Өгөгдлийг оруулсны дараа хадгалах товчийг ()

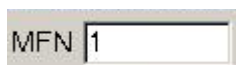
хулганы заагчаар сонгож хадгална.

(Дараагийн бичлэгийг(номыг) оруулахдаа товчийг сонгож гүйцэтгэнэ.)

DATA ENTRY цонхны бүтэц

- Цонхны гарчиг

- Бичлэгийн дугаар

- Бичлэг хооронд шилжих товчлуурууд

- Шинэ бичлэг үүсгэх товчлуурууд

- Шинээр оруулсан бичлэг болон бичлэгт оруулсан өөрчлөлтийг хадгалах товчлуурууд

- Data Entry цонхтой холбоотой хураангуй цэс

- Өгөгдөл оруулах хүснэгтүүдийн хооронд шилжих жагсаалт

- Өгөгдөл оруулах хүснэгтүүд (TEST, TEST4)

Add field: <->

- Талбаруудын жагсаалт. Энэ жагсаалтаас сонгосон талбарт мэдээлэл нэмэх болон өөрчилөлт хийж болно.

<->

<->

огноо

зохиогчийн эрхийн дугаар

ISBN

ISSN

Хэл

ДАА, Зох 3 тэмдэг.

ББК

Толгой гарчиг

Хам зохиогч...

Цувралын ерөнхий нэр...

- Талбаруудын уагсаалт харагдаж байгаа нь

20070216

огноо 20070216

ISBN 1 ##^a99929-8-020-6 ^c8000

- Талбарт мэдээлэл нэмэх хэсэг

огноо 20070216

ISBN 1 ##^a99929-8-020-6 ^c8000

Хэл 1 0#^aмон

ДАА, Зох 3 тэмдэг. 1 04^a420.1'077 ^bO-48 ^221

ББК 1 ##^a ^b ^2ББК

Толгой гарчиг 1#^aОюунцэцэг Ж., Увш П.

Хам зохиогч... 1#^a

Цувралын ерөнхий нэр 1 #0^a

- Талбарын нэр болон талбарын мэдээллүүд

	8 bytes	Огноог 20070109 маягаар оруулна
--	------------	---------------------------------

- Сонгосон талбарт мэдээлэл яаж оруулах тухай тусламж

- Харагдахгүй байгаа талбаруудыг ил харагдуулна.

Талбар сонгох хүснэгт

(Field Selection Table)

Талбар сонгох хүснэгт (FST) нь баазын аль талбараас хайлт хийхийг тодорхойлдог ажлын цонх гэж ойлгож болно.

Талбар сонгох хүснэгтийг **Edit => Field Selection Table** командаар нээдэг.

Field Selection Table (Талбар сонгох хүснэгт) командыг сонгоход **Data Base Definition - Extraction Tables** нэртэй харилцах цонх нээгдэнэ.

Цонхы бүтцийг тайлбарлая

FST File:

Талбар сонгох хүснэгтийн нэр

Tag/Name:

Талбарын нэр

Technique:

Тухайн талбарт ямар аргаар хайлт хийхийг тохируулах жагсаалт

Format:

Талбарын дугаар болон дэд талбарын форматыг тохируулах ажлын талбар

 Add

Шинээр нэмсэн болон өөрчлөлтийг нэмэх товч

 New

Хайлтанд шинэ талбар оруулах товч

 Delete

Сонгосон талбарыг хайлтын цонхноос (Dictionary) устгана.

 Save

Талбар сонгох хүснэгтэд хийсэн өөрчлөлтийг хадгална.

 New

Шинэ талбар сонгох хүснэгт үүсгэнэ

Сонгосон талбар сонгох хүснэгтийг устгах товч

Өөрчлөлтийг батагаажуулна

Талбар сонгох хүснэгтэд хайлт хийх талбарыг нэмэхдээ эхлээд **Entries** хэсгээс (New) товчийг хулганы заагчаар товшно.

2. Tag/Name: хэсэгт жагсаалтаас хайлтын тохиргоо хийх талбараа сонгоно.
3. Format хэсэгт талбарыг бичиж өгнө. Ж нь: v41^a v41^a – гэдэг нь 41-р талбарын “a” дэд талбар буюу Isis Marc форматын хувьд тухайн номын хэвлэгдсэн хэл юм.
4. Technique хэсгийн жагсаалтаас хайлт хийх аргыг сонгоно. Жнь: v41^a талбарын хувьд **1-by subfield or line** сонголтыг идэвхжүүлнэ.

Түгээмэл хэрэглэгддэг аргууд нь:

- 0- **by line** - Талбарт ямар мэдээлэл орно яг тэр чигээр хайлт хийнэ. Жнь. Талбарт мэдээллийг ^aДорж А. гэж оруулсан байвал хайлт хийхдээ ^aДорж А. гэж бүтнээр нь бичиж хайна гэсэн үг.
- 1- **by subfield or line** - Дэд талбараас хайлт хийнэ. Жнь. Талбарт мэдээллийг ^aДорж А. гэж оруулсан байвал хайлт хийхдээ Дорж А. гэж бичиж хайна.
- 2- **by <term>** - Тухайн талбарт орсон мэдээллээс <> хашилт дотор байгаа үгээр хайлт хийнэ. Жнь.

Талбарт: “ <Монгол> улсад хэвлэгдсэн ном хэвлэлийн <номзүй>н бүртгэл ” гэсэн мэдээлэл орсон бол уг талбараас “Монгол”, “номзүй” гэсэн хоёр үгээр хайлт хийгдэнэ. Хайлтын энэ аргыг ихэнхдээ “Түлхүүр үг” талбарт хэрэглэдэг.

- 3- by /term/** - Тухайн талбарт орсон мэдээллээс / / хашилт дотор байгаа үгээр хайлт хийнэ

Жишээ: “Зохиогч” талбараас хайлт хийх тохиргоог үзье:

1. Edit => Field Selection Table

2

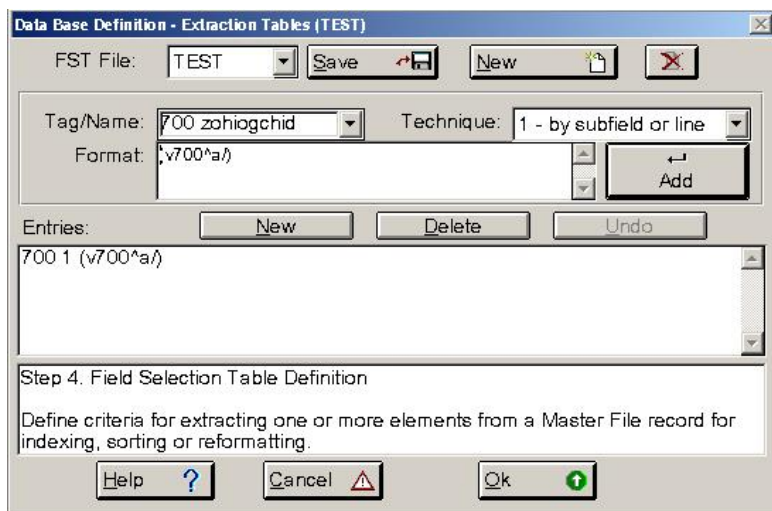

NEW товчийг товшно.

3. “Tag Name” хэсгээс 700-р талбар буюу “Зохиогч” талбарыг, “Technique” хэсгээс “1 – by sybfield or line”-г сонгоно

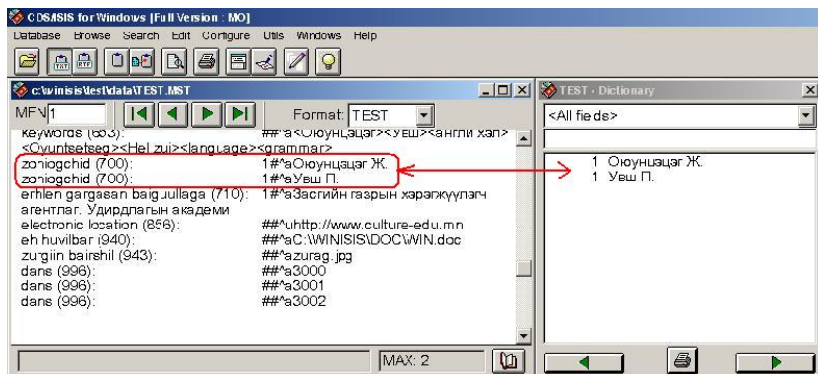

4. "Format" хэсэгт (v700^a) гэж бичээд ADD товчийг дарна
5. "Save" товчийг дарж хадгална.

6. Талбар сонгох хүснэгтэд тохиргоо хийсний дараа шууд хайлт хийх боломжгүй. Тиймээс хайлт хийхээс өмнө файлыг хөрвүүлэх (I/F Update) хэрэгтэй.

7. Дараах зураг дээр Field Selection Table -д тохиргоо хийсний дараа 1#^aОюунцэцэг Ж. => Оюунцэцэг Ж. болсон байна.

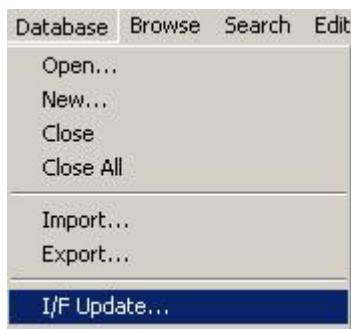
Хайлт хийхэд шаардагдах зарим талбарын тохиргоо:

Талбарын нэр	Format	Хайлт хийх арга
Огноо	v5	0 - by line
ISBN –ний дугаар	v20^a	1-by subfield or line
Үнэ	v20^c	1-by subfield or line
Хэвлэгдсэн хэл	v41^a	1-by subfield or line
Дьюигийн аравтын ангилал	v82^a	1-by subfield or line
Номын сан номзүйн ангилал	v84^a	1-by subfield or line
Толгой гарчиг	v100^a	1-by subfield or line
Номын нэр	v245^a	1-by subfield or line
Хэвлэгдсэн газар	v260^a	1-by subfield or line
Хэвлэлийн газар	v260^b	1-by subfield or line
Хэвлэгдсэн он	v260^c	1-by subfield or line
Зохиогч	(v700^a)	1-by subfield or line
Түлхүүр үг	v653^a	by <term>

I/F Update

Баазад оруулсан мэдээллээс хайлт хийх болон экспорт, импорт хийхийн тулд талбар сонгох хүснэгт (Field Selection Table) –д хайлт хийх талбаруудыг тохируулсны дараа баазыг хөрвүүлэлт (Update) хийдэг.

Update хийхийн тулд:

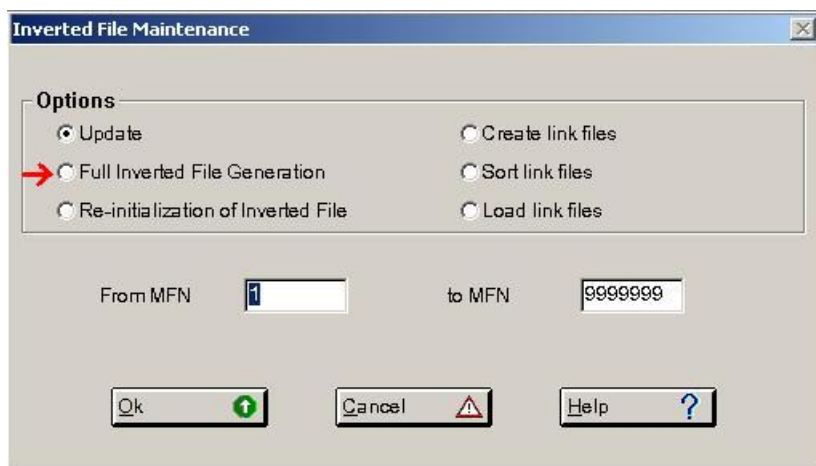
1. **Database** цэсний **I/F**

Update... командыг сонгоно

2. Нээгдсэн харилцах цонхоос

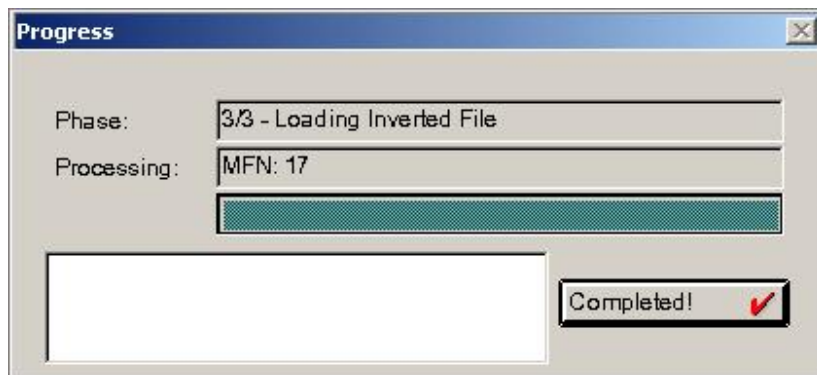
(Inverted File Maintenance) **Full Inverted File Generation**

сонголтыг идэвхжүүлээд **OK** командыг хулганы заагчаар дарна.

3. Хөрвүүлэлт амжилттай хийгдсэн бол **Completed!**

товчийг дарж үйлдлийг дуусгана.

Хайлт хийх (Expert Search)

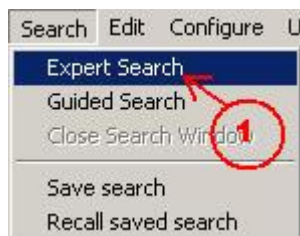
Электрон каталог нь тухайн номын санд ямар ном, хэвлэлийн бүтээгдэхүүн хадгалагдаж байгааг богино хугацаанд олж мэдэх боломжийг олгодог. CDS/ISIS програмд хайлт хийхдээ “Expert Search”, “Guided Search”, “Dictionary ашиглан хайлт хийх” гэсэн аргуудыг хэрэглэдэг.

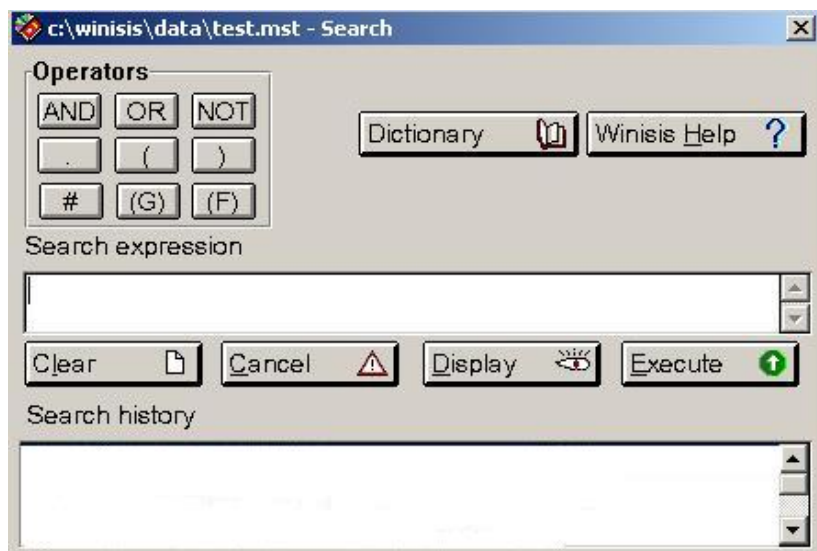
Аль ч аргаар хайлт хийхийн өмнө хайлт хийх баазыг нээсэн байх шаардлагатай.

A/ Expert Search

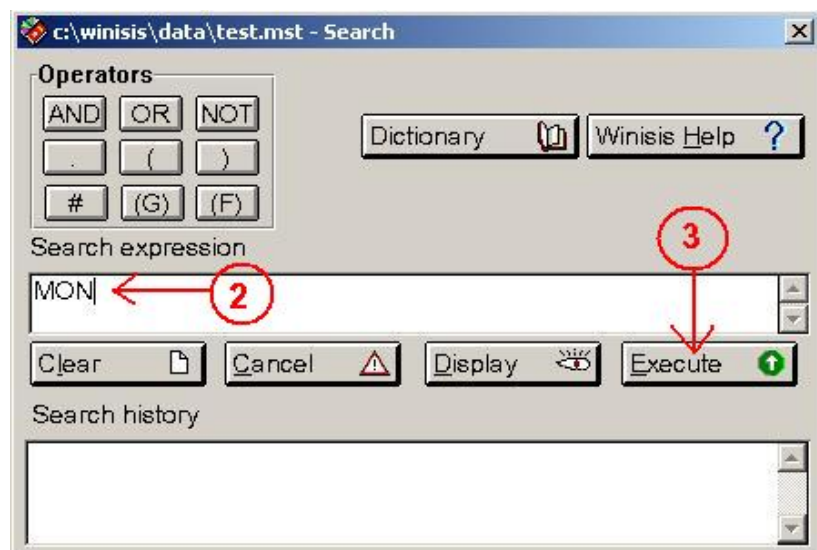
1. Search цэсний Expert Search

командыг сонгоход Search нэртэй цонх нээгдэнэ.

2. **Search expression** хэсэгт хайлт хийх үгээ (түлхүүр үг) бичнэ

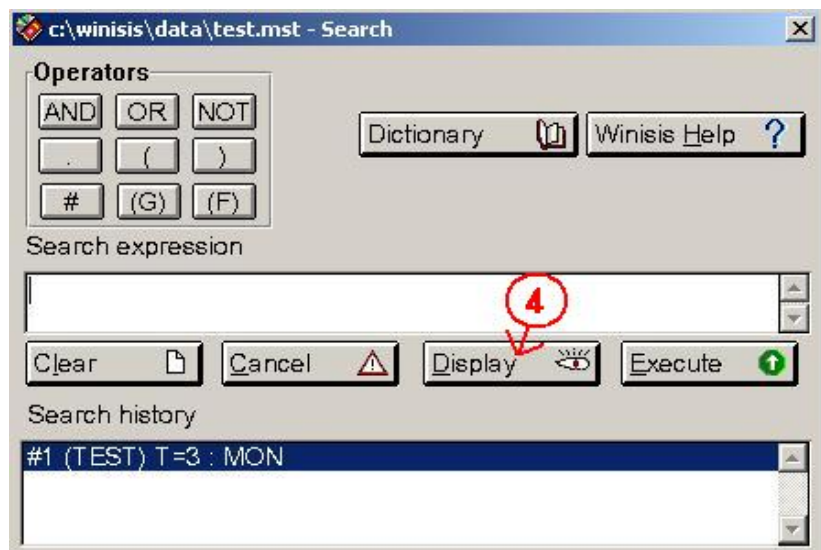

3. Хайлтын түлхүүр үгийг бичсэний дараа Execute (Execute) товчийг дарна.

Хэрэв хайлт хийсэн үг тохирохгүй байвал алдааны цонх гарч анхааруулга өгөх бөгөөд Search History хэсэгт хайлтын үр дүн T= 0: байна.

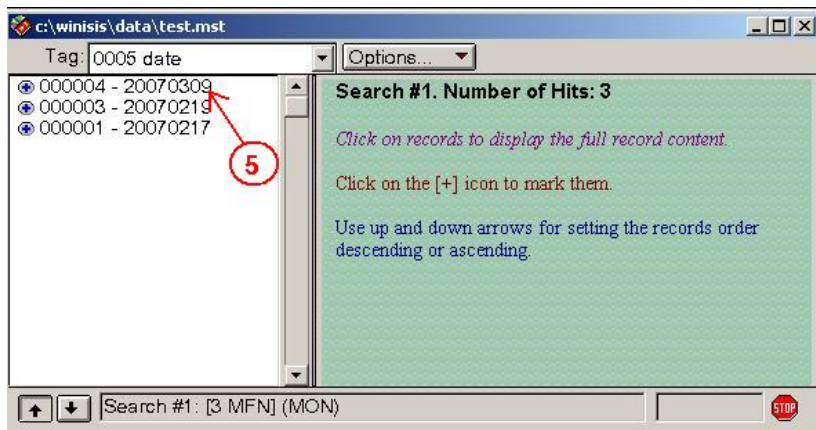

4. Харин тухайн хайлт хийсэн үг тохирч байвал алдааны мэдээлэл гарч ирэхгүй. Өөрөөр хэлбэл хайлт хийсэн тухайн үгтэй холбоотой мэдээлэл баазад байна гэсэн үг. Search History хэсэгт хайлтын үр дүн T= #: байна. Жишээ зураг дээр MON гэсэн үгээр хайлт хийхэд үр дүнд нь 3 мэдээлэл олдсоныг харуулж байна. T=3:

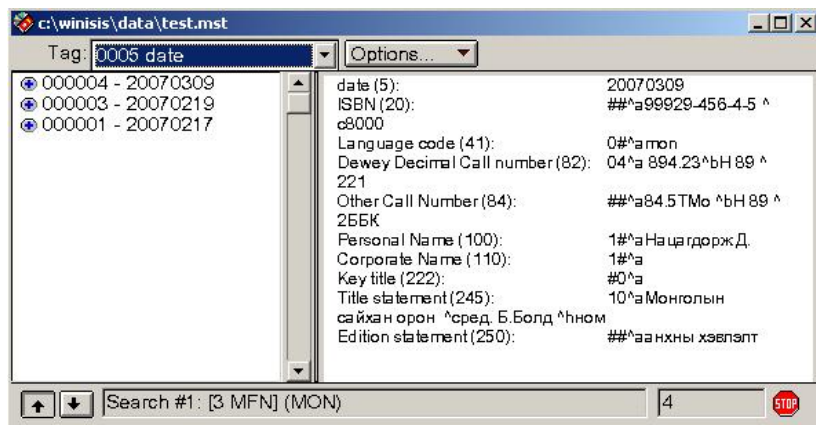

Хайлтын үр дүнг үзэхийн тулд **Display** () товчийг сонгоно.

5. Display товчийг дарсны дараа хоёр багана бүхий харилцах цонх нээгдэнэ. Жишээ зурган дээрх зүүн талын баганд олдсон гурван бичлэгийг оруулсан огноо харагдаж байна.

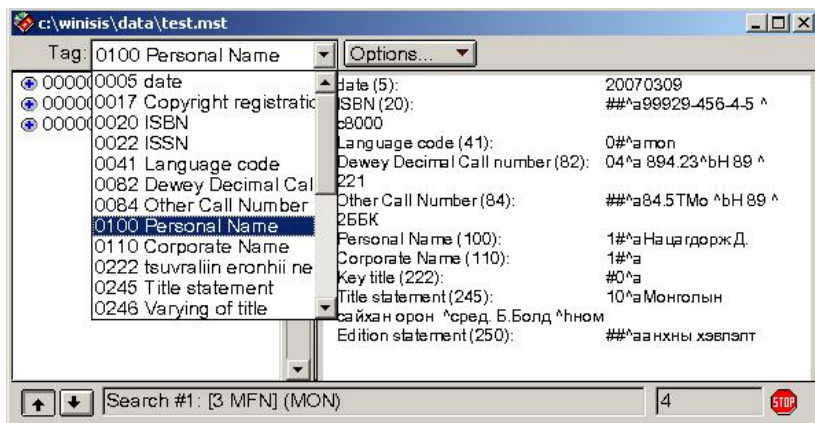

Бичлэгийг үзэхийн тулд зүүн талын баганд буй огноог хулганаар сонгоход баруун талын баганд олдсон бичлэг харагдана.

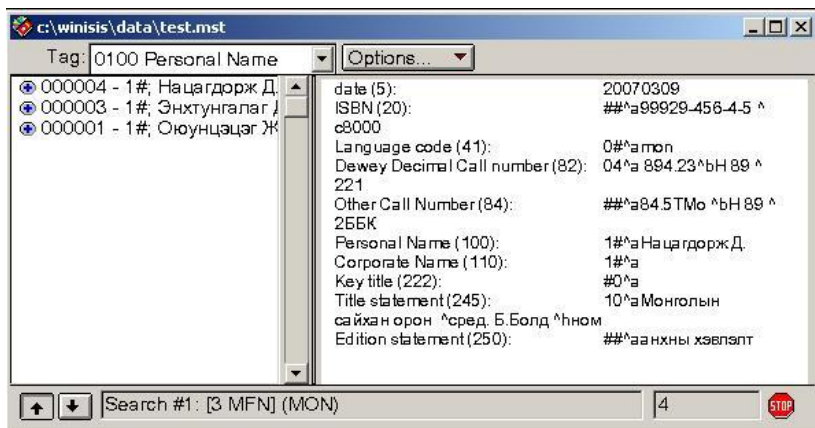

Зүүн талын баганд ямар талбараар эрэмблэхийг **Tag** хэсгээс сонгоно.

(100 - Personal Name талбарыг сонгож үзье)

Жишээ зураг дээр толгой гарчгаар эрэмбэлсэн байдал харагдаж байна.

Хайлт хийх аргууд

Хайлт хийхэд долларын (\$) тэмдэг ашиглах нь

Хайлт хийхэд баазад дараах үгнүүд орсон байна.

FILE ORGANIZATION

FILM

FILM INDUSTRY

FILM LIBRARIES

FILM-MAKER

FILM-MAKING

FILM-MAKING TRAINING

FILMSTRIP

FILTRATION

FILM\$ гэж хайвал дараах нөхлийг хангасан бичлэгүүд олдоно:

FILM

FILM INDUSTRY

FILM LIBRARIES

FILM-MAKER

FILM-MAKING

FILM-MAKING TRAINING

FILMSTRIP

харин **FILM-\$** гэж хайвал:

FILM-MAKER

FILM-MAKING

FILM-MAKING TRAINING

Одоо “ “ хашилт дотор **“FILM \$”** гэсэн нөхцөлаар хайлт хийхэд дараах бичлэгүүд олдоно:

FILM

FILM INDUSTRY

FILM LIBRARIES

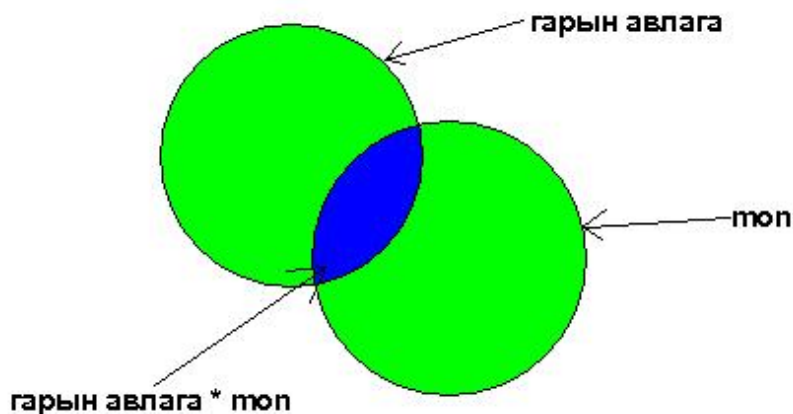
(Search Operators)

And (*)холбоосыг ашиглаж хайлт хийх

And холбоос нь нарийвчилсан мэдээллийг олоход хэрэглэгдэнэ. Өөрөөр хэлбэл and холбоосоор холбогдсон хоёр түлхүүр үгийг багтаасан бичлэгүүдийг олох зорилготой юм.

Дараах жишээ зураг дээр “гарын авлага”, “ном” гэсэн хоёр нөхцлийг нэгэн зэрэг хангах номуудыг олох хайлт хийгдэж байна.

And холбоос ашиглаж хайлт хийхэд хоёр дугуй дүрсний давхцсан хэсэг болох тод хэсгээр хайлт хийнэ

Or (+)холбоосыг ашиглаж хайлт хийх

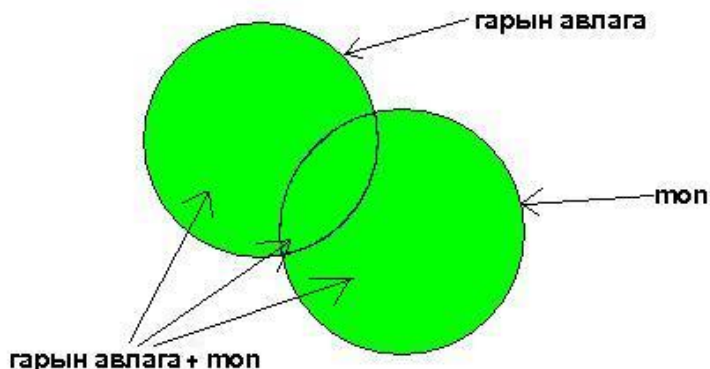
Өргөтнөсөн нөхцөлөөр хайх шаардлагатай бол "or" холбоосыг хэрэглэнэ.

Жишээлбэл: "гарын авлага+ном" гэсэн нөхцөлөөр хайлт хийхэд

гарын авлага

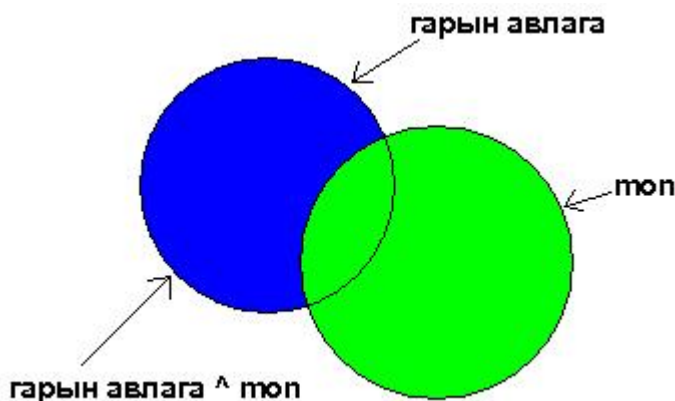
ном

гарын авлага+ном гэсэн нөхцөлүүдийг хангаж чадах бүхий л бичлэгүүд олдоно.

Not (^) холбоосыг ашиглаж хайлт хийх

Энэ арга нь нарийвчилсан хайлт хийхэд ашиглагдана.

Dictionary ашиглан хайлт хийх

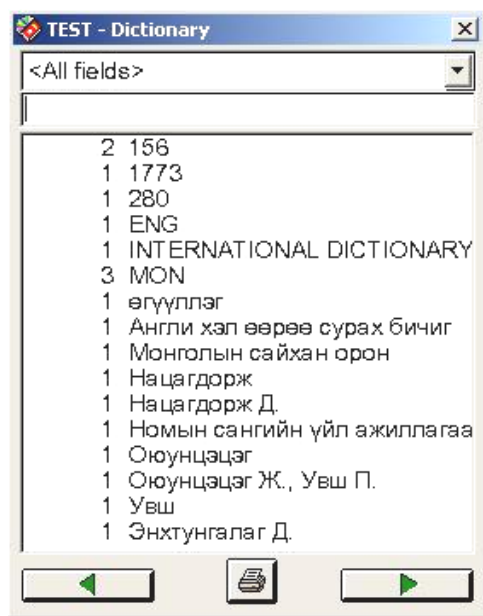
Хайлтын энэ арга нь хамгийн түгээмэл хэрэглэгддэг.

1. Хайлт хийхийн тулд баазыг нээсэн байна.

The screenshot shows a window titled 'c:\winisis\data\test.mst'. It contains a search results table with the following data:

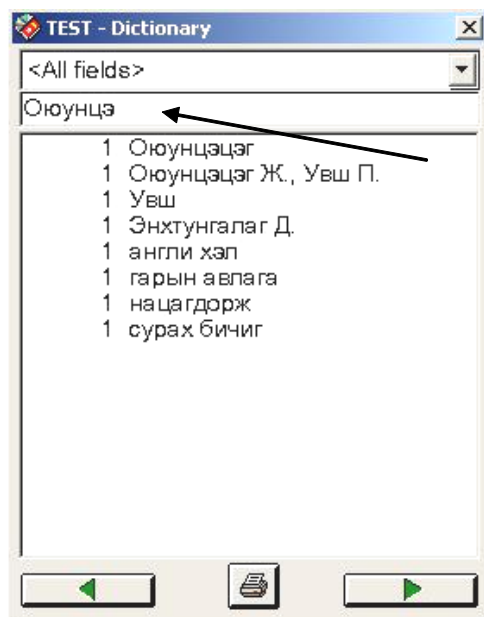
Field	Value
date (5):	20070217
ISBN (20):	##^a99929-8-020-6 ^c6000
Language code (41):	0#^a mon
Dewey Decimal Call number (82):	04^a420.1'077 ^bO-48 ^221
Other Call Number (84):	##^a ^b ^2ББК
Personal Name (100):	1#^a Оюунцэцэг Ж., Увш П.
Corporate Name (110):	1#^a
Key title (222):	#0^a
Title statement (245):	10^a Англи хэл өөрөө сурах бичиг ^сред.
Ц.Сумъяа; дизайнер Ж.Эрдэнэбат, Д.Тэмүүлэн ^hном	
Edition statement (250):	##^a 4 дэх хэвлэл

At the bottom of the window, there is a search bar with 'MAX: 4' and a search icon.

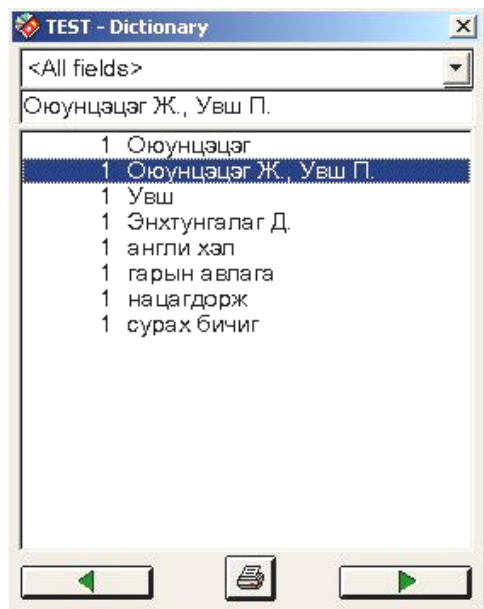

2. Баазын үндсэн цонхны баруун доод буланд байгаа ном дүрстэй товчийг сонгоход Dictionary нэртэй харилцах цонх нээгдэнэ.

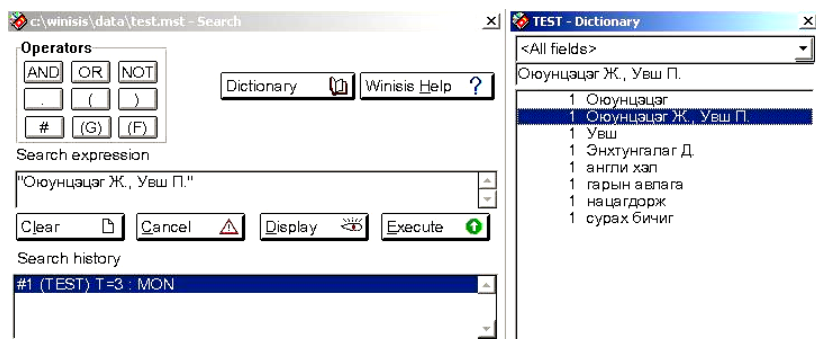
3. Dictionary цонхны түлхүүр үг бичих хэсэгт хайлт хийх үгээ бичнэ. Хайлт хийж буй тухайн үгтэй ойролцоо үг байвал тэр үг хамгийн дээд хэсэгт харагдана.

4. Олдсон түлхүүр үгийг хулганаар сонго.

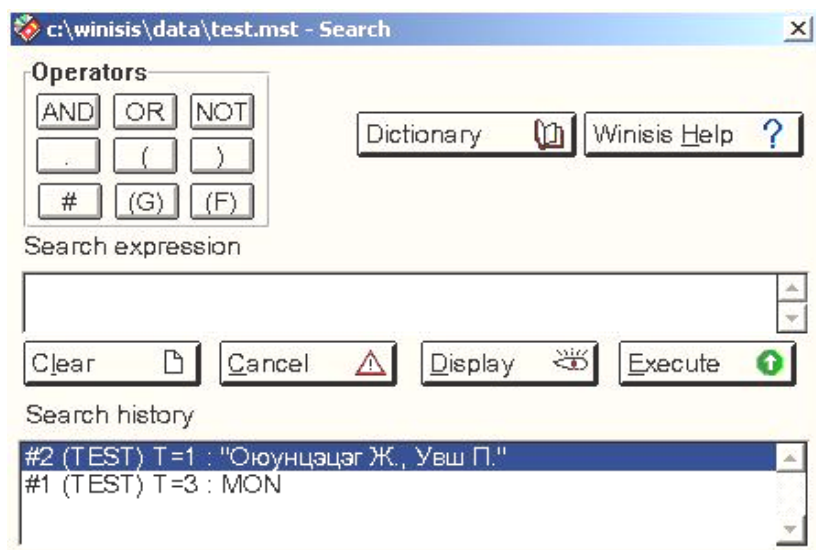

5. Сонгосон түлхүүр үгэн дээр хулганаар хоёр товшилт хийнэ. Эсвэл сонгосон түлхүүр үгийг хулганаар чирж **Search** харилцах цонхны **Search expression** хэсэгт оруулна.

6. **Execute** товчийг сонгоно.

7. **Display** товчийг сонгоод хайлтын үр дүнг үзнэ.

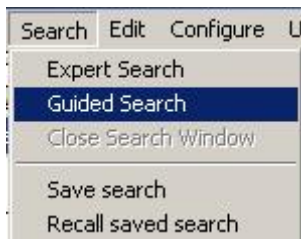

Guided Search

Олон нөхцөлөөр нэгэн зэрэг хайлт хийхдээ Guided Search аргыг хэрэглэнэ.

Энэ аргаар хайлт хийхдээ

1. Search цэсний Guided Search командыг сонгоно.

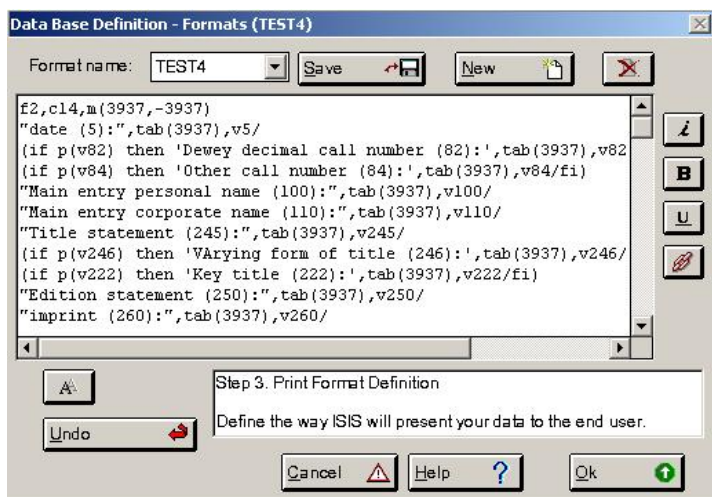
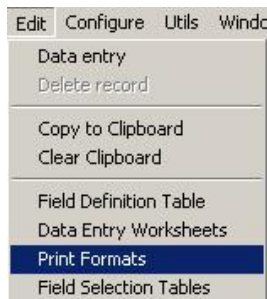
2. Guided Search цонхны Search Elements хэсэгт хайлт хийх нөхцөлөө бичнэ.

Дараах жишээнд “монгол” эсвэл “Оюун”-аар эхэлсэн үгээр хайлт хийсэн байна. Энд “монгол” гэдэг үгийг бүх талбараас, харин “Оюун” –р эхэлсэн үгийг “толгой гарчиг” талбараас хайсан байна. Хайлтын нөхцөл нь “Оюун*” эсвэл “монгол” гэсэн хоёр үгийн аль нэгийг агуулсан бичлэгийг олоход чиглэгдсэн.

Дараах зураг дээр гурав дахь (Search Number 3) удаагийн хайлтын үр дүнд нэг бичлэг (Number of Hits: 1) олдсон байна.

The screenshot shows the 'Guided Search' window with the following details:

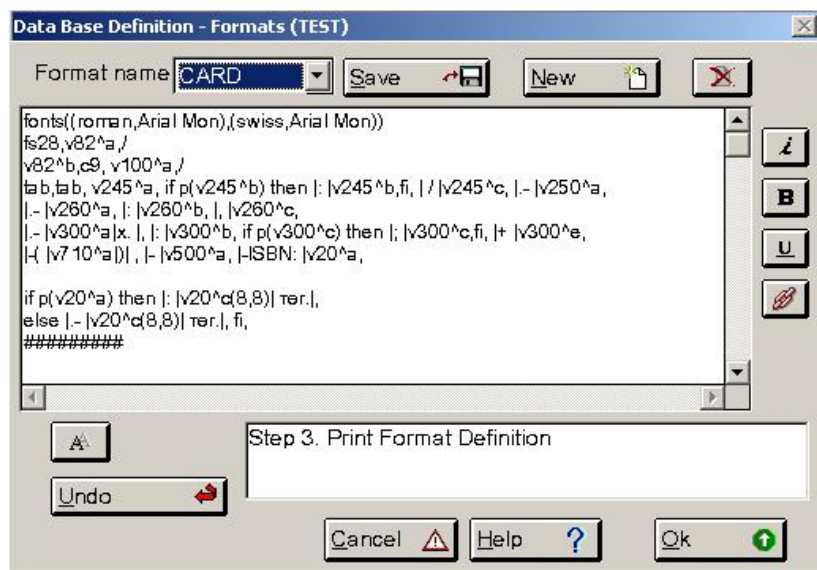
- Search Number:** 3
- Number of Hits:** 1
- Previous search:** <->
- Operators:** AND
- Searchable fields:**
 - <All fields>
 - Personal Name
 - <All fields>
 - <All fields>
- Search elements:**
 - монгол
 - Оюун\$
 -
 -
- Logic operators between elements:** OR, AND, AND
- Buttons:** Execute, Display
- Search expression:** монгол + Оюун\$/(100)
- Buttons:** Clear

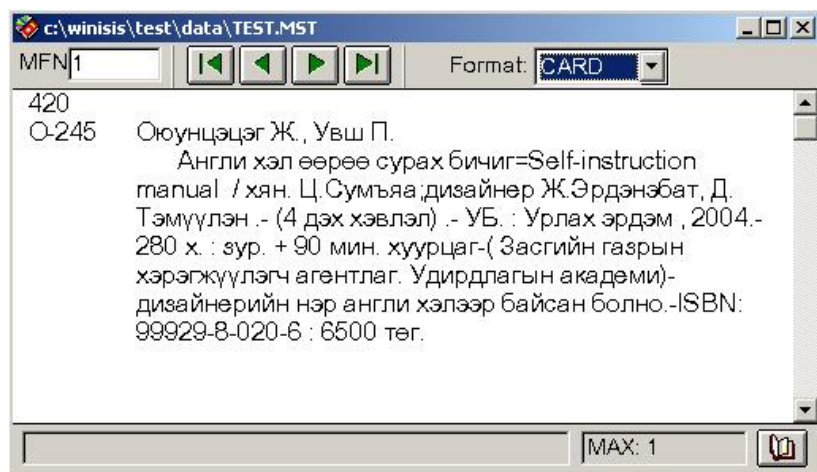
2. Уг цонхонд байсан хуучин бичлэгийг арилгасны дараа дараах бичлэгийг оруулаад хадгална.

```
fonts((roman,Arial Mon),(swiss,Arial Mon))
fs28,v82^a,/
v82^b,c9,v100^a,/
tab,tab,v245^a, if p(v245^b) then |: |v245^b,fi, | / |v245^c, |.- |v250^a,
|.- |v260^a, ": [онгүй]" n260^b, |: |v260^b, ", [онгүй]" n260^c, |,
|v260^c,
|.- |v300^a|x. |, |: |v300^b, if p(v300^c) then |: |v300^c,fi, |+ |v300^e,
|-( |v710^a|) |, |.- |v500^a, |-ISBN: |v20[1]^a,

if p(v20^a) then |: |v20[1]^c(8,8)| төг.,
else |.- |v20[1]^c(8,8)| төг., fi,
#####
```

Энэ жишээнд MARC-21 форматын дагуу үүссэн баазын бичлэгийг каталогийн карт шиг харагдуулах тохиргоо хийгдсэн болно.

Дээрх хэвлэх форматын тохиргоог тайлбарлахад:

fonts((roman,Arial Mon),(swiss,Arial Mon))

Энэ мөр нь бичлэгийн мэдээнүүдийг **Arial Mon** үсгээр харагдуулна.

fs28 – font size буюу тухайн бичлэгийн үсгийн хэмжээ нь 28px хэмжээтэй

Энэ тоог нэмэх тусам үсгийн харагдах хэмжээ томрох ба харин тоо багасахын хэрээр үсгийн хэмжээ багасна.

v82^a - **82**-р талбарын **a** дэд талбар (Дьюигийн аравтын ангилал)

/ - Тэмдэгтийн арын мэдээнүүд дараагийн мөрөнд шилжинэ.

v82^b, - **82**-р талбарын **b** дэд талбар

c9 – 9 тэмдэгтийн зай авна. Бааз бүхэнд 9 тэмдэгтийн зай авах шаардлагагүй бөгөөд энэ зайг холдуулж ойртуулж болно. Тоог өсгөх тусам зай холдож, харин эсрэгээр зай багасна.

v100^a – 100-р талбарын **a** дэд талбар (Толгой гарчгийн мэдээ)

tab,tab, - tab хэмжээ бүхий хоосон зай авна

$v245^a$ - 245-р талбарын **a** дэд талбар (Үндсэн гарчиг буюу номын нэр)

if $p(v245^b)$ then $|$: $|v245^b, fi$,

245-р талбарын **b** дэд талбар (гарчигт хамааралтай мэдээ)

Хэрэв гарчигт хамааралтай мэдээ бичигдсэн тохиолдолд гарчигт хамааралтай мэдээний өмнө хоёр цэг (:) харагдана.

$| / |v245^c$ - 245-р талбарын **c** дэд талбар (Оролцогчдын тухай мэдээ) Оролцогчдын тухай мэдээ талбарт мэдээ орсон үед мэдээний өмнө ташуу зураас (/) харагдана

$|.- |v250^a$ - 250-р талбарын **a** дэд талбар (дахин гаралтын тухай мэдээ) Дахин гаралтын мэдээ орсон үед мэдээний өмнө цэг зураас(.-)харагдана.

$|.- |v260^a$ - 260-р талбарын **a** дэд талбар (Хэвлэгдсэн газар)

$|$: $|v260^b$ - 260-р талбарын **b** дэд талбар (Хэвлэлийн газар)

$|$, $|v260^c$ - 260-р талбарын **c** дэд талбар (Хэвлэсэн он)

$|.- |v300^a|x.$ $|$ - 300-р талбарын **a** дэд талбар (Хуудас.)

|: |v300^b - 300-р талбарын **b** дэд талбар (зураг.)

|; |v300^c - 300-р талбарын **c** дэд талбар (хэмжээ.)

|+ |v300^e - 300-р талбарын **e** дэд талбар (дагалдах материал.)

|-(|v710^a)| - 710-р талбарын **a** дэд талбар (Эрхлэн гаргасан байгууллага.)

|- |v500^a - 500-р талбарын **a** дэд талбар (тайлбар хэсэг.)

|-ISBN: |v20^a- 20-р талбарын **a** дэд талбар (номын олон улсын дугаар.)

if p(v20^a) then |: |v20^c(8,8)| төг.|, else |.- |v20^c(8,8)| төг.|,
fi,

- 20-р талбарын **c** дэд талбар (үнэ.)
- Хэрэв 20-р талбарын **a**-р дэд талбар болох ISBN бичигдсэн нөхцөлд 20-р талбарын **c** дэд талбарын өмнө хоёр цэг(:) харагдах ба ISBN бичигдээгүй үед үнийн өмнө цэг зураас(-) харагдана

- Цаасан дээр хэвлэхэд өмнөх бичлэгээс дараагийн бичлэг хүртэл хэдэн мөрийн зайтай байхыг тохируулах хэмжээ (Энэ жишээ дээр # тэмдэгийг 9 удаа авсан нь 9 мөрийн хэмжээтэй зай авч байна гэсэн үг.)

Баазад бичлэг оруулсан жишээ

Талбар	Талбарын агуулга (Тухайн талбарт мэдээг оруулж байгаа жишээ)
ДАА-21	04^a420 ^bO-245 ^221
ISBN	##^a99929-125-12^c6500
100	1#^aОюунцэцэг Ж., Увш П.
245	10^aАнгли хэл өөрөө сурах бичиг =Self-instruction manual ^сред.Ц.Сумъяа; дизайнер Ж.Эрдэнэбат, Д.Тэмүүлэн ^hном
260	##^aУБ.^bУрлах эрдэм^c2004
300	##^a280 ^bзур. ^ехуурцаг
500	##^aТайлбар хэсэгт бичилтийн дүрэм баримтлахгүй бөгөөд номзүйн бичилтийн үндсэн хэсэгт ороогүй мэдээнүүдийг энд бичнэ.
504	##^aном зүйтэй
653	##^a<Оюунцэцэг><Увш><сурах бичиг><гарын авлага>
700	1#^aОюунцэцэг Ж.
700	1#^aУвш П.

Дэд талбар бүхий
талбарт бичлэг
оруулсан жишээ

Format	Output	Тайлбар
v260^a	УБ.	Хэвлэсэн газар
v260^b	Урлах эрдэм	Хэвлэлийн газар
v260^c	2004	Хэвлэсэн он
v300^a	280	Хуудасны тоо
v300^b	зур.	Зураг
v300^e	хуурцаг	Дагалдах материал

Хэвлэх форматын эхний мөрийг алдаатай бичсэнээс бааз нээгдэхгүй болох

Хэвлэх форматыг тохируулах явцад эхний мөрийг алдаатай бичсэнээс бааз нээгдэхгүй болдог. Энэ үед алдааг засахдаа тухайн баазын байрлаж байгаа

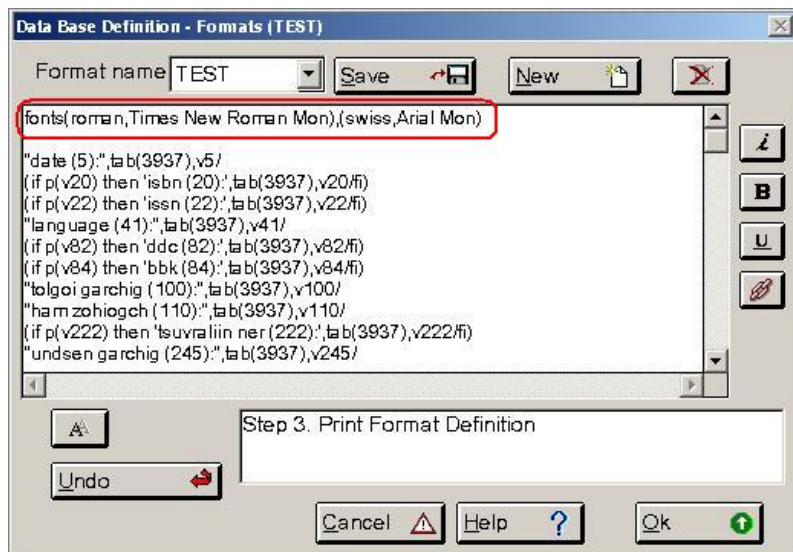
(C:\WINISIS\DATA\baaziin_ner.pft)

хавтаснаас алдаатай бичигдсэн **baaziin_ner.pft** файлыг текст засварлагч програмын тусламжтайгаар нээж алдааг засна.

fonts((roman,Arial Mon),(swiss,Arial Mon)) гэж бичих мөрөнд үсгийн болон тэмдэгтийн алдаанууд элбэг тохиолддог.

fonts(roman,Arial Mon),(swiss,Arial Mon)

Дээрх жишээ дээр давхар хаатыг)) дан хаалт) болгож бичсэнээс бааз нээгдэхгүй болсон байна.

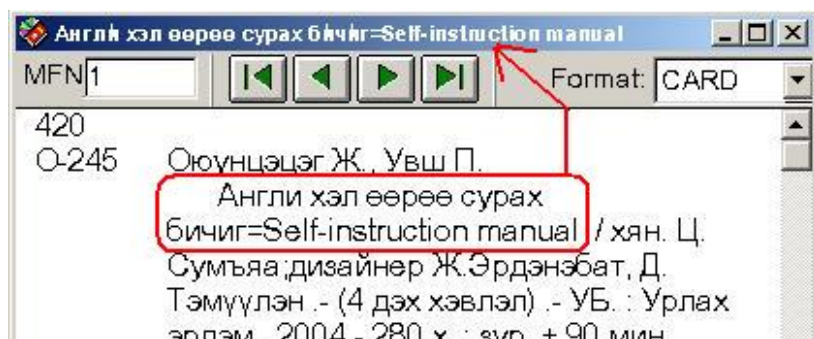
Хэвлэх форматын эхний мөр нь алдаатай бичигдсэн баазыг нээхэд дараах алдааны цонх гарч ирнэ.

Гарчгийн мөрөнд талбарын мэдээг харуулах:

Хүссэн талбарын мэдээг баазын цонхны гарчгийн мөрөнд харуулахаа title форматыг ашиглана. Жнь:
title(v245^a)

V245^a – Номын нэр

LINK(Холбоос) үүсгэх

Баазын бүх мэдээлийг нэг дэлгэцэнд харуулахад төвөгтэй байдаг. Жишээлбэл номын товч тайлбар, номын зураг, эх хувилбар гэх мэт. Холбоос үүсгэснээр баазын мэдээллийг бүрэн гүйцэд нээж харуулахад дөхөм болдог.

```

fonts((roman,Arial Mon),(swiss,Arial Mon))
fs24,v82^a,/ v82^b,c9, v100^a,/ tab,tab, v245^a(8,8),
##

if p(v856^u) then link(('Онлайн хувилбар'),'OPENFILE ',v856^u),
else 'онлайн хувилбар байхгүй',fi/

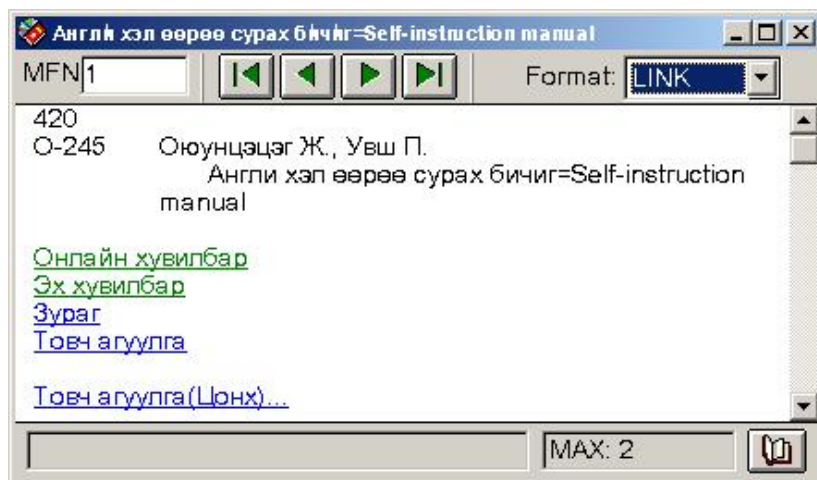
cl16,if p(v940^a) then link(('Эх хувилбар'),'OPENFILE ',v940^a), else 'no full
text', fi,/

'htcolor16', link (('Зураг'),'TEXTBOXIMG ',v943^a),/

link(('Товч агуулга'),'FORMAT AGULGA'),/#

Link(('Товч агуулга(Цонх)...', 'TEXTBOXLOAD AGULGA'),/#

```


##^uhttp://www.culture-edu.mn- Электрон нөөц

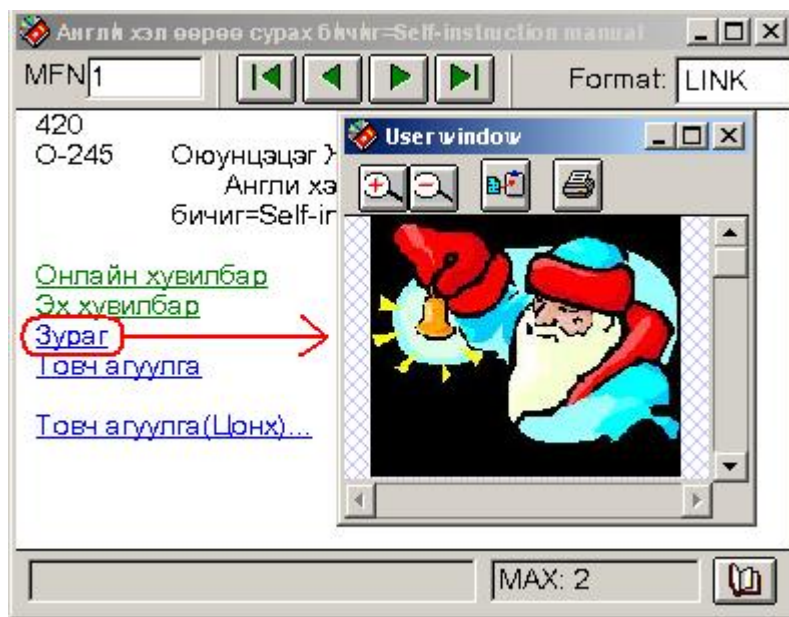
if p(v856^u) then link(('Онлайн хувилбар'),'OPENFILE ',v856^u),
else 'онлайн хувилбар байхгүй',fi/

##^aC:\WINISIS\DOC\WIN.doc –Эх хувилбар

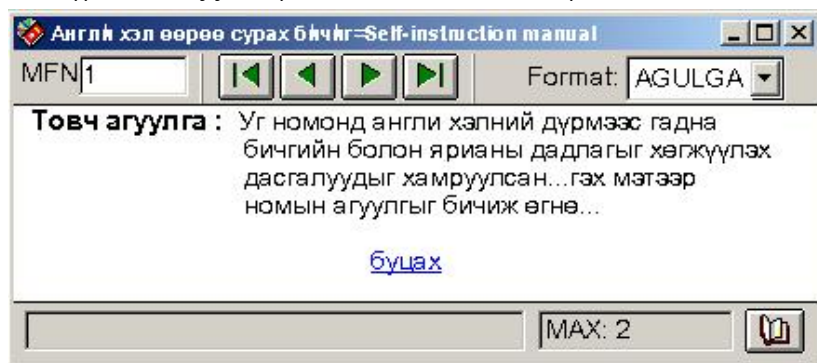
cl16,if p(v940^a) then link(('Эх хувилбар'),'OPENFILE ',v940^a), else
'no full text', fi,/

##^azurag.jpg

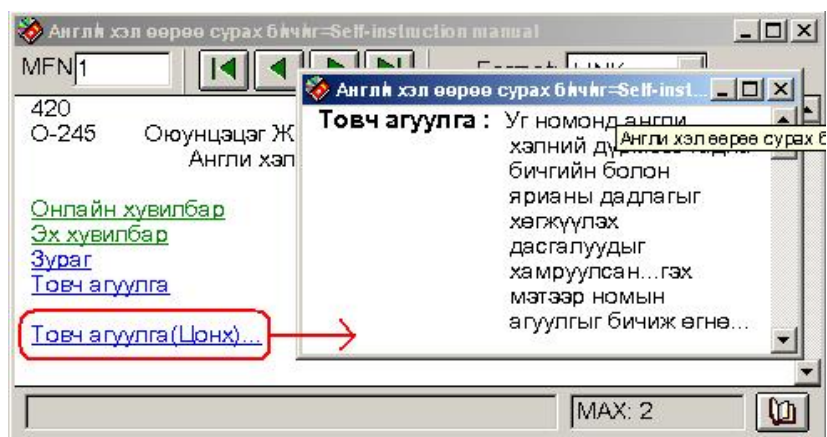
'htcolor16', link (('Зураг'),'TEXTBOXIMG ',v943^a),/

link(('Товч агуулга'),'FORMAT AGULGA'),/#

Link(('Товч агуулга(Цонх)...'), 'TEXTBOXLOAD AGULGA'),/#

Зураг

```
fonts((roman,Arial Mon),(swiss,Arial Mon))
fs19,
,c9, v100^a,/
tab,tab, v245^a(8,8),
##
if p(v943^a) then {cl16,b,i,fs34,'çóðää: '},/c9,(if p(v943^a) then
pict(v943^a), fi)/
```

##^azurag.jpg

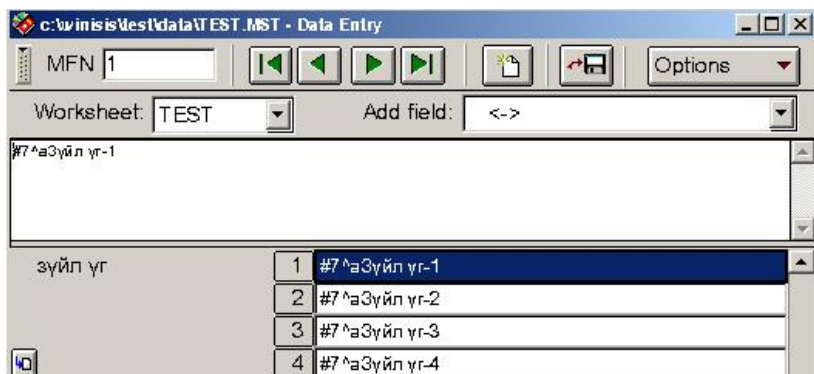

Зүйлчилсэн каталогийн картын тохиргоо

Зүйлчилсэн каталог нь номын санд зохион байгуулбал зохих каталогийн нэг юм. Нэг номыг хэд хэдэн зүйл үгээр тодорхойлж болох ба тэдгээр зүйл үгсээс хэдийг нь каталогт байрлуулах вэ гэдгийг тухайн номын сан шийдвэрлэдэг. Бидний үүсгэсэн TEST баазад номыг хэдэн ч зүйл үгээр тодорхойлж болох бөгөөд хэвлэх форматад эхний гурван үгээр зүйлчилсэн каталогийн карт хийх жишээг үзүүлсэн болно.

Талбарын нэр	Талбарын дугаар	Талбар давтагдах эсэх
Зүйл үг	v650^a	Талбар давтагдана

Бичлэг оруулсан жишээ: Зураг дээрх номонд давтагдсан байдлаар 4 зүйл үг тодорхойлогдсон байна.

Зүйлчилсэн каталогийн картын тохиргоог хийхийн тулд дараах алхмуудыг хийнэ.

1.Edit => Print Formats

2.Харилцах цонхны NEW товчийг сонгоно

3. Зүйлчилсэн каталогийн нэрийг өгөөд ОК товчийг дарна.

4.Цонхонд байгаа бичлэгийг устгаад дараах бичлэгийг нэмж өгнө. Тодруулж бичсэнээс бусад нь каталогийн картны тохиргоо юм.

```

fonts((roman,Arial Mon),(swiss,Arial Mon))
title(v245^a)
fs26,{b,cl16,fs34,qc,v650[1]^a}, /
v82^a,/
v82^b,c9, v100^a,/
tab,tab, v245^a, if p(v245^b) then |: |v245^b,fi, | / |v245^c, |.-
|v250^a,
|.- |v260^a, |: |v260^b, |, |v260^c,
|.- |v300^a|x. |, |: |v300^b, if p(v300^c) then |: |v300^c,fi, |+
|v300^e,
|-( |v710^a)|) , |.- |v500^a, |-ISBN: |v20^a,

if p(v20^a) then |: |v20^c(8,8)| төг. |,
else |.- |v20^c(8,8)| төг. |, fi,
#####

```

{b,cl16,fs34,qc,v650[1]^a}, / - хэсэг нь зүйл үгийг картны дээд хэсэгт харуулах бичлэг юм.

{ } –хашилт доторх формат 650-р талбарт л хамаарагдана.

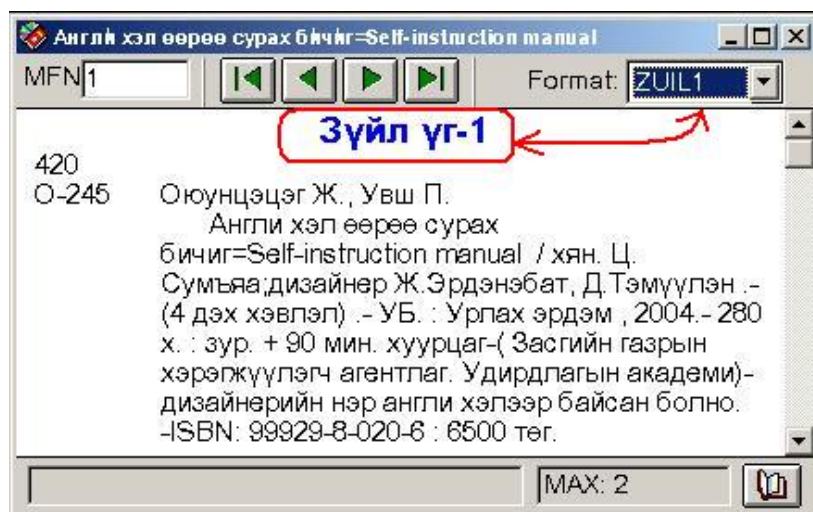
b –талбарт орсон мэдээг тодруулна.

cl16 – Талбарын мэдээ хөх өнгөтэй харагдана

fs34 – үсгийн хэмжээ 34 пиксел

qc- талбарын мэдээг center буюу төв хэсэгт харуулна.

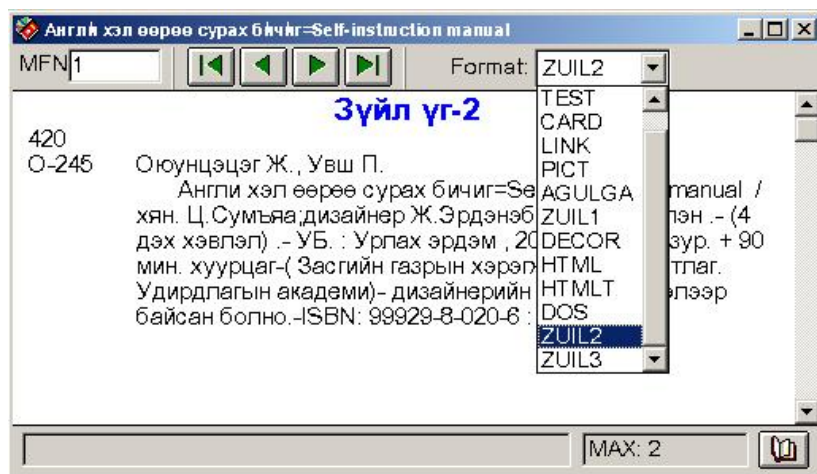
v650[1]^a – Давтагдсан талбарын 1-р бичлэгийг дэлгэцэнд гаргана

5. ZUIL2 нэртэй хэвлэх форматыг дээрхтэй адилаар үүсгэнэ

{b,cl16,fs34,qs,v650[2]^a}, /

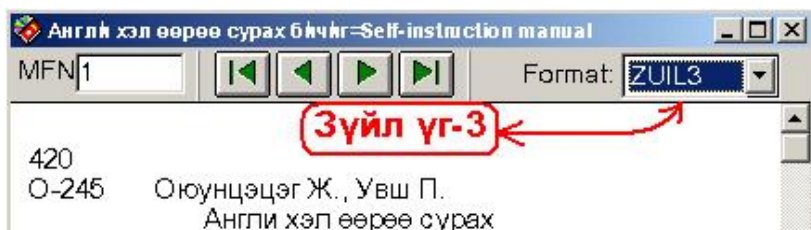
v650[2]^a – Давтагдсан талбарын 2-р бичлэгийг дэлгэцэнд гаргана

6. ZUIL3 нэртэй хэвлэх форматыг дээрхтэй адилаар үүсгэнэ

{b,cl13,fs34,qc,v650[3]^a}, /

v650[3]^a – Давтагдсан талбарын 3-р бичлэгийг дэлгэцэнд гаргана

Текстийн өнгө

fonts((nil,Arial Mon),(nil,Arial Mon))

f1,box(0),

{cl15,fs30,qc,'Winisis 1.4 Өнгө тодорхойлох хүснэгт'},/

{,##b,box(0),

box(0),cl10,' color 0 - (Хар)',tab(3500),

box(0),cl1,' color 1 - хүрэн улаан'/

box(0),cl2,' color 2 - хар ногоон',tab(3500),

box(0),cl3,' color 3 - хүрэн'/

box(0),cl4,' color 4 - Хар хөх',tab(3500),

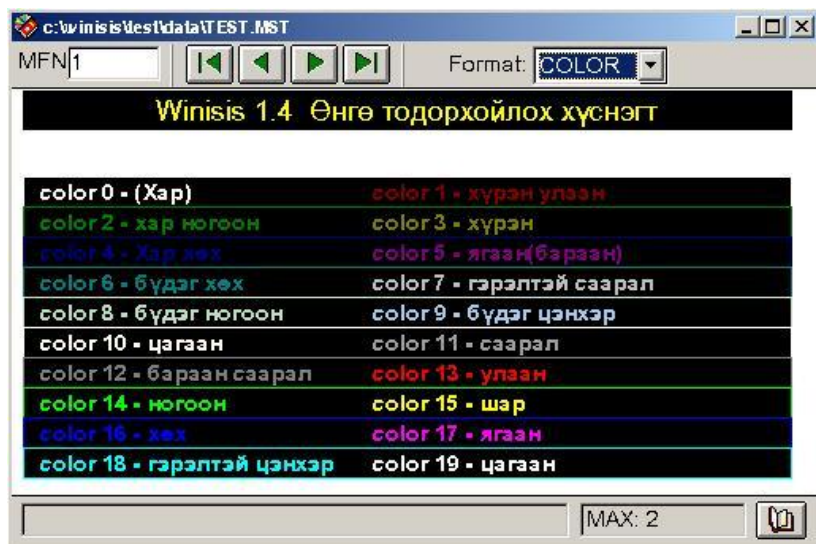
box(0),cl5,' color 5 - ягаан(бараан)'/

box(0),cl6,' color 6 - бүдэг хөх',tab(3500),


```

box(0,cl7,' color 7 - гэрэлтэй саарал'/
cl8,' color 8 - бүдэг ногоон',tab(3500),
box(0,cl9,' color 9 - бүдэг цэнхэр'/
box(0,cl10,' color 10 - цагаан',tab(3500),
box(0,cl11,' color 11 - саарал'/
box(0,cl12,' color 12 - бараан саарал',tab(3500),
box(0,cl13,' color 13 - улаан'/
box(0,cl14,' color 14 - ногоон',tab(3500),
box(0,cl15,' color 15 - шар'/
box(0,cl16,' color 16 - хөх',tab(3500),
box(0,cl17,' color 17 - ягаан'/
box(0,cl18,' color 18 - гэрэлтэй цэнхэр',tab(3500),
box(0,cl19,' color 19 - цагаан'}/

```


Export хийх

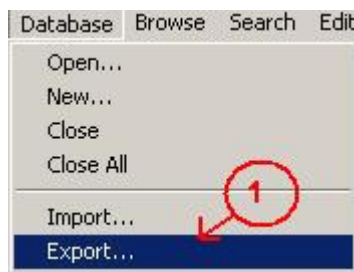
Электрон каталогийг зохион байгуулах явцад баазын мэдээллийг нөөцөлж хадгалах, хоёр баазын хооронд мэдээлэл солилцох шаардлага гардаг. CDS/ISIS програм нь мэдээллийг нөөцөлж хадгалах, солилцохдоо export, import командыг хэрэглэнэ.

Мэдээллийг экспортолж импортлохдоо ISO-2709 форматыг ашигладаг.

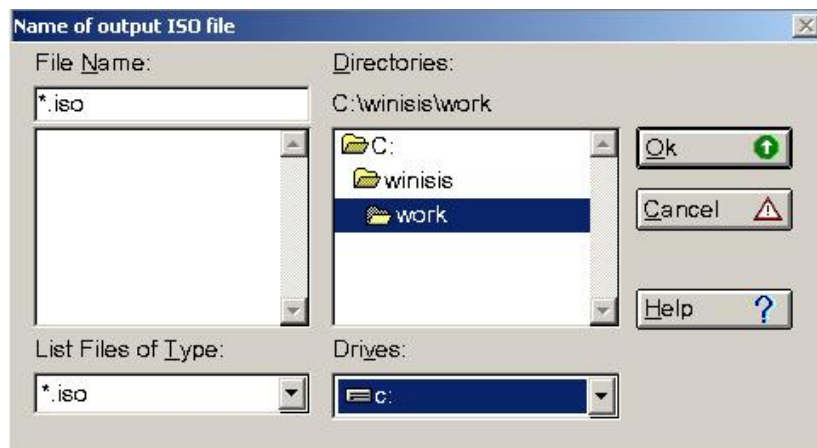
Экспортлохын тулд дараах алхмуудыг гүйцэтгэнэ.

1. Database цэсний Export

командыг сонгоно

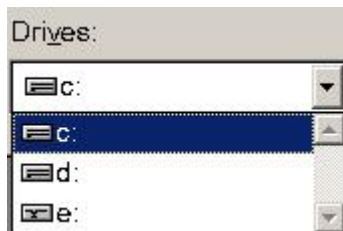

Дээрх командыг гүйцэтгэсний дараа “Name of output ISO file” нэртэй харилцах цонх нээгдэнэ. Энэ цонхны бүтцийг тайлбарлая

File Name: Энд экспорт хийх файлын нэрийг бичнэ. Жнь: **test.iso**

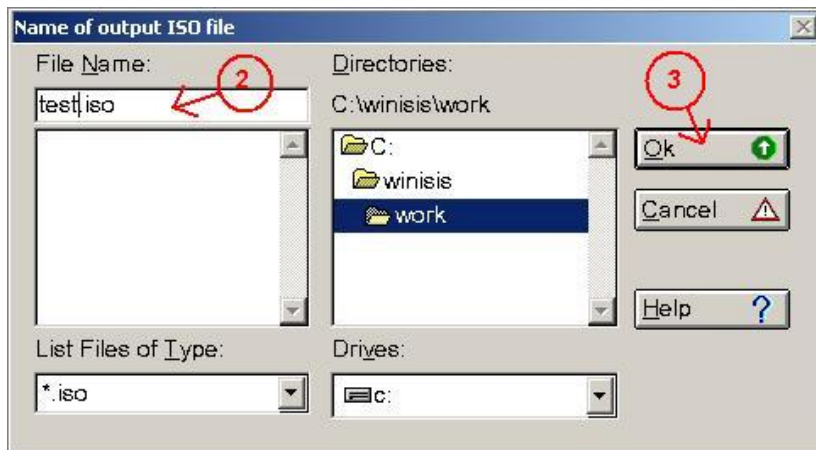
Drives: Экспортлох мэдээллийг хадгалах хадгалуурын төхөөрөмжийг (хатуу диск, уян диск г.м.) сонгоно.

Directories: Тухайн баазын мэдээллийг экспортлох хавтсыг энэ хэсэгт сонгоно.

2. “Name of output ISO file” цонхны “File Name” хэсэгт экспортлох баазын нэрийг өгнө. Жнь: test.iso

3. **OK** товчийг дарна

OK товчийг дарсны дараа “ Export in ISO-2709” format нэртэй цонх нээгдэнэ.

Энэ цонхны Range хэсэгт хэдээс хэддүгээр бичлэгийг экспортлохыг сонгож өгнө.

From MFN –хэддүгээр бичлэгээс эхэлж экспорлохыг
to MFN – хэддүгээр бичлэг хүртэл экспортлохыг
тохируулна.

Тухайлбал:

From MFN -1

to MFN – 1 гэвэл зөвхөн нэгдүгээр бичлэгийг экспортлоно.

From MFN - 4

to MFN – 20 гэвэл дөрвөөс хорьдугаар бичлэгийг
экспортлоно. (17 бичлэг)

Жнь: From MFN – 1

to MFN – 9999999

Export in ISO-2709 format

Name of output ISO file
C:\winisis\work\test.iso

Field Separator
Record Separator
Subfield separator

Range

From MFN
to MFN

Export:

☒ Range of MFNs
☐ Search results
☐ Marked records
☐ From sorted HIT file

Output line length:
(use zero for no limit)

Reformatting FST

Renumber records from MFN

Output Tag containing MFN

Gizmo conversion table

4

OK Cancel Help

Энэ жишээнд 1-9999999 хүртэлх бүх бичлэгийг экспортлон гаргаж байна.

4. Range хэсэгт экспортлох бичлэгүүдээ сонгосон бол ОК товчийг дарж үргэлжлүүлнэ.

5. Баазын бичлэгүүд ямар нэг алдаагүй бол экспортлох үйл явц хэвийн явагдах ба **Completed** товчийг дарж экспортлох ажиллагааг дуусгана.

Phase: Expoting... (C:\winisis\work\test.iso) – Файлын хадгалагдах зам

Processing: MFN 5 – Хэдэн ширхэг бичлэг экспортолсон тоо

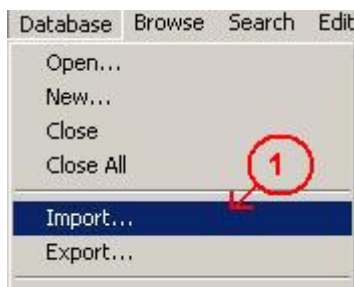
Экспортолсон бичлэг хадгалах төхөөрөмж дээр харагдаж байгаа нь

C:\WINISIS\WORK\test.iso

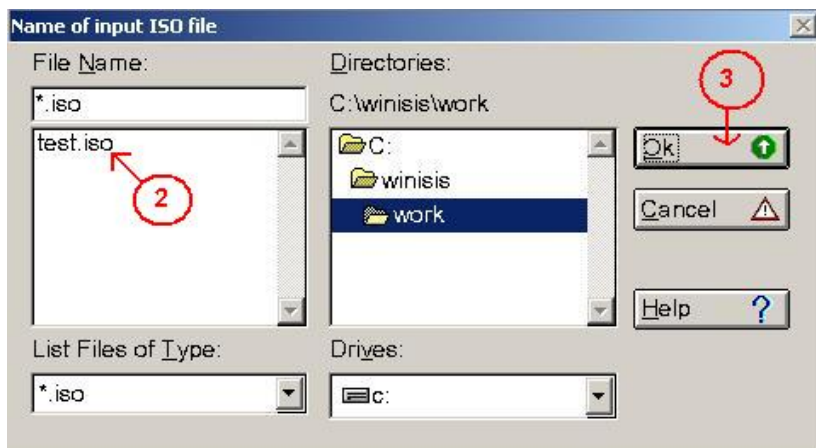
Import хийх

Нэг баазаас export хийж ISO форматаар хадгалсан файлыг нөгөө баазад хүлээж авахын тулд Import хийдэг. Import хийх ажиллагаа нь дараах дарааллаар хийгдэнэ.

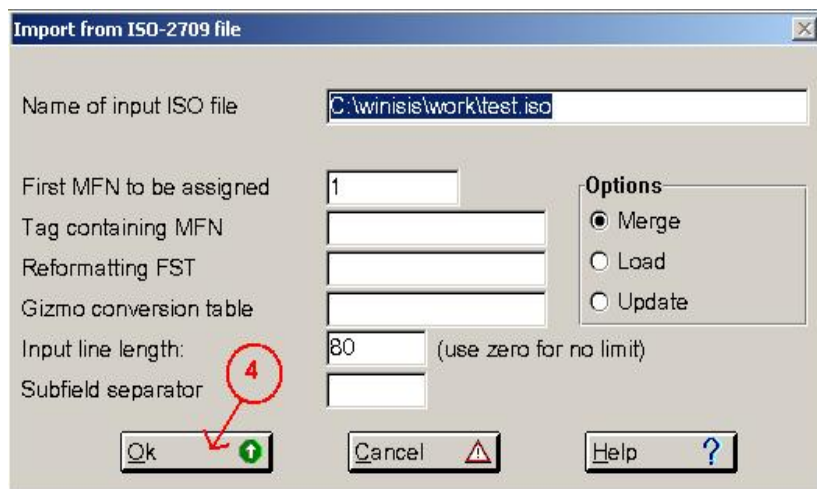
1. **Datsbase** цэсний **Import...** командыг сонгоно

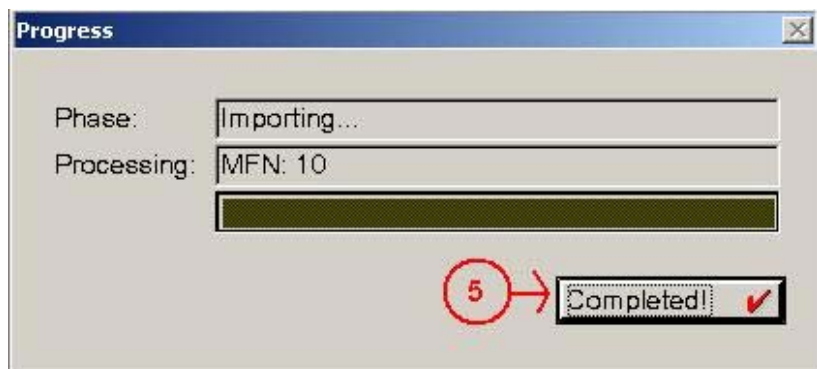
2. Name of input ISO file нэртэй харилцах цонхноос импорлох файлаа сонгоод ОК товчийг хулганы заагчаар дарна.

3. Import from ISO-2709 file нэртэй харилцах цонх нээгдэхэд ОК товчийг дарж үргэлжилүүлнэ.

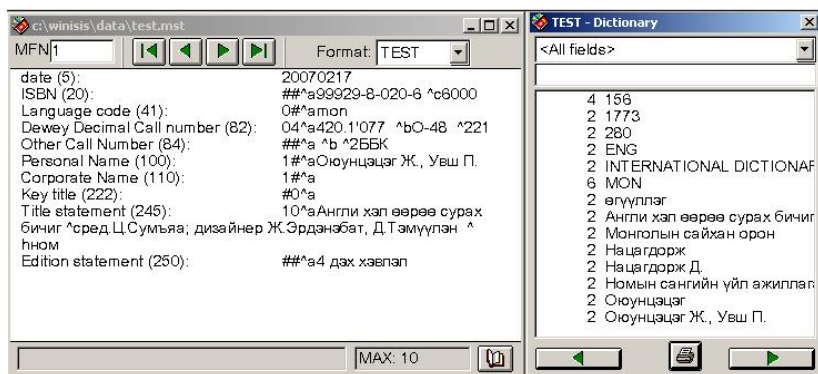

4. Импортлох ажиллагаа амжилттай хийгдсэн бол **Completed** товчийг хулганы заагчаар дарж дуусгана.

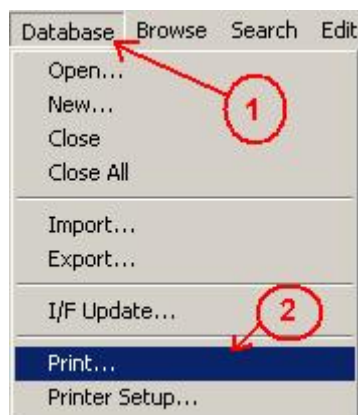
Тайлбар:

Баазаас мэдээлэл экспортолж байх үед баазын мэдээлэл 5 байсан бол test.iso файлыг импортолж авсаны дараа баазын мэдээлэл 10 болсон нь харагдаж байна.

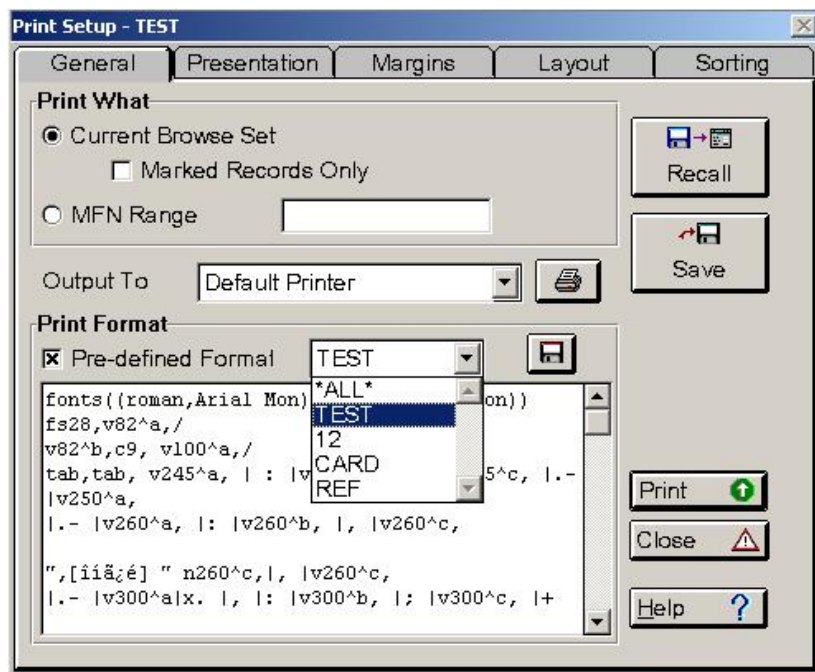

Хэвлэх

Програмаас хэвлэхийн тулд
Database=>Print... командыг
сонгоно.

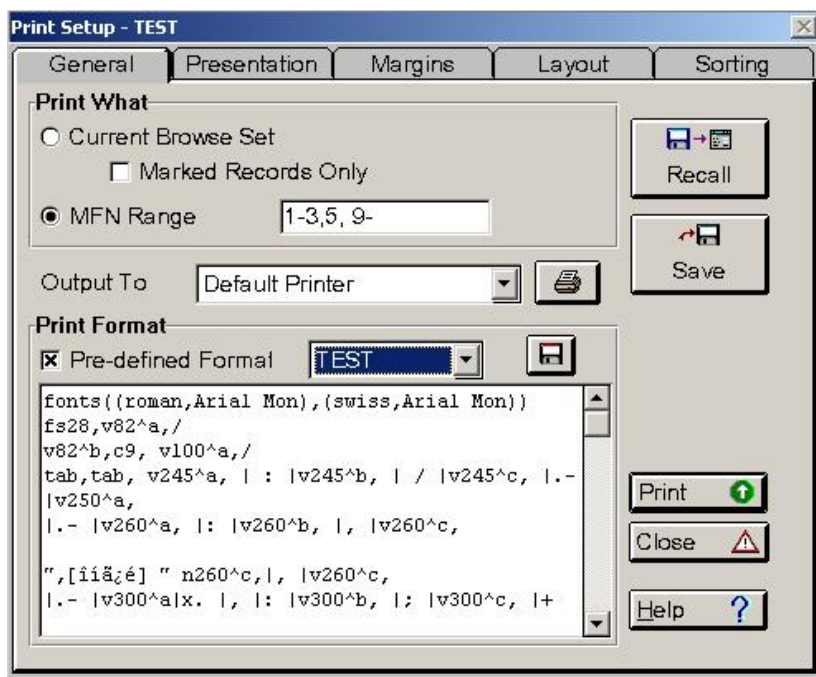

2.Нэгээс олон хэвлэх
форматтай бол Print Setup
харилцах цонхны Print Format
хэсгээс хэвлэх форматаа
сонгох хэрэгтэй

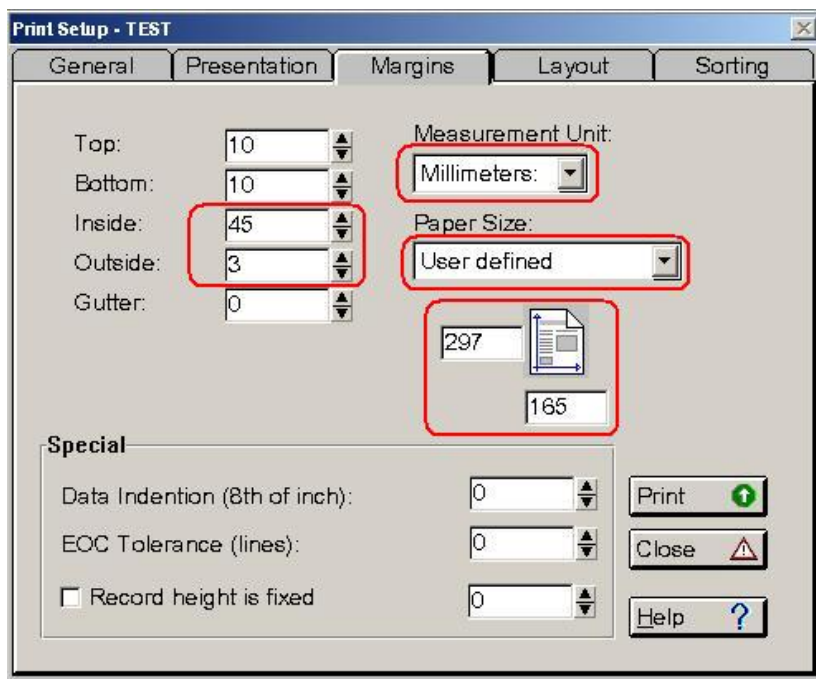
3.MFN Range хэсэгт хэд хэддүгээр бичлэгийг хэвлэхийг тодорхойлно.

Жишээ зураг дээр 1,2,3,5,9 болон түүнээс(9) хойших бүх бичлэгийг хэвлэхээр тодорхойлсон байна.

4.Margins өлгүүр(Tab)-ийг сонгоно.

Хэрэв лазер принтер ашигладаг бол зураг дээр харуулсанаар тохируулсны дараа Print командыг өгнө.

Inside: - 45

Outside: - 3

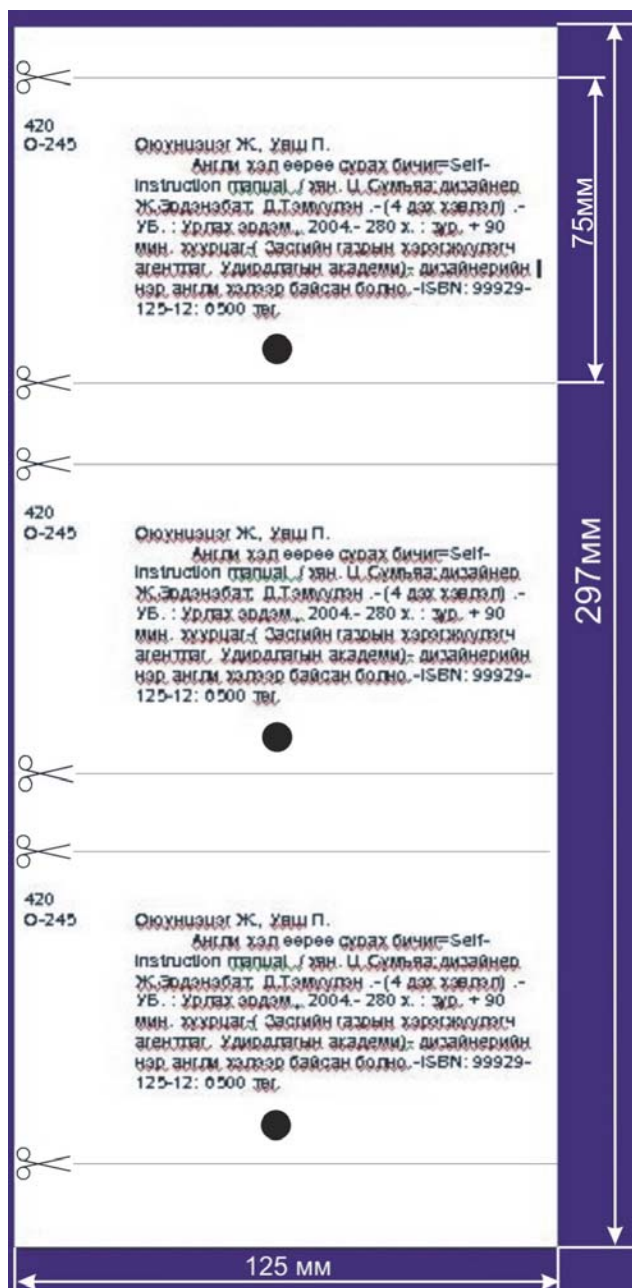
Measurement Unit: - Millimeters

Paper Size: - User defined

Цаасны өндөр: - 297

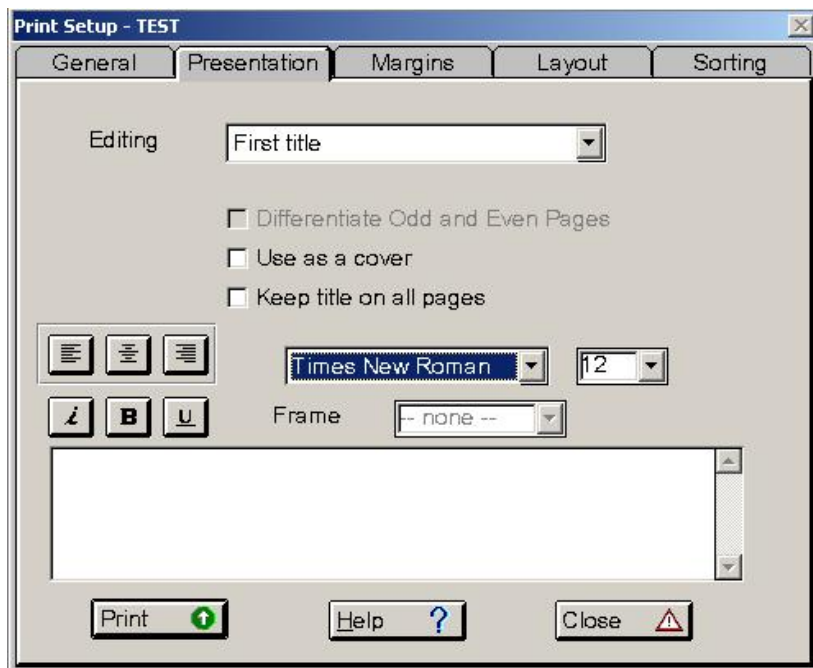
Өргөн: - 165

Тайлбар: Дээрх тохиргоо нь 125x297мм хэмжээтэй цаасан дээр 3 бичлэг харагдах бөгөөд лазер принтерээр хэвлэх жишээг үзүүлсэн болно.

Presentation өлгүүр (Tab)

Хэвлэх гэж буй хуудсанд хөл, толгойн бичлэг, хуудасны гарчиг оруулна.

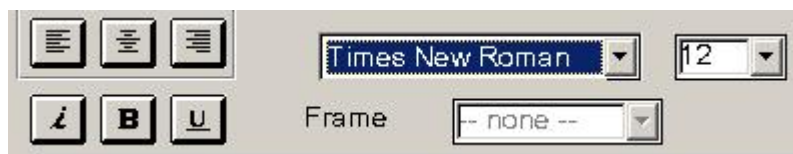

Доод хэсэгт байрлах цагаан дэвсгэртэй талбарт хуудсанд харагдах мэдээг оруулна.

Editing хэсгээс ямар мэдээ хаана оруулахаа сонгоно

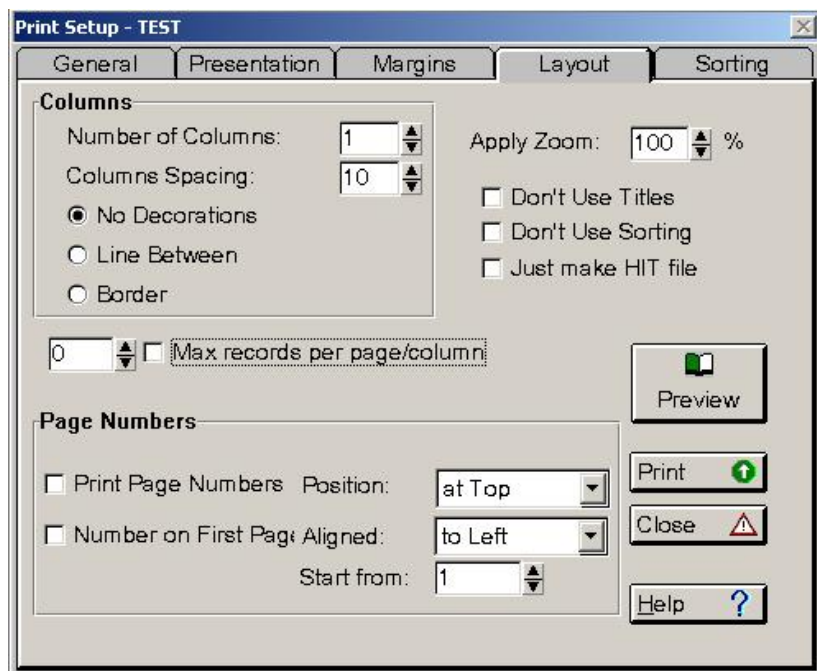

Текст форматлах хэсэг

Layout өлгүүр

Энэ цонхонд хэвлэх гэж буй бичлэгийг хуудсанд ямар байдлаар харуулахыг тохируулна.

Number of Columns – Хуудсанд харагдах баганын тоо

Columns Spasing – Багана хоорондын зай

No decoration - Чонголтыг идэвхжүүлбэл ямар нэг чимэглэлгүй хэвлэнэ

Line between – Багана хооронд зураастай хэвлэх

Border – Хүрээтэй хэвлэх

Max records per page/column – Багана болон хуудсанд хэдэн бичлэг харагдахыг тохируулна.

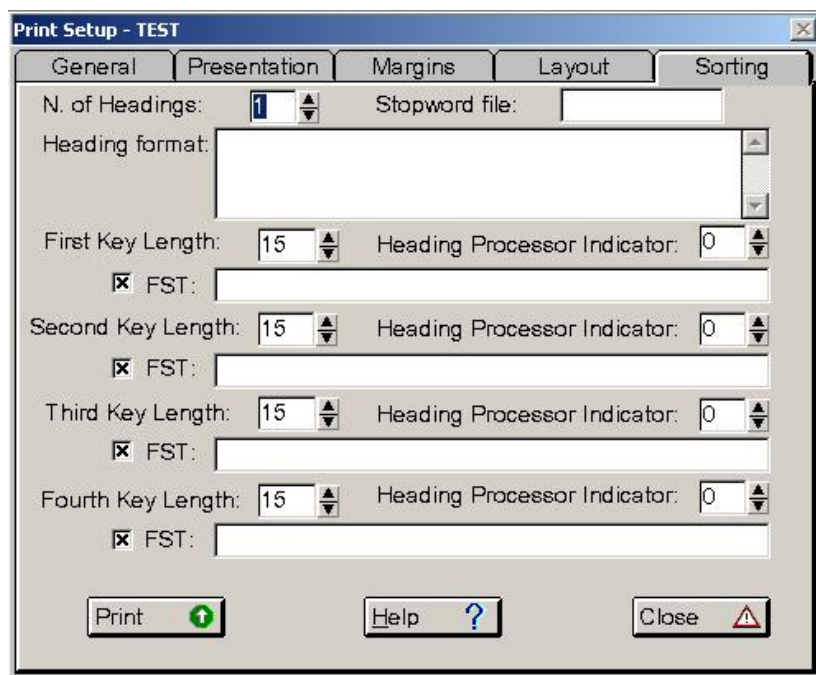
Print Page Numbers Position – Хуудасны дугаарыг хаана байруулах

Number on First Page – Эхний хуудасны дугаарлалтыг хаана байрлуулахыг асууна

Start from – Хэдээс эхэлж дугаарлах

Sorting өлгүүр

Хэвлэх гэж бичлэгүүдээ зохиогч, номын нэр гэх мэт талбаруудаар эрэмбэлж хэвлэнэ.

Хэрэглэгчийн нэрээр баазад нэвтэрдэг болгох

Олон баазад хэд хэдэн хэрэглэгч хандах тохиолдолд тэдгээр баазуудын хооронд төөрч будилах тохиолдол гардаг. Үүнийг шийдвэрлэх нэг арга нь хэрэглэгчийн нэрээр баазад нэвтрэх арга юм. Энэ нь үүссэн баазуудыг тус тусад нь хавтсанд байрлуулж тэр хавтсанд байгаа бааз руугаа хэрэглэгчийн нэрээр нэвтэрнэ гэсэн үг юм.

Хэрэглэгчийн нэрээр баазад нэвтэрдэг болгохдоо системийн параметрийн 0 параметрийг ашигладаг. Уг параметрийг 2 аргаар ашиглаж болно.

1. Тодорхой нэг параметрийн файлыг шууд дуудаж ажиллуулна

Жнь: 0=c:\winisis\jishee гэвэл winisis хавтсанд байрлаж байгаа jishee.par файлыг шууд ажиллуулна гэсэн үг юм. Үүний үр дүнд jishee.par файлд тодохойлогдсон бааз шууд ажиллах болно.

2. Асуултын тэмдэг(?) болон анхаарлын тэмдэг(!)-ийн тусламжтайгаар хэрэглэгчийн нэрийг асуух замаар параметрийн файлуудаас аль нэгийг сонгож ажилуулна

0=?Enter user name: гэвэл програм ажиллахад хэрэглэгчийн нэрийг оруулахыг хүссэн цонх нээгдэх ба бөглөх формд бичсэн текст харагдана.

0=Enter password: гэж бичвэл хэрэглэгчийн нэрийг оруулахыг хүссэн цонх нээгдэх ба бөглөх формд бичсэн текст харагдахгүй.

Хоёрдугаар аргыг ашигласан жишээ:

1. Syspar.par файлыг хувилж syspar.par, test.par, jishee.par гэсэн нэр өгнө.
2. Параметрийн файлуудын тохиргоог доорх зураг дээр харагдаж байгаатай адил тохируулна.

```

SYSPPAR.PAR
-----
1=\winisis\prog\
2=\winisis\menu\
3=\winisis\msg\
101=EN
0=?Enter user name:

```

```

test.par
-----
4=\winisis\test\work\
5=\winisis\test\data\
6=test
101=EN

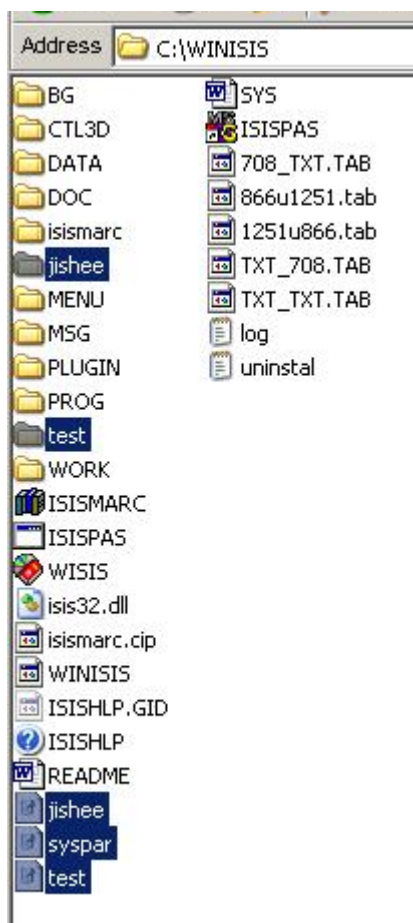
```

```

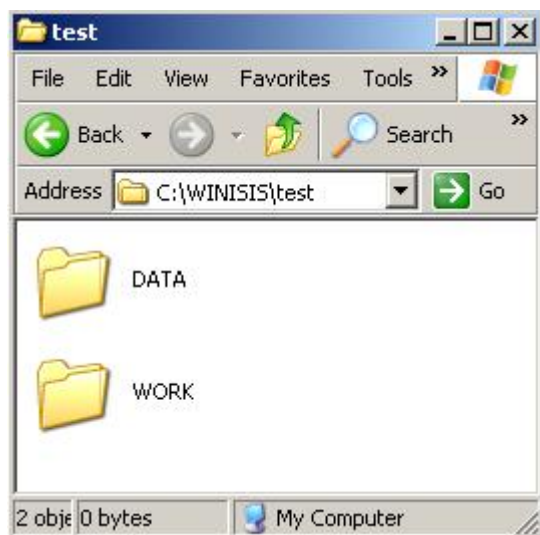
jishee.par
-----
4=\winisis\jishee\work\
5=\winisis\jishee\data\

```

3. WINISIS хавтсанд хоёр шинэ хавтас үүсгэж тэдгээрийн нэрийг **test**, **jishee** гэж өөрчилнө.

4. WINISIS хавтасны **DATA** болон **WORK** нэртэй хавтсыг **test**, **jishee** хавтсанд хуулна

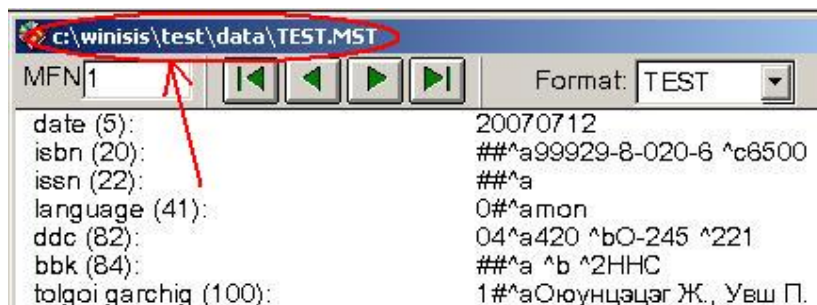
5. **Start=>Programs=>CDS_ISIS for Windows**
командыг сонго
6. Хэрэглэгчийн нэрийг оруулахыг хүссэн цонх
нээгдэнэ.

7. Бөглөх формд **test** гэж бичээд ОК товчийг товшно

Доорх зураг дээр C:\winisis\test\data\TEST.MST нэртэй бааз нээгдсэн байна.

Баазад нэвтрэх нэрийг алдаатай бичвэл алдааны цонх гарч анхааруулна.

Тайлбар: Дээрх жишээн дээр **test** нэртэй баазад хандах аргыг үзүүлсэн болно.

Сүлжээний орчинд ажиллах нь

CDS/ISIS програмын нэг давуу тал нь ямар нэг нэмэлт програм шаардахгүйгээр сүлжээний орчинд ажиллах чадвартай байдаг. Өөрөөр хэлбэл системийн параметрийн тусламжтайгаар нэг компьютерийг толгой, нөгөөг нь сүлжээний компьютерийн зарчмаар ажиллуулна. Ингэснээр нэг компьютерт хийсэн мэдээллийг бусад компьютерт хуулах, зөөх шаардлага гарахгүй бөгөөд нэг баазын мэдээллийг сүлжээний бүх компьютер хамтарч эзэмшинэ гэсэн үг.

Тайлбар: Компьютерийн сүлжээ гэдэг нь хоёр ба түүнээс дээш тооны компьютерийг хооронд нь холбож ажиллуулахыг хэлнэ.

Толгой (server) компьютерийн тохиргоо

CDS/ISIS програмыг дотоод сүлжээнд ажиллуулахын тулд эхлээд толгой компьютерийн(А компьютер) системийн параметрийн тохиргоог дараах алхмын дагуу хийнэ.

1. Үндсэн дэлгэц дээрх My Computer дүрсийг сонгож гараас enter товчийг дарах буюу хулганы зүүн товчийг хоёр товшно

2. My Computer харилцах
цонхноос Local Disk(C:) хатуу
дискийг нээнэ

3. Local Disk(C:) хатуу дискнээс
WINISIS нэртэй хавтсыг сонгож
нээнэ

4. WINISIS хавтсанд байгаа
системийн параметрийн файлыг
(syspar.par) текст засварлагч
програмын тусламжтайгаар
ажиллуулна


```
1=c:\winisis\prog\  
2=c:\winisis\menu\  
3=c:\winisis\msg\  
4=c:\winisis\work\  
5=z:\winisis\data\  
14=1
```


where 'z' is the mapped network drive of your server
and 'c' is the local drive.

```
1=z:\winisis\prog\  
2=z:\winisis\menu\  
3=z:\winisis\msg\  
4=c:\winisis\work\  
5=z:\winisis\data\  
14=1
```


5. Системийн параметрийн файлыг дээрх зураг дээр харагдаж байгаатай адил тохируулна.

Тайлбар: **A** зурган дээрх нь үндсэн тохиргоо ба практик дээр **B** зурган дээрх тохиргоо нь илүү хялбар байдаг.

z: гэдэг нь сүлжээний диск

c: гэдэг нь серверийн хатуу диск

14=1 нь програмыг сүлжээний горимд ажиллуулах

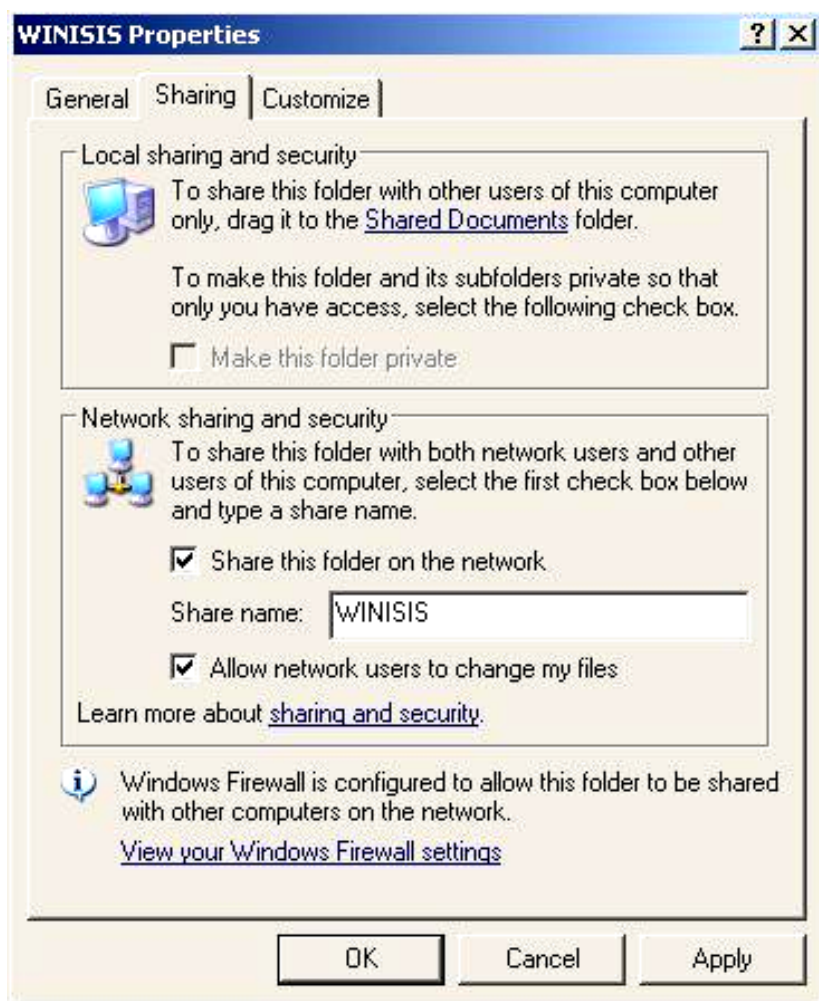
тохиргоо буюу олон хэрэглэгчийн горим

Системийн параметрийн файлын тохиргоог өөрчилж хадгалсны дараа WINISIS хавтсыг сүлжээнд байрлуулна

6. WINISIS хавтсын дээр хулганы заагчыг байрлуулаад баруун товчийг товшиж нээгдэх хураангуй цэсээс **Sharing and Security...** командыг сонгоно

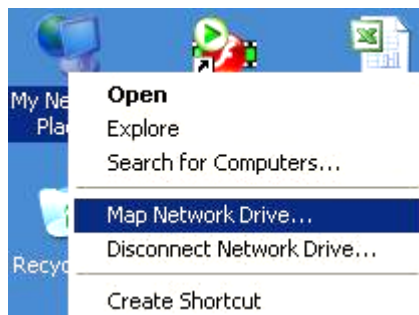
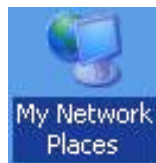

7. WINISIS Properties харилцах цонхны **Share this folder on the network, Allow network users to change my files** сонголтуудыг идэвхжүүлээд **OK** товчийг дарж уг цонхыг хаана.

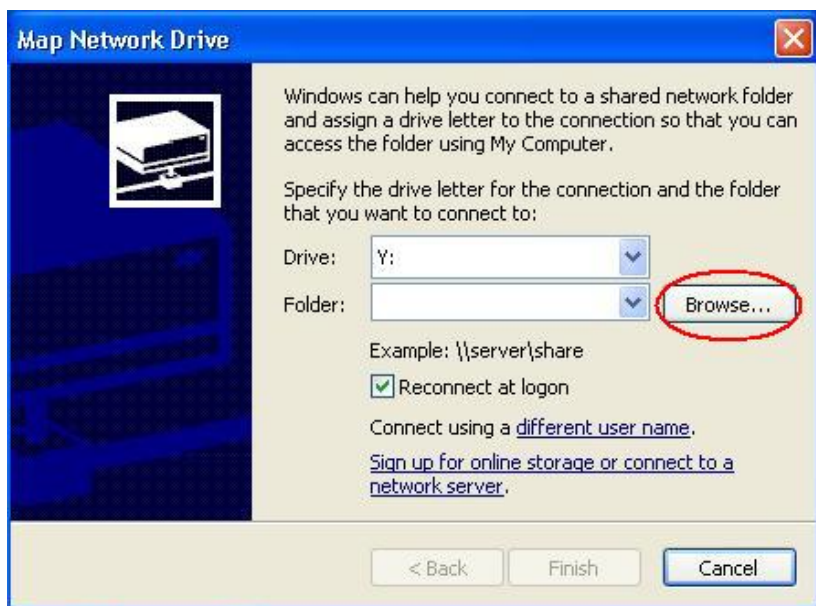

7. WINISIS Properties харилцах цонхны **Share this folder on the network**, **Allow network users to vchange my files** сонголтуудыг идэвхжүүлээд **OK** товчийг дарж уг цонхыг хаана.

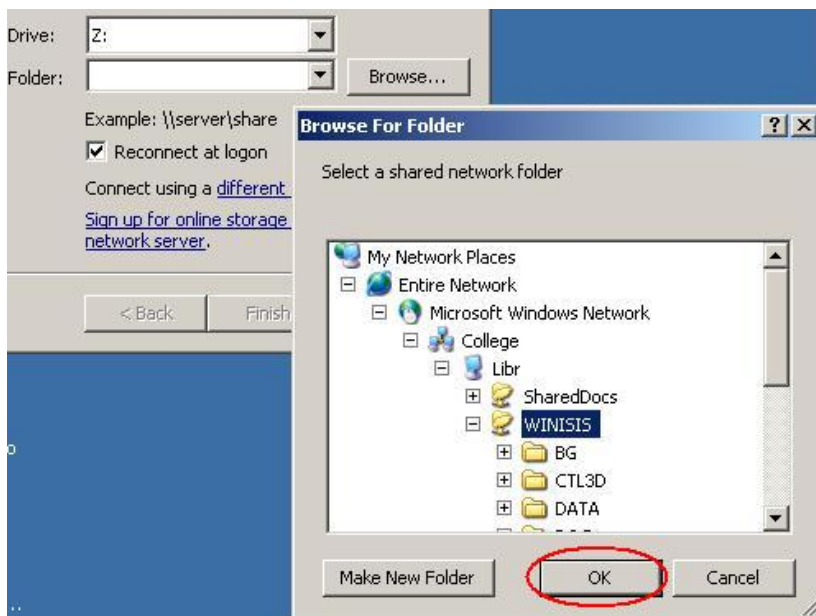
8. Үндсэн дэлгэц(Desktop) дээрх **My Network Places** нэртэй дүрсийг сонгож хулганы баруун товчийг товшиж хураангуй цэсээс Map Network Drive командыг сонго

9. Дээрх үйлдлийг гүйцэтгэсний дараа Map Network Drive нэртэй харилцах цонх нээгдэх ба **Browse...** товчийг хулганы заагчаар дарна.

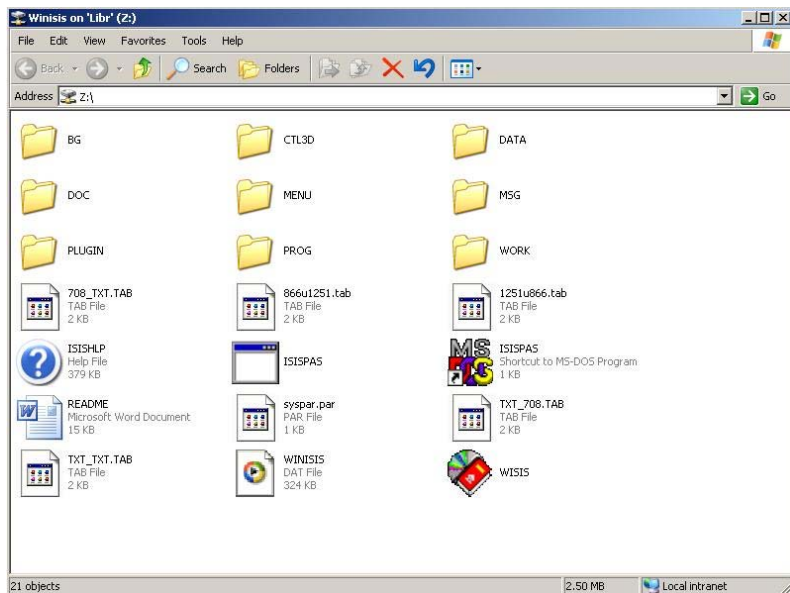
10. Browse For Folder харилцах цонхноос сүлжээнд байрлуулсан хавтсыг сонгоод ОК товчийг дарах хэрэгтэй. Тайлбар: Зураг дээр College сүлжээний бүлэг дотроос Libr нэртэй компьютерийн WINISIS хавтсыг сонгож байна. (Манай жишээний толгой компьютерийн C:WINISIS хавтас юм.)

11. Map Network Drive харилцах цонхны Drive хэсгээс Z: - ийг сонгосны дараа Finish товчийг дарж дуусгана.

Дээрх үйлдлийг хийж дуусгасны дараа **Z:** дискийг нээсэн байдал.

Сүлжээний компьютер(client)-ийн тохиргоо

Толгой компьютерийн системийн параметрийн тохиргоог хийсний дараа сүлжээний компьютер(client)-ийн тохиргоог дараах байдлаар хийнэ. (Өөрөөр хэлбэл **Б** компьютер гэж ойлгож болно.)

1. Юуны өмнө сүлжээний компьютерт CDS/ISIS програмыг суулгасан байх шаардлагатай.
2. **Б** компьютерийн системийн параметрийн тохиргоог хийнэ.

```

syspar - WordPad
File Edit View Insert Format Help

|; Isis for Windows - Configuratio

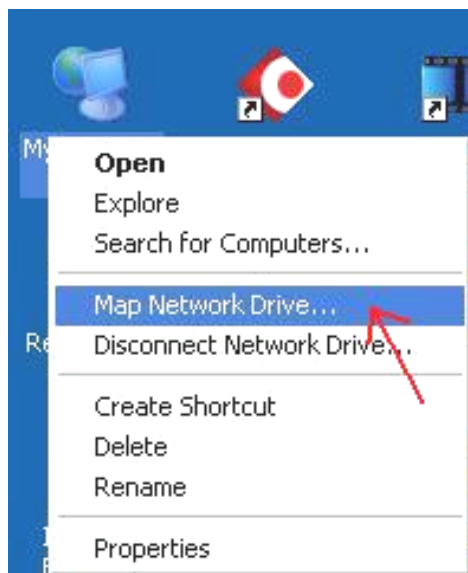
1=c:\winisis\prog\
2=C:\winisis\menu\
3=C:\winisis\msg\
4=C:\winisis\work\
5=z:\winisis\data\
8=%
14=1
; Default language

; Activate Helpbar
121=1
141=C:\winisis\bg\
142=10,1

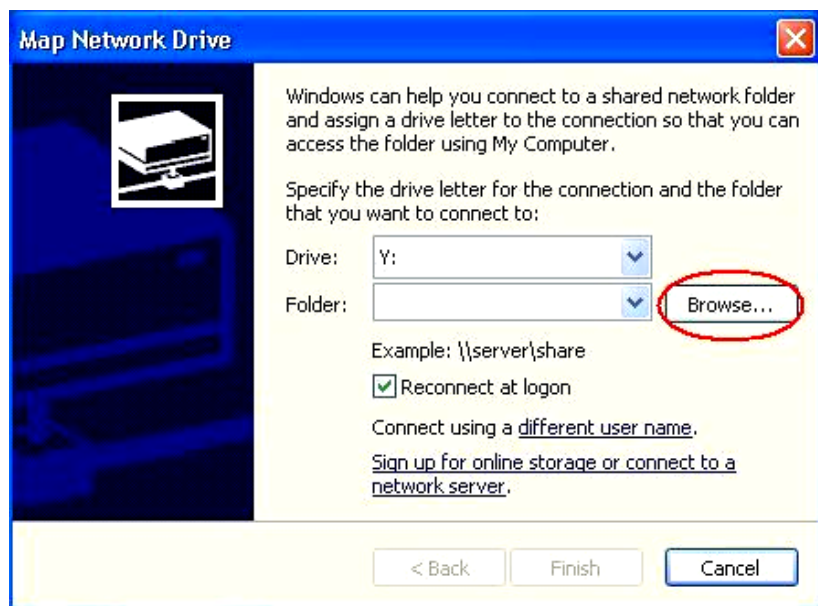
106=txt_txt.tab
107=txt_txt.tab
115=Arial Mon, 12, -14
116=Arial Mon, 12, -14
117=Arial Mon, 12, -14

980=1
130=1
122=64, 0, 0, 1024, 768
1001=c:\winisis\data\bak1.mst
1002=z:\data\bak1.mst
  
```

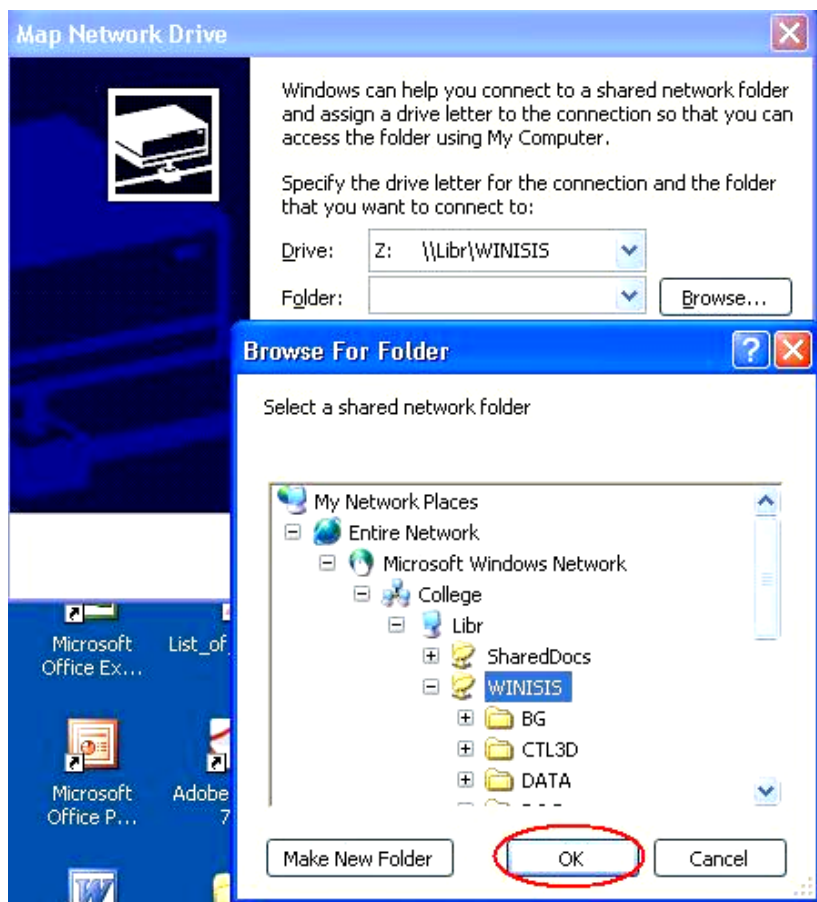
3. Б компьютерийн
үндсэн
дэлгэц(Desktop) дээрх
My Network Places
нэртэй дүрсийг сонгож
хулганы баруун
товчийг товшиж
хураангуй цэсээс Map
Network Drive
командыг сонго

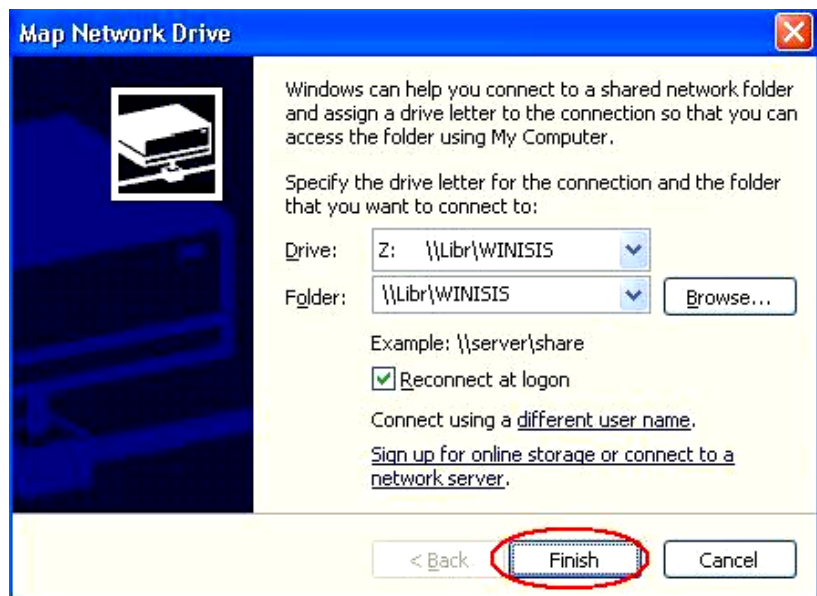
4. Харилцах цонхны
Browse... товчийг хулганы заагчаар дарна

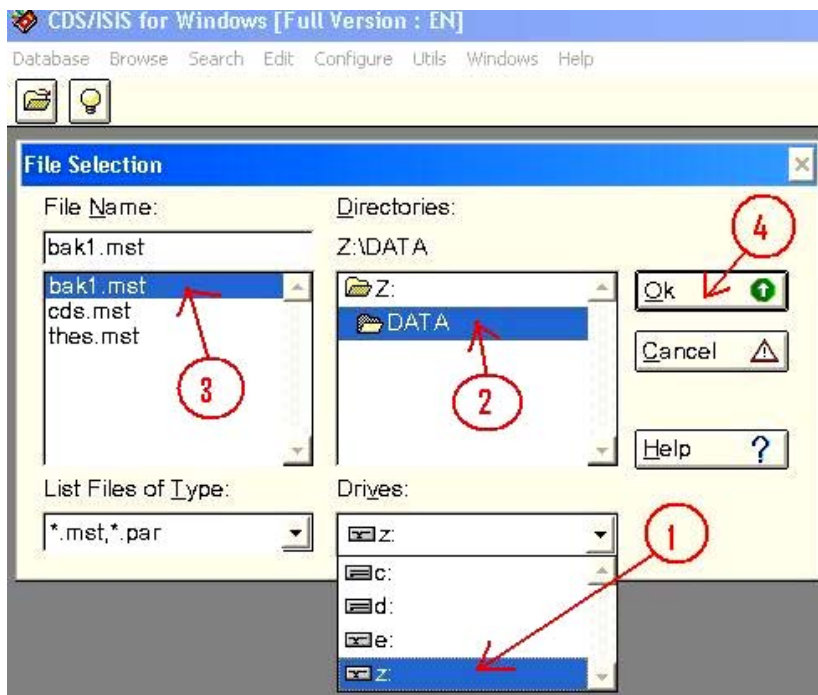
5. Харилцах цонхноос сүлжээнд байрлуулсан хавтсыг сонгоод ОК товчийг дарах хэрэгтэй.

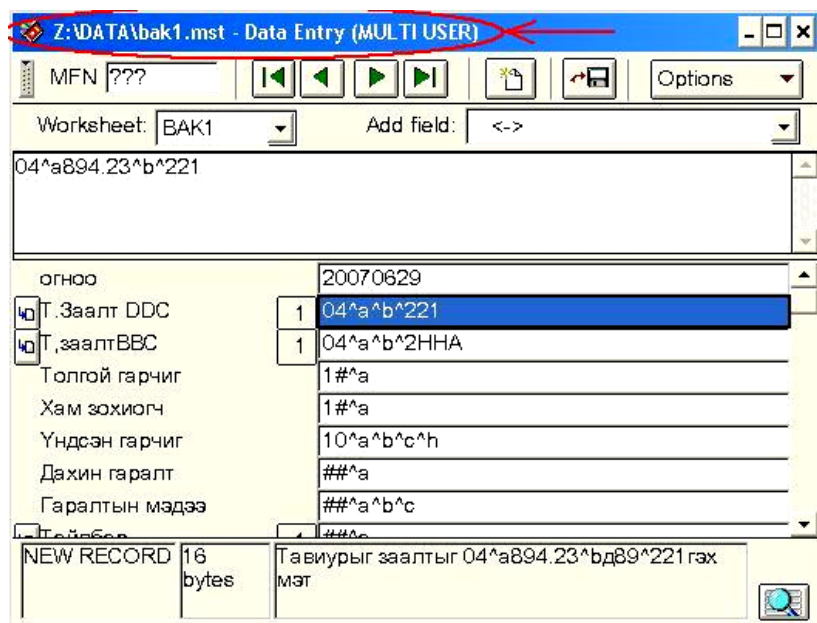
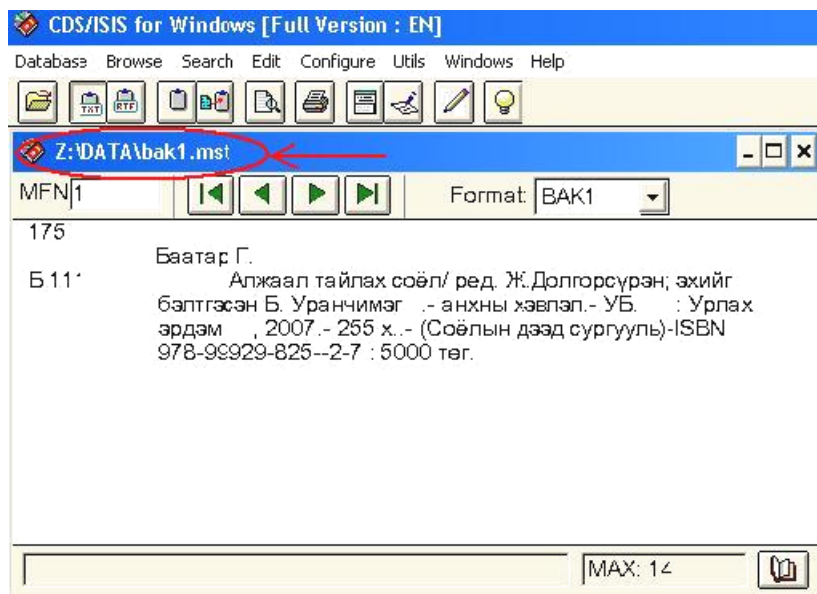
6. Сонголтуудыг хийсний дараа Finish товчийг хулганы заагчаар сонгох буюу гараас enter товчийг дарна.

7. Програмыг нээгээд Database=>Open командыг өгөх ба зураг дээр харагдаж байгаа алхмуудыг дугаарын дагуу гүйцэтгэнэ.

Бааз нээгдэхэд хаягийн мөрөн дээр **Z:\DATA\bak1.mst** гэсэн баазын байрлаж буй зам, өгөгдөл оруулах цонхны хаягийн мөрөнд баазын байрлаж буй зам болон олон хэрэглэгчийн горим(MULTIUSER) гэсэн мэдээлэл харагдаж байна

Товчлуурт гарын тусламжтай хийх үйлдлүүд

CTRL+INS or CTRL+C	Сонгосон текстийг санах ой руу хуулна
SHIFT+DEL or CTRL+X	Сонгосон текстийг санах ой руу хуулах ба дэлэцнээс сонгосон текстийг арилгана
SHIFT+INS or CTRL+V	Хулганы заагчийн(курсор) байрлаж буй газар санах ойгоос текст оруулж ирнэ
CTRL+V	санах ойгоос текст оруулж ирнэ
ALT+Backspace or CTRL+Z	<i>Сүүлд гүйцэтгэсэн үйлдлийг буцаана</i>
Esc	Талбарын мэдээллийг дахин ачаална (data entry цонхонд)
← (Cursor left)	Курсорыг нэг тэмдэгтээр зүүн тийш шилжүүлнэ
CTRL+← (Cursor left)	Курсорыг нэг үгээр зүүн тийш шилжүүлнэ
→ (Cursor right)	Курсорыг нэг тэмдэгтээр баруун тийш шилжүүлнэ
CTRL+→ (Cursor right)	Курсорыг нэг үгээр баруун тийш шилжүүлнэ
↑ (Cursor up)	Дээд мөрөнд курсорыг шилжүүлэх
↓ (Cursor down)	Доод мөрөнд курсорыг шилжүүлэх
⌂ (Cursor Home)	Курсорыг тухайн мөрний эхэнд шилжүүлэх
CTRL+⌂ (Cursor Home)	Курсорыг тухайн талбарын эхэнд шилжүүлэх (Олон мөртэй тохиолдолд)
Cursor End	Курсорыг тухайн мөрний эцэст шилжүүлэх
CTRL+Cursor End	Курсорыг тухайн талбарын төгсгөлд шилжүүлэх (Олон мөртэй тохиолдолд)
Cursor PgUp	Курсорыг хуудасны эхэнд шилжүүлэх
Cursor PgDn	Курсорыг хуудасны төгсгөлд шилжүүлэх
Backspace	Курсорын зүүн талын тэмдэгтийг устгана
Delete	Курсорын баруун талын тэмдэгтийг устгана
Shift+Cursor key	Хэд хэдэн текстийг сонгоно

Ашигласан зүйлийн жагсаалт

НОМ:

1. Баяраа Б., Бат-Одон П.
WINISIS: гарын авлага.- УБ., 2002
2. CDS/ISIS for windows: Reference
manual(version1.5).- [Paris], 2003

ВЭБ:

3. <http://www.loc.gov/marc/>
4. <http://www.unesco.org>
5. <http://www.ifla.org>

Номын сан - Мэдээллийн ажилтан

Боловсролын зэрэг: **Бакалавр**

Суралцах хугацаа: **4 жил**

Мэргэжлийн зориулалт:

Номын сан-Мэдээллийн ажилтан нь Монгол улсын дээд боловсролтой боловсон хүчний түвшинд бэлтгэгдэнэ. Боловсрол, мэргэжлийн зэргийн шаардлага хангасан төгсөгчид нь улсын хэмжээнд байгаа бүх төрлийн номын сангийн захирал, эрхлэгч, номзүйч, мэдээллийн ажилтан, мэргэжилийн сургуулиудад багш, эрдэм шинжилгээний ажилтан болно.

Эзэмшвэл зохих мэдлэг:

Номын сангийн үүсэл хөгжил, бүтэц зохион байгуулалт, төрөл зүйл, уншигч хэрэглэгчидтэй ажиллах арга зүй, фонд бүрдүүлэлт, байрлалт, ангилал, номын тодорхойлолт, мэдээллийн сангийн бүтэц зохион байгуулалт, каталогжуулалт, номзүйчлэх арга зүй, номзүйн бүртгэл, номын сангийн бүртгэл хөтлөлт, хадгалалт хамгаалалт, интернэт, номын сангийн автоматжуулалт, хэрэглээний програм хангамж, номын сангийн сүлжээ, номын сангийн менежмент, маркетингийн талаар өргөн мэдлэгтэй байна.

Эзэмшвэл зохих чадвар:

- Үйлчилж буй газар, байгууллагын тодорхой нөхцөл, өвөрмөц онцлог, нийгмийн байдалд тохируулан, уншлага, үйлчилгээний ажлыг зохион байгуулах
- Ямар ч номын сан, мэдээллийн төвийг удирдан зохион байгуулах, номын сан, мэдээллийн төвд зориулан ажлын аргачлал, зөвлөмж боловсруулан зааварчлах, мэргэжлийн аль ч хэсэг салбарт ажиллах
- Хэвлэлийн бүтээгдэхүүнийг ангилах, номзүйн бичлэгээр тодорхойлох, каталог, картын сан зохион байгуулах, номын сангийн бүртгэл тооцоог хөтлөх, соёл олон түмний ажлыг удирдан зохион байгуулах, төрөл бүрийн мэдээллээр уншигч хэрэглэгчдэд үйлчлэх, мэдээллийн сан зохион байгуулж хөтлөх, номын сангийн техник хэрэгслийг ашиглах зэрэг чадвартай байна.

ISBN: 97899929-72-30-0

Сорхон Цагаан ХХК-д хэвлэв